Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul III, Nr. 4 (39) • 15 februarie 1960 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

Din sumar:

PERRESSIUS: Mențiuni critice.
MIHAIL SOLOHOV: Ei au luptat pentru patrie.
Literatura română în școală.
BÉLA ILLÉS: Cartea anecdotelor.
Prezentăm revista: „Nëndori" din R. P. Albania.
MIHAI NOVICOV: Chipul luptătorului comunist în proza noastră.
ENRICO DELLAVOLPE: Realismul în literatura italiană.

PRODUCȚIE ȘI POEZIE

de DEMOSTENE BOTEZ

În socialism, producția a căpătat un nou țel, — unul uman, înalt, general. Acela de a satisface nevoile, materiale și spirituale, mereu crescînde, ale oamenilor.

Sporirea producției industriale și agricole e garanția, unui trai tot mai bun pentru toți, pînă la acea superioară stare, în comunism, cînd fiecare va avea după nevoi. Creșterea apoteică a producției e o condiție a construirii comunismului. În orînduirea socialistă ea este o preocupare de ordin, e semnul prețuirii lui.

Constătuirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste ale Europei cu privire la schimbul de experiență în dezvoltarea agriculturii are, astfel, o importanță deosebită. Ea demonstrează încă odată, în mod concret, relațiile internaționale de tip nou, bazate pe egalitate, prietenie, ajutor reciproc și colaborare între țările socialiste.

Ce replică splendidă, știință din Occident, în care e stare caută să distrugă economicește alt grup de 7 state, într-o concurență în care, dicteanul latin „homo homini lupus" este un eufemism, o formulă dulcegă și blîndă.

Constătuirea a pus în evidență însemnătatea excepțională a colaborării și într-ajutorării frățești crescînde între țările socialiste pentru dezvoltarea tuturor ramurilor economiei lor.

Țelul orînduirii socialiste este fericirea omului care produce bunurile materiale și spirituale.

Cu un asemenea țel uman, producția are o mare semnificație etică, devine de-o frumusețe impresionantă.

Scopul ei, face să se ridice mai presus de substanța materială, să capete o extraordinară semnificație educativă. Munca și producția intră cu drept de erol, nu numai în literatura în proză, dar și în cea mai înaltă poezie.

Ne simțim încă mici în fața dimensiunilor unei asemenea teme. Dar va trebui să ne depășim, să desprindem esența extraordinară a rodului pămîntului, nu într-un lirism răsuflat, desuet și dulceag, ci chiar în însăși noua lui semnificație.

Mussolini rămăsese, în vremea fascismului în floare, extaziat în fața mitralierei, exclamînd : „Ce frumos lucru e o mitralieră !" Mulțumim pentru estetică !

Dar într-adevăr, ce frumos lucru e un tractor, o combină, o semănătoare ! Ce senzație de triumf au atunci cînd străbat cîmpiile din zare în zare, schimbîndu-le fața ! Ce victorios pare omul simplu, de deasupra, care conduce și orînduiește forța și munca lor.

Frumos e lanul de grîu care dă în pîrg, sensibil și fosnitor la orice adiere de vînt care scutură petalele roșii și delicate ale macilor, dar cu cît mai frumoasă e semnificația lui, atunci cînd el e al poporului care-l muncește, și-i destinat, nu comerțului geambașilor de la Amsterdam pentru procurare de fonduri valutare trebuincioase iernării a doi oameni în huzur, la Nissa, ci pîinii pe masa muncitorilor și țăranilor, muncitori din patria noastră altădată flămînzi pînă și de mămăliga !

Spiritul de colaborare și într-ajutorare între țările socialiste ne creiază zi cu zi sentimentul unei uriașe, invincibile solidarități, care ne dă o nemăsurată încredere în puterile noastre unite, într-un viitor fericit, într-o creație extraordinară.

GH. IVANCENCO: Schimb de noapte

GRIVIȚA ROȘIE

de RADU BOUREANU

Cetățile lumii, prin mîini de ani au suferit asedii; pe căile istoriei, din cetăți au pornit către alte cetăți oștiri și le-au asediat cu drepte sau nedrepte pricini.

Aezii, cîntăreții homerici, le-au alcătuit epopei.

Pe treptele de orgă ale epopeelor au răsunat sandalele înaripate ale eroilor, goana sau poticnirile învingătorilor dar cei mai grei au vibrat pașii robilor, trecerea fără sfîrșit a pașilor mulțimilor umile, simple, care-și plăteau tributul anonim de muncă și sînge. Teba și Troia, Cartagina sau Ninive trăiesc și acum în cîntecul lor din limbile moarte.

Au căzut în cenușă și moarte, ziduri falnice, cetăți năruite-n războaie nedrepte sau drepte.

Dar în epopeele lor, aezii n-au făcut să răsune glasul dreptății umane. Nu s-a ajuns la limanul dreptății popoarelor, la libertatea deplină și sfîntă, care împarte cer și pămînt, tuturor deopotrivă, tuturor celor simpli : — în epopeele lor, cetățile s-au năruit, însă alte cetăți s-au ridicat sub umbra de scaune împărătești, sub umbra de lănci tocmite.

Iată, firziu, către noi, au răsunat epopei uriașe, lupte pornite-n cetăți pentru dreptatea umană.

Au rezistat cîtadelele vremilor noastre „Putilov", „Aurora".

Din fabrici, uzine, vapoare s-a înălțat de pînză flacăra roșie a libertății și a dreptății tuturor celor simpli și harnici.

Din ele a pornit dreapta bătaie împotriva nedreptelor stări dintre oameni.

Din cîtadelele muncii a pornit Revoluția.

Cu trei decade în urmă, în Griviția noastră s-au ridicat feroviarii. Deasupra ei, flamura roșie a ridicat-o Partidul. În iunie, în '932 cîrmuiau strîmbătatea în țară la noi, național-țărăniștii. Spectre : tristețea, foamea și boala se întindeau cu umbrele slute peste uzine și fabrici, peste cartiere sărace. Sute și sute de brațe, ca niște aripi, căzdeau lîngă trup fără muncă.

Ca să le smulgă demisia, banul din palmă, pîinea din vatră, erau mutați din loc în loc feroviarii. Aveau un plan drăcesc de bătaie, experții bancherilor de peste hotare „Planul de la Geneva".

Dar au început să fiarbă cazanele urii în Griviția noastră.

Deasupra ei flamura roșie a ridicat-o Partidul.

A început în cei fără sînge să clocotă sîngele.

Sîngele luptei a început să pulseze-n artere. În marele arbor al țării.

A bătut ca un val de purpură vie în ziduri la Iași, la Galați, la Pașcani și la Cluj...

Frontul unic muncitoresc de jos, se închega sub lumina flamurei roșii pe care a înălțase Partidul : înaintînd, călca peste umbre tîrîte și trădătoare. Flacăra flamurei roșii a ars calul troian pe care îl închingau social-democrații de dreapta. Mintea omului simplu e ageră. A învățat prin milenii la școala istoriei.

A fost un an în care omul de jos, muncitorul, a început să lovească cu fruntea de nouri. S-a înălțat cu o dîrză mîndrie cerîndu-și dreptatea și visul.

În anii '33, în ianuarie, au început în țară și-n Griviția, grevele. Deasupra ei flamura roșie a ridicat-o Partidul !

A fost începutul într-un sfîrșit cenușiu de ianuarie, anii '33, cînd cei patru mii de muncitori, întîi s-au ridicat în Griviția noastră. Înspăimîntați, cîrmuitorii burghezi s-au înclinat, ascunzînd sub unghiul vremelnic ura nepotolnicioasă.

Dar muncitorii s-au ridicat din nou, ca un val, nu peste mult, ca să taie toți mărăcinii potrivnicilor burgheza din cale, din viață, și au cerut să fie recunoscut Comitetul de fabrică ca l-au ales atunci muncitorii din frontul unic de jos.

În 2 februarie, anii '33, Frontul unic muncitoresc de jos hotărăște să ocupe uzina. Calul troian al trădării social-democrate de dreapta ardea în dogoarea flamurei roșii ce-o fluturase Partidul.

Mintea omului simplu e ageră, s-a ascuțit prin milenii, frecată de stînca răbdării, de culmea istoriei. Cîrmuitorii burghezi s-au înclinat mai adînc, mai strîns, ascunzînd sub unghiul vremelnic al cedării, cuibul de vipere răzbunătoare.

15 februarie — 16 — anii '33. Începe prigoana. Lanțuri, celule : stegarii Partidului sînt puși în lanțuri. Griviția iar se ridică. Sînt mii de inimi, mii de voințe, mii de furtuni care bat cu valul de sînge, de purpură vie în tîmplele vieții. Se înspăimîntă și surzii. Cîrmuitorii burghezi iar sînt zîmbet și mître. Mască pe rînjet și fiere, pe ură, pe buzele strînse de cuibul de cobre din gură. O ! Vor mușca năpîrcile, iar vor mușca tovarăși, iarăși și iarăși...

În cîtadela Griviței conducătorii muncitorimii iau conducerea grevei.

Deasupra ei flamura roșie a ridicat-o Partidul.

Sună sirena. Ca o mustrare sună sirena, ca o chemare.

Și pentru că uzina tăcea, pentru că nu se mai băteau nituri la cazane, au început oarbele unelte ale burgheziei să bată nituri de plumb în carne.

Pichetele de grevă bronzate de flacăra focului cădeau răsturnate ca niște antice statui. Sirena suna în Griviția Roșie acum. Era de sirenă înlănțuit, cu trupul zdrobit, un tînăr zeu din clasa muncitoare. Un tînăr Prometeu înlănțuit, de moartea burgheză înlănțuit, fiindcă a vrut ca Prometeul mitologic să aducă în omenire lumină și soare.

În ateliere se trăgea numai sirena. Printre zăbrele armata, jandarmii, trăgeau — pachetele de grevă se răreau, căzînd aceau în mîini doar rîngi de fier.

Cei care am trăit, paralel cei puțin, cu mărețele zile, nu vom uita cum orașul, poporul, sub cerul de tuci se lipea de uluci în inima îndurerată ca și inima lor din marea furtună a Griviței să bată. Nu veneau cu arme în mîini, veneau cu pîini, cu tutun, fără teamă de tun, de moarte, veneau auzind de departe sirena. Era glasul conștiinței, al durerii, al dreptății visate. Mulțimea era dens desenată cu tuș pe zăpadă, cu tușul unei negre denunțări. Amenințarea timpului revolut. Mulțimea anonimă cîtadină s-a copt greu pentru răsturnarea stăpînirii burgheze. Dar Griviția s-a trezit devreme.

Peste ea a fluturat flamura roșie care a înălțat-o Partidul ! Prin lupta ei muncitorimea feroviară s-a ridicat la treapta netăgăduită să stea în fruntea clasei noastre muncitoare.

Șuvoi verzui, cîrmuitorii burghezi, mîncînd din troacă aurul străin, au pus în fiare frunțașii luptei muncitorilor din februarie. Le-au dat pedepse însumînd cu totul veacuri. Dar lupta gloriosilor soldați fără arme ai clasei muncitoare se urcă pe trepte mai înalte decît eroii cei proslăviți de aezii antichității, le-au alcătuit epopei. Zidurile lor s-au năruit, dar zidurile morale ale cîtadelelor noastre, ale Revoluției, nu se vor nărui niciodată. Din ele lupta cea mare a pornit pentru dreptate.

Griviția Roșie este cetate veșnică a poporului muncitor. Ea are ziduri ce nu se văd, dar care ființează puternic.

Griviția Roșie își așteaptă marea, epopee.

Ca în slăvitele ritmuri antice, văd ridicîndu-se ca niște statui vii de bronz pichetele de grevă, căzute în zilele lui februarie ale anilor '33.

Ei vor fi înaltele exemple ale istoriei la Parthenonul victoriei, luptelor duse pentru dreptate și libertate ale poporului.

Deasupra ei liftfe fără istoo, flamura roșie care a ridicat-o poporul.

ION BĂNUȚĂ

O stradă proletară

Istoria, prietani, se oglindește-n noi !...
Palatul e de marmuri iar strada de noroi,
și stau atît de-alături și duc un trai comun,
de-a parte strălucire, de alta un tăciun.

Pe marmuri cade vinul cu decorații vechi
Și cîntec de bacante răsună în urechi,
și-n strada proletară se lasă greu murmur
de parcă mii izvoare se joacă împrejur.

Ca vîntul în vîrtejuri se zbate la-nceput
Cînd zei moderni bat lanțuri ce-s greu de destăcut
O ! stradă proletară ce viața mi-o dezlegi,
mi-ai prins ființa-ntreagă, de tine-n veci mă legi !

În nopțile cu stele, în zilele fierbinți,
eu îți văzui făptura și pietrele cuminți –
O ! Griviță imensă cu glas nedesluțit,
într-o cumplită iarnă ce clar te-am auzit !

– „Mi-e foame. O, ce foame ! De pîine și de cer,
să vie clipa sfîntă de cîntec, și de fier,
să duc pe piatra-mi dură tot pași de proletari,
și-n val să-i port la luptă în zilele lor mari !"

...Și Griviță de aur din pietre-a tresăltat,
și-a plîns amar cînd sînge de proletar, curat,
pe lespedea de gheață a curs în lung șuvoi
și-a plîns înfiorată cu inima din noi.

O stradă care plînge sau rîde cîte-o dată
prietene, iertare, se pare că i ciudată...
Dar Griviță-i o stradă cum alta-n lume nu-i
și pribegind prin vreme și eu o străbătui.

Tovarășe din veacuri ! De treci în zi de Mai,
s-o vezi cum rîde-n soare, în purpura și-alai
și-n steagul roș pe care îl flutură în vînt,
mai urcă, vie, seva ce curse în pămînt.

Din ciclul „Griviță eroică"

DUPĂ ÎNTÎLNIREA TINERETULUI DIN BALCANI ȘI ZONA MĂRII ADRIATICE

CALEA ÎNFRĂȚIRII POPOARELOR

În marea acțiune de cunoaștere reciprocă între popoarele lumii, acțiune care, răspîndită pe tot globul, se rînduiește în chip rodnic în lupta oamenilor întregi pentru pace, întîlnirea tineretului și a studenților din țările regiunii Balcanilor și a Mării Adriatice, care a avut loc nu de mult la București, trebuie apreciată cum se cuvine.

Prin evenimente de acest fel se fac pași însemnați înainte pe calea înfrățirii popoarelor și, deci, pe calea păcii. Salut din toată inima astfel de manifestări ale tineretului din țări legate între ele prin așezarea lor geografică și prin comune tradiții de cultură — și aș dori să se extindă peste cît mai multe granițe, în spiritul unei colaborări permanente și al unui schimb intens de valori culturale.

Al. Philippide
membru corespondent al Academiei R.P.R.

UN VIITOR MAI FRUMOS

Tînăr de ești, avîntul revoluționar nu-ți cunoaște obstacole ridicate de perimate orînduiri. Tînăr de ești, nu te leagă vechi prejudecăți înrădăcinate în mintea unora, sau altora.

Tînăr de ești, dorești, inevitabil, un viitor mai frumos, nu numai pentru tine, dar și pentru omenirea întreagă. Vrei pace, prietenie pretutindeni, pentru ca acest viitor să fie clădit prin munca ta și a semenilor tăi.

De aceea cred că întîlnirea tinerilor din spațiul balcanic a fost foto sitoare pentru noi toți.

Szemler Ferenc

ENTUZIASMUL TINEREȚII

Capitala noastră a fost de curînd locul de întîlnire al tineretului din țările balcanice și bazinul Adriaticei. Pentru a doua oară, Bucureștii au găzduit oaspeți fremătători de voie bună și de veselie, dintre cei care din zilele de neuitat ale Festivalului, ne păstrează o amintire duioasă și recunoscătoare.

S-au desbătut probleme care interesează în cel mai înalt grad tineretul din aceste țări, felul de viață, cultura și moștenirea artistică a generațiilor succesive, rolul precumpănitor pe care cei tineri și l-au asumat în desfășurarea evenimentelor vremii lor.

Tineretul nostru care pe băncile școalei, în ateliere și uzine, oriunde munca productivă le solicită eforturile și le oferă roadele așteptate, în Capitala cea nouă a Republicii noastre populare, mărită și împodobită cu edificii splendide de cultură, biblioteci, laboratoare, stadioane, săli de adunare, a găsit prilejuri și toate înlesnirile să ajute cu elanul, competența și rezultatele experienții sale în decurs de 15 ani, la elaborarea atîtor postulate care pot să constituie CARTA MAGNA a tineretului dornic de pace în evul nostru, acel al rachetelor interplanetare și al epocii atomice.

Alexandru Kiriţescu

o seamă de cuvinte

Tatiana Nicolescu:
OPERA LUI GOGOL ÎN ROMÎNIA

Recenta lucrare a Tatianei Nicolescu, consacrată răspîndirii operei lui Gogol în Romînia, se înscrie în rîndul operelor care deschid istoriografiei literare de la noi posibilități de cercetare dintre cele mai fructuoase. Îndreptățește această caracterizare faptul că în istoria noastră literară au lipsit, în general, cercetări ample, bazate pe o informație temeinică și minuțioasă; au lipsit, mai cu seamă, lucrări care să urmărească răspîndirea și receptarea literaturii ruse în Romînia.

Bună cunoscătoare a literaturii române, înzestrată cu lăudabil spirit de sinteză, Tatiana Nicolescu urmărește cu competență și discernămînt etapele principale de pătrundere în cultura română a operei gogoliene, condițiile obiective care au prilejuit receptarea ei (asemănările de structură dintre societatea rusă și cea românească), semnificația acestei opere, înrîurirea ei asupra literaturii române.

După cercetările autoarei, prima menționare în presa din Romînia despre marele scriitor satiric rus, o găsim în 1860, în Foița de istorie și literatură din Iași, unde se publică un fragment din Scrisorile unui nebun, în traducerea lui D. Holban.

Momentul cel mai însemnat, însă, pentru cunoașterea, la noi, a operei lui Gogol este anul 1874, cînd Petre Grădișteanu prelucrează și localizează piesa Revizorul. Autorul român — demonstrează convingător Tatiana Nicolescu — a localizat comedia rusească, adaptînd-o moravurilor și realităților românești de la mijlocul secolului trecut, cînd se resimțea o vădită înrudire de atmosferă și principii între viața publică și socială din Rusia feudală și autocrată și Romînia burghezo-moșierească. În dorința de a da în prelucrarea sa expresie realităților specifice Romîniei de pe la anii 1875—80, Petre Grădișteanu autohtonizează numele și funcțiile personajelor, satirizează moravurile politice, regimul parlamentar din Romînia, mania latinistă și altele, alunecînd, așa cum arată autoarea, spre o farsă ușoară, spre un comic exterior, care denaturează intențiile comediei lui Gogol. Devenit cunoscut publicului românesc prin această adaptare, Gogol se bucură de căldură și entuziaste aprecieri. Una dintre cele mai mișcătoare prin sinceritatea ei a făcut-o geniul poeziei românești Mihail Eminescu, în 1878, în articolul Comedia franceză și comedia rusească: „Gogol — spune Eminescu — e după unii cel mai original, după alții cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă altfel: el și-a înrădăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sînt copiate după natură, sînt oameni aievea precum îi găsești în tîrgușoarele pierdute în mijlocul stepelor rusești..."

Studiul dă informații bogate privitoare la relațiile unor scriitori ca B. P. Hașdeu, Alexandru Odobescu, Cezar Bolliac, Alexandru Macedonski, Ion Popovici-Bănățeanu, Mihail Sadoveanu, N. Beldiceanu, N. Dunăreanu, Barbu Lăzăreanu și mulți alții, cu opera gogoliană, care fie au tradus-o, fie au prelucrat-o, fie s-au inspirat din ea. O interesantă cercetare realizează autoarea în planul prezenței lui Gogol, de-a lungul anilor, în lumea teatrului românesc.

Subliniind marea răspîndire a operei lui Gogol în Romînia, Tatiana Nicolescu urmărește, cu date bogate, felul în care opera acestui strălucit scriitor realist critic rus a fost însușită de masele populare din Romînia eliberată. Firește, lucrarea Tatianei Nicolescu nu e scutită de scăderi care provin, după părerea noastră, din caracterul didactic al unor pasaje, dintr-o anumită lipsă de organizare a materialului pe o idee centrală. Dar aceste scăderi nu umbresc bogata informație, efortul de a confrunta corectitudinea și valoarea traducerilor, spiritul de sinteză, care caracterizează lucrarea în ansamblul ei.

I. D. BĂLAN

Călin Gruia:
LA DRUMURILE LUMII

Hulubaț pleacă în lume să-și caute norocul. Poposind o noapte în rotăria de la răspîntia drumurilor lumii, flăcăul află într-o ladă niște lucruri și scule vechi, care prind glas și-i istorisesc, fiecare, cîte-o întîmplare despre străbunii și meșterii lor de odinioară. După „noaptea poveștilor", în zori, Hulubaț cu traista în băț pornește mai departe în căutarea norocului, ducînd cu sine ifticul celor auzite... Astfel pe flăcăul nostru nu-l vor întîlni, în drum, visuri nesăbuite ca pe Gavrilă Scumpie care și-a vîndut pentru o clipă sufletul pe-o căldare de galbeni; nu-l vor ademeni oa pe mîndrul pescar Danilo, zadarnice năluciri; nu se va înfumura ca iscusitul croitor Andrieș, care s-a lăudat că i-a croit necuratului o scurteică verde dintr-o pungică de postav; nu-și va

pierde nici vremea ca boier cineva, care s-a închis într-un turn, căutînd să scape de toate grijile omenești; se va feri de ispita lăcomiei care l-a ticăloșit pe Porfir din povestea daltei pietrarului și va urî zgîrcenia nemilosului morar Elisei, pedepsit pînă la urmă de neamul șobolanului roșcat...

Trebuie remarcat faptul că în majoritatea povestirilor **La drumurile Lumii** Călin Gruia urmărește o idee morală, un tîlc anume. Mînuind o limbă bogată și sugestivă, folosind motive folclorice fie că rezolvă ideea morală prin firescul narațiunii (**Scurteica verde, Alunițe, Povestea fără nume. Ce a știut să povestească o daltă de pietrar, Moara lui Elisei**) fie că o transpune într-un simbol oarecare (**Orașul regelui, Apa albastră și Poveste**) autorul nu face nici un fel de concesie didacticismului plat și convențional. Dimpotrivă, însă, acolo unde ideea morală e neclară, realizarea artistică scade, narațiunea se conturează în vag. (**Povestea găvanului de furcă. Lumea-i mare**) simbolul se evaporă ca lucirea efemeră a unei ape fără de izvor (**Apa albastră**).

Desigur i s-ar mai putea reproșa lui Călin Gruia un anumit abuz al procedeului „de poveste în altă poveste" care în Povestea icoanei de aramă da subiectului niște întortocheri și lungimi care ar putea să lipsească și din povestea fierului de plug: **Cum a ris pămîntul de Gavrilă Scumpie.**

Dar în același timp nu se poate trece peste frumusețea și generozitatea unor idei ca aceea din povestea mistriei: bătrînul Povestar care a ridicat atîtea minunate palate în basmele ce le-a povestit copiilor, se stîrșește flămînd și bolnav sub podul tîrgușorului. „Unii, (copii recunoscători strînseseră piatră să-i clădească povestarului o casă) credeau că și-a făcut palat în nori și-a plecat cu norii spre vreo stea, alții c-a pocnit din bici și-a venit calul cel hrănit cu jăratec și l-a dus spre asfințitul roșiatec al soarelui, alții c-a coborît în fundul rîului la crăiasa apelor să se mai sfătuiască în taină cu ea. Și cum se apropiau umbrele serii copiii s-au întors acasă plini de bănuieli și triști".

Uneori Călin Gruia izbutește să genereze simboluri, cu o semnificație profundă care depășește limitele narațiunii propriu zise (**Orașul Regelui, Poveste**). Soldatul întors biruitor din bătălie, decorat la serbările din Orașul Regelui, e condamnat să piară de foame și mizerie de mai marii dregători, netrebnici și nerecunoscători. Dar el se zidică deodată cu forța fabuloasă a unui popor răzbunător: „...cu un pas călca o moșie. Soldatul își trase sabia și-o aruncă peste oraș. Din sabie țîșniră fulgere înfricoșătoare și lunete zguduiră palatele și pămîntul începu să crape în jur și orașul prinse să se cufunde în adînc. Într-o apă tulbure care țîșni de sub temeliile lui... iar cînd nu se mai văzu nimic din slava și mărirea acelei zidiri, ostașul se făcu om ca toți oamenii".

Cred că o problemă pe care o ridică noul volum al lui Călin Gruia, problemă care s-ar cere dezbătută mai pe larg, ar fi: în ce măsură inspirația mai profundă a motivelor folclorice naționale, ar putea lărgi tot mai mult sfera basmului nostru cult, asupra realităților epocii noastre contemporane?

GICA IUȚEȘ

Florin Mihai Petrescu:
CHEMAREA PRIMĂVERII

Despre Florin Mihai Petrescu s-a mai scris în presa noastră literară, cu toate că abia acum, prin apariția volumului Chemarea primăverii, ni se oferă posibilitatea unei cunoașteri mai aprofundate a poeziilor sale. Editînd această plachetă de versuri, Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional Iași a inaugurat o nouă și valoroasă inițiativă culturală, menită să încurajeze electiv scriitorii tineri talentați, legați prin activitatea lor zilnică, prin tematica lucrărilor lor, de anumite locuri. Este probabil că exemplul va stîrni interes și în alte părți. Cîteva încercări de același gen au fost făcute și la Hunedoara, Constanța, Bacău. Galați, unde au apărut culegerile literare de care ne-am mai ocupat într-unul din numerele noastre trecute.

Chemarea primăverii, cartea cu care debutează Florin Mihai Petrescu, însumează un număr de cincizeci de poezii, reprezentînd, desigur, stadiul actual de experiență artistică atins de poet. Se reflectă aici și ceea ce Florin Mihai Petrescu are valoros în poezia sa: orientarea spre problemele majore ale contemporaneității, grija pentru imaginea clară, simplă, fără zorzoane, acea muzicalitate proprie versurilor sale cît și unele carențe inerente începutului: portretizări facile, uneori absența ideilor poetice, tendința spre simpla versificare de lozinci prozaice etc.

Chemarea primăverii simbolizează, la Florin Mihai Petrescu, chemarea țelului măreț al comunismului — primăvara omenirii.

„Și-n fiecare suflet Partidul zămislește
O forță nelnvinsă și
pururea-n asalt,
Chemarea Primăverii ce-n
inimi cald răzbește
Să ducă țara noastră spre
piscul cel mai 'nalt!"

Fie că este vorba despre eroismul oamenilor muncii de la hidrocentrala din Bicaz (Inscripție pe barajul de la Bicaz, Pelerinaj din Bicaz), fie că ni se vorbește despre construcțiile noi ale orașului, ori despre freamătul nopții de vară la sat, în tolul muncilor de recoltare, poetul desfășoară în fiecare ceva din chemarea viitorului, a comunismului.

— *„Mai sus" — îmi strigă*
schelele-n urcuș
— *„Mai drept!" îmi spun*
semnele turnale.
— *„Mai vesel!" vîntul cald și*
jucăuș
Și oamenii ce-i întîlnesc
în cale.
— *„Mai hotărîți!" răspund la*
rîndul meu,
In marea luptă ce se dă
în țară
Și-n sufletele ne va sclipi
mereu
Înfloritoare, nouă-i primăvară.

Valoarea volumului rezidă în primul rînd în actualitatea majorității poeziilor cuprinse, sugerînd marea bogăție a vieții noastre socialiste, multilateralitatea problemelor și aspectelor ei. Cu ei alături, Forjorii, Chirurgul, Instantaneu industrial Cîntec muncitoresc, Termocentrala din Borzești, iată cîteva titluri care vorbesc de la sine despre orientarea scriitorului. Așa cum remarcam mai sus, întîlnim și poezii mai puțin realizate: De zîna ta, femeie, ni se pare o versificare barială, lipsită de forță emotivă. În Pe tărmuri, ca în basme..., Iarna în Moldova, Livezile patriei, abundă locurile comune, imaginile puerile, fără semnificație. În general plachetă Chemarea Primăverii ne prezintă un tînăr poet cu ceea ce a realizat el pînă acum mai izbutit.

GH. ACHIȚEI

...DIN TOATĂ INIMA

Culegerea de versuri și proză, editată de Casa Regională a Creației Populare Bacău, cuprinde încercările literare ale unor condeieri, în marea lor majoritate, tineri care-și fac ucenicia în cele șapte cenacluri cîte funcționează în regiunea Bacău. Lucrările abordează o tematică mai largă și variată, preocupările autorilor lor pentru reflectarea multilaterală a problemelor actuale sînt evidente (remarcăm prezența bogată a reportajului).

Culegerea se deschide cu un Cuvînt înainte *care în loc să exprime simplu, cu sinceritate, străduința colaboratorilor de a fi cît mai aproape de marile evenimente ale contemporaneității, se pierde în fel și fel de ghilimele și înfloriturl stilistice, neinspirate, și, pe alocurl ilogice:* „Desigur că unii dintre colaboratorii prezentei culegeri mai sînt încă tributari măiestriei artistice. Or ți poate de „vină" și ritmurile neobișnuite ale construcției socialiste. Dar ce poate fi mai frumos ca țel de muncă decît permanenta dorință a scriitorului de a ajunge din urmă pe campionii alergării economice?" *Ne simțim obligați să recunoaștem că din aceste fraze pompoase și prețioase nu înțelegem absolut nimic. Am atrage totuși atenția celui care a compus* Cuvîntul înainte *că ar fi foarte bine ca pe viitor să-și limpezească ideile înainte de a le pune în fruntea unei culegeri literare.*

Radu Cîrneci, cunoscut din cîteva interesante pe care le-a publicat în presa literară, inaugurează culegerea cu trei poezii dintre care fragmentul din Balada pentru tatăl lui Vaniușa *nu se pare cel mai reușit.*

...Își aminti deschisele ferești
Și de-o leliță aducîndu-i apă,
— Ulcica grea temîndu-se c-o
scapă —
Ea i-a zîmbit, din ochii mari,
căprii:
„Nene soldat, matale ai copii?..."
(Radu Cîrneci: Sfîrșitul)

Versuri apreciabile semnează Cicerone Ionescu și foarta tînărul poet Popa Margarit.

De asemenea prezintă interes cele două portrete ale lui C. Ciubotaru Silvian, o schiță a lui Dinu Vasilica și, în curînd, reportajul lui George Bălăiță. Trebuie însă, să repetăm, că, în general, materialele apărute în culegere sînt superficiale și conțin note de prețiozitate inadmisibile pentru poeți tineri, încă foarte puțin încercați:

„Vedea-mă-veți atunci cum apuc
De fericire plin, pe lîngă soare
Și-un braț de raze secerînd, aduc
ca un lcar al vremii viitoare"
(Ion Apetroae — Spre Cosmos*)*

sau:

Poate-avem în față cincinale,
Coaș la luptă cum o să rămîi?
Ori unde-ai fi, prin versurile tale,
Tu fii mereu în linia întîi!
(Radu Felecan — De vorbă cu mine însumi)

Semnalăm numeroase naglsjeți de limbă:

„Să duc saci cu jucării
la copii fuciurii,
ciocolată, abecedare.
Haine, pîine de mîncare."
(V. Muscalu Gînd de pionier la 1 Iunie*)*

sau

„Drum bun, prieteni! Vă-așteaptă-n cale.
Borzești, Năvodarii,
Hunedoara,
Ciobani ca-n Grigoreseu
și furnale".
(Nichita Bistriceanu Invitație la drumeție*)*

Neinspirat, reportajul Șidonlei Grunco Geamăn cu Vremea *conține fraze de acest fel:* „Astfel am aflat cum într-una din zile, comunistul Vasile Grapă a stat de vorbă cu șeful brigăzii. Vasile Grapă, iar din „monologul" lor a ținut o idee educătoare de economii după care, brigada a cerut serviciului de normare a muncii reducerea timpilor de lucru la mai multe repere".

Asemenea formulări stereotipe, neinteresante, se întîlnesc și în reportajele lui Richard Wirososchi sau D. Finaru.

În concluzie, socotind inițiativa Casei Regionale a Creației Populare Bacău valoroasă, o dorim completată cu o sporită exigență și cu un ascuțit spirit de discernămînt artistic pentru ca la lumina tiparului să ajungă lucrări profunde, actuale, valoroase, pe care cititorii și critica literară le vor întîmpina, desigur, cu bucurie.

AUREL STORIN

„UNELE PROBLEME ACTUALE IN DRAMATURGIA ORIGINALĂ"

LUPTA DE CLASĂ Nr. 1/1960

Succesele dramaturgiei noastre originale, numărul mare de piese actuale reprezentate pe scenele teatrelor din București și provincie în cursul ultimelor stagiuni, ca și larga prețuire pe care publicul o acordă creației autorilor noștri de teatru, impune o analiză temeinică generalizată a acestui important sector al literaturii române realist-socialiste. Această cerință este resimțită cu atît mai mult cu cît teatrul a devenit o artă de masă, o artă avînd o putere de influențare nebănuită în trecut. Critica dramatică discută încă prea puțin pe marginea acestor piese, neextrăgînd concluziile cuvenite din analiza acelor elemente valoroase, pozitive, care reprezintă poziții noi cîștigate în lupta pentru aducerea în centrul operei de teatru a unor eroi tipici pentru vremea noastră, a unor conflicte interesante, pasionante, specifice epocii de construire a socialismului.

O temeinică și substanțială analiză asupra situației actuale din dramaturgia noastră o aflăm în Lupta de clasă, organ teoretic și politic al C.C. al P.M.R. (nr. 1, ianuarie, 1960), prin articolul Unele probleme actuale în dramaturgia originală semnat de tov. Virgil Florea.

După o succintă caracterizare istorică a situației teatrului românesc din trecut, autorul articolului arată că în condițiile regimului democrat popular: „Teatrul face parte integrantă din viața oamenilor muncii, devenind cu adevărat un bun al poporului. Continuînd cele mai înaintate tradiții ale teatrului românesc, tradiții de teatru realist, strîns legat de popor, mișcarea teatrală din țara noastră s-a transformat, sub conducerea și îndrumarea permanentă a partidului clasei muncitoare, într-un puternic mijloc de educare comunistă a maselor largi". Această transformare radicală a teatrului ridică în fața dramaturgilor noștri sarcini de mare răspundere. În primul rînd ei au datoria să creeze un valoros repertoriu de actualitate, alcătuit din acele piese ce și-au propus să oglindească istoria revoluției noastre socialiste, pateosul vremurilor noi. Subliniind succesele obținute în stagiunea care a trecut și în prima parte a anului teatral actual, tov. Virgil Florea enumeră cîteva piese scrise de autori tineri și virstnici, piese care s-au bucurat de o caldă primire din partea publicului, și se oprește apoi asupra unui fenomen specific al ultimilor stagiuni: lărgirea frontului dramaturgiei noastre cu numeroși autori de teatru tineri și talentați care au reușit să prezinte lucrări valoroase, inspirate din actualitate. Articolul din Lupta de clasă subliniază o idee deosebit de importantă pentru munca dramaturgilor noștri: „Valoarea și succesul unei piese de teatru sînt determinate de valoarea ideologică a mesajului artistic, de talentul cu care reiese un înalt conținut de idei, o profundă orientare partinică". „Esențial într-o lucrare dramatică este felul în care conflictul dramatic reușește să oglindească fenomenele centrale ale vieții de pe pozițiile cele mai înaintate, să transmită publicului bogăția epică și filozofică a eroilor timpului nostru". Analizînd din acest punct de vedere cîteva din piesele reprezentate în ultima vreme, autorul se oprește asupra dramei Surorile Boga de H. Lovinescu, subliniind că: „Piesa constituie un pas înainte în creația lui Horia Lovinescu, prin abordarea mai directă a unei probleme prezente și în „Cîtadela sfărîmată" și anume ce au însemnat comuniștii în transformarea, morală, etică a oamenilor dornici de o viață cinstită, sufocați de mediul mic-burghez, de orînduirea inumană a vechiului regim". În concluzia analizei asupra Surorilor Boga se arată că: „În ciuda unor rezolvări schematice, semnalate de critică și asupra cărora se va manifesta, desigur, exigența autorului, această piesă aduce o contribuție de seamă la îmbogățirea calitativă a repertoriului original". Analizînd apoi piesa Fereastre deschise de Paul Everac, tov. Virgil Florea, după ce subliniază calitățile piesei și anume faptul că ea „pune în lumină raportul dintre individ și colectivul socialist, concepția despre muncă și dragoste, intensa trăire afectivă a oamenilor pentru care nimic nu a fost imposibil pentru interesele cauzei socialiste", arată că în legătură cu lucrarea lui Paul Everac: „Este interesant de analizat în ce măsură forme străbătătoare a reflectării acțiunii prin scene paralele care pătrund în viața de fiecare zi a diferitelor personaje este strîns legată de conținut și slujește aprofundării artistice caracterologice, stabilirii unui fir comun care unește viața unor oameni extrem de diferiți și în ce măsură acest procedeu rămîne uneori, un mijloc formal, nu întotdeauna justificat". Vorbind despre problemele comediei satirice în teatrul realist-socialist, se reliefează valoarea comediilor lui Valea Cucului de Mihai Beniuc și Partea Leului de C. Teodoru. Despre lucrarea lui Mihai Beniuc se arată că ea „exprimă încrederea în sfîrșitul inevitabil al claselor exploatatoare și al moralei lor, în triumful adevărului și al cinstei, al moralei comuniste". E discutată problema eroilor pozitivi în comedia satirică realist-socialistă în comparație cu comedia realist critică, demonstrînd că noua realitate impune alte trăsături literaturii de acest gen. Și aceasta pentrucă locul criticei în comedia satirică realist-socialistă se declanșează și se desfășoară de pe pozițiile proletariatului, ale clasei celei mai înaintate, ale forței sociale conducătoare. De aceea, în comedia satirică realist-socialistă „Eroul pozitiv capătă un rol de prim ordin".

Autorul subliniază unele realizări în privința înfățișării eroilor pozitivi în dramaturgia noastră de astăzi. Concluziile în urma acestei analize sînt expuse cu claritate. Cu toate realizările obținute și de necontestat dramaturgia noastră actuală nu a reușit să cuprindă întreaga complexitate și bogăție a realității socialiste și să creeze prototipul eroului timpurilor noastre: muncitorul înaintat. De asemeni se arată că „Abordarea insuficientă a unor teme din viața clasei muncitoare se răsfrînge în ultimă instanță și asupra rămînerii în urmă a tematicii legate de viața satului". Dramaturgii noștri au datoria să se inspire din problemele noi, actuale ale țărănimii noastre care a pășit pe calea socialismului. În același timp se arată că „simpla abordare a unor teme actuale, oricît de importante, fără cunoașterea și înțelegerea temeinică a fenomenelor oglindite nu va naște niciodată bogăția de idei și florul artistic propriii marilor creații. Tratarea schematică, superficială poate compromite tema cea mai pasionantă".

Articolul „Unele probleme actuale în dramaturgie" se oprește apoi asupra muncii teatrelor cu autorii, asupra activității secretariatelor literare, a secției de dramă a Uniunii Scriitorilor și a modului în care sînt programate și interpretate piesele originale.

★

În același număr al revistei Lupta de clasă, se publică articolul „D. Th. Neculuță, primul poet muncitor din literatura română" de Dan Deșliu. Încadrînd istoric activitatea și opera celui ce a scris Cor de robi, Dan Deșliu arată ce aduce nou D. Th. Neculuță în lirica vremii sale, subliniind că „arta poetică a lui Neculuță se dezvoltă la școala marilor tradiții protestatare din lirica românească, începînd cu cele folclorice și mergînd pînă la tovarășii de idealuri din generația sa". În ultima parte a articolului Dan Deșliu urmărește influența poeziei lui D. Th. Neculuță și arată modul în care lirica sa a fost preluată și dusă mai departe de către scriitori contemporani.

O carte despre Constantin Godeanu

S-au împlinit, la mijlocul lunii februarie, cincisprezece ani de la moartea eroică a tînărului comunist, Constantin Godeanu. A căzut undeva în Munții Tatra, în cota 568, doborît de gloanțele unei arme automate fasciste. Avea atunci 26 de ani, neîmpliniți încă. Terminată la o atare vîrstă, în mod obișnuit, viața unui om nu poate spune urmașilor, prin experiența ei, prin ceea ce a realizat, prea multe lucruri. Și totuși, Constantin Godeanu rămîne pentru noi o pildă mereu prezentă, un înalt exemplu de patriotism și conștiință comunistă. A cunoscut, rînd pe rînd, arestarea, torturile poliției fasciste, condamnarea, viața de închisoare și bucuria clipei mult visate, — bucuria eliberării. Entuziasmul cu care Constantin Godeanu s-a dăruit luptei pentru zdrobirea definitivă a fascismului, este o pildă vie pentru tineretul nostru.

Recenta carte a lui Marin Mihalache, intitulată sugestiv Zborul șoimului, reprezintă, după cît ni se pare, prima încercare de valorificare literară a biografiei sale. Marin Mihalache urmărește în acest volum formarea conștiinței comuniste a lui Constantin Godeanu. Descriind evenimentele mai importante din viața eroului, scriitorul, documentat, arată cum fiecare nouă încercare, prin care a trebuit să treacă tînărul luptător, l-a oțelit și mai mult, l-a întărit încrederea în forțele sale. Pentru educația comunistă a tineretului, exemplul lui Constantin Godeanu este plin de învățăminte.

S-ar putea discuta desigur, în ce măsură autorul cărții Zborul șoimului trebuia să depășească în lucrarea sa limitele unei simple vieți romanțate și să reliefeze mai pregnant sensul, semnificația luptei lui Constantin Godeanu. Sub acest raport, Zborul șoimului ni se pare pe alocuri deficitară. Prozatorul s-a pierdut în abundența de fapte, în relatarea amănunțită a diverselor momente din trecutul personajului, uitînd că avea datoria să urmărească în primul rînd caracterul eroului, profilul său moral.

Zborul șoimului rămîne însă o carte utilă, ce se citește cu interes, destinată în deosebi tineretului.

O întîlnire prietenească

Secția de limbă și literatură a Academiei R.P.R., a consacrat, ca un omagiu, ședința din 10 februarie a.c., poetului grec Iannis Ritsos, artist de frunte al literaturii progresiste mondiale. Comunist, luptător pentru victoria democrației, unul din cei mai ardenți partizani ai triumfului păcii și echității sociale în lume, pentru care crez a îndurat martiriul închisorii, Iannis Ritsos se vădește ca un continuator al tradițiilor progresiste ale literaturii grecești. Poezia sa, cu care ne-am întîlnit recent prin traducerea Ninei Cassian, e pătrunsă de florul contemporan al luptelor sociale, al bătăliilor pentru demnitatea și măreția omului. El are respirația lirică proprie marilor poeți. Desinvoltura versului, noutatea și ineditul metaforic, patosul liric, vibrația adîncă dau poeziei sale un timbru deosebit. O conștiință creatoare care arde pe altarul marilor ideaturi ale omenirii se simte în chemările sale la luptă.

Prieten al poporului nostru, căruia i-a închinat poemele strînse în volumul Arhitectura copacilor, recent publicat de Editura tineretului, Iannis Ritsos se simte solidar cu aspirațiile și victoriile Romîniei socialiste; el se simte înrădăcinat în solul realităților românești contemporane. A spus-o și în ședința de la secția de limbă și literatură, răspunzînd cuvîntului rostit de Eugen Jebeleanu, care l-a prezentat asistenței. Poemele sale sînt roadele prieteniei sincere a unui artist care-și vede aici realizate idealurile pentru care luptă prin vers.

Povestiri științifico-fantastice

Ultimele două numere ale colecției (123 și 124) au prezentat cititorilor lecturi de cea mai bună calitate. Povestirea Rapsodia stelelor *de Valentina Juravliova este un strălucit exemplu de îmbinare a datelor științei contemporane cu fantezia și lirismul, ca și* Planeta albastră, *din același număr.* Bioautomatul, *o povestire îndrăzneață și seducătoare, amintește de bunele pagini ale genului scrise de Edgar Poe. (Nu înțelegem, însă, de ce, în scurtul referat științific care însoțește povestirea, i se dă un alt titlu,* Meteoritul, *creindu-se, astfel, impresia că este vorba despre o altă povestire. Cum asemenea nepotriviri au mai fost semnalate, credem că redacția ar trebui să fie mult mai atentă).*

Cele Șapte povestiri *ale lui Cehov, publicate în nr. 124 sînt excelent alese, fiind de fapt parodii ale genului cu o aparentă tematică fantastică, sau ironizări subtile ale literaturii macabre de prost gust. Credem că redacția a procedat foarte bine alegînd asemenea povestiri, și gestul s-ar merita repetat, în viitor, și cu alți clasici ai literaturii universale.*

Subliniem

De cîteva numere apare în Iașul literar rubrica intitulată Comentarii și note. *Scrisă cu competență, această rubrică contribuie la înviorarea revistei și aduce unele precizări deosebit de interesante, mai ales privind viața culturală de azi și de ieri a Iașului. Din păcate însă, în numărul 12 un prea larg spațiu se acordă problemelor de istorie, materialele despre actualitate fiind destul de sărace și expeditive. Am aștepta ca Iașul literar să se pronunțe la această rubrică cu mai multă fermitate și combativitate asupra fenomenului literar actual.*

★

Actorul și scriitorul Sandu Teleajen publică la rubrica Evocări *cîteva amintiri privind pe unul din interpreții de seamă ai eroilor caragialieni, C. Vernescu-Vîlcea. Datele conținute de acest articol sînt interesante și contribuie la conturarea portretului acestui actor uitat. Ar fi de dorit ca investigațiile privind contribuția unor actori la propășirea scenei românești să fie continuate pentru ca astfel să putem avea cît de curînd materialele necesare redactării unei alte de dorite istorii a teatrului nostru.*

★

În numărul 12 al revistei Viața Românească, *Henriette Yvonne Stahl publică epilogul la volumul I al romanului* Voica. *Dacă primul volum, apărut acum 36 de ani, atît de elogios caracterizat de Garabet Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu, aducea unele note de un crud realism privind viața țărănimii noastre din anii ce-au urmat primului război mondial, cel de al doilea urmărește destinul Voicăi în zilele noastre. Notațiile din primul volum păreau mai mult izvorîte din surpriza unei intelectuale care ia cunoștință pentru prima dată cu un mediu și obiceiuri nu numai pitorești, dar zguduitoare în tragismul lor. Momentele erau disparate, notațiile erau frînte, romanul era lucrat în episoade. Din el însă se desprindea figura Voicăi și se rețineau cîteva amănunte critice privind mai ales starea de higienă a populației de la sate, neglijența medicilor din mediul rural etc. Pe primul plan rămînea însă lupta pentru pămînt a Voicăi, o replică feminină la dimensiuni artistice mai reduse a lui Ion Portea a doua apărută de curînd în* Viața românească *îmbină elementele de reportaj cu cele de ficțiune, urmărind veridic modul în care egoismul și înapăiinarea el o duce în cele din urmă la pieire. Epilogul se caracterizează prin sobrietatea și densitatea notației. Acolo unde ni se înfățișează ultimele clipe ale Voicăi, credem că putem semnala unele pagini ce depășesc nivelul primului volum. Epilogul la romanul* Voica *conturează un tip feminin în dispariție, închizînd și evoluția unei eroine din proza noastră dintre cele două războaie mondiale.*

JOSE VENTURELLI (Chile): Vestea *(litografie)*

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (membru în Comitetul de direcție).

„CIRCUL LUI PTOLOMEU"

Povestire deocamdată fantastică

In sfîrșit e sigur că nu numai sorții au fost aceia care m-au ales să particip la iminenta călătorie cosmică în Lună pe bordul uriașei nave fotonice „Mirnii". Ea se află deocamdată la 15.000 de kilometri departe de pămînt, ancorată pe stațiunea numărul 3, unde a fost expediată în părțile ei componente și montată. Peste cîteva zile voi fi așa dar acolo, împreună cu alți douăzeci și cinci de reporteri de diferite naționalități, de la marile agenții de presă ale lumii și între ei voi fi, după cum se vede, singurul gazetar român. Cu toate că mi s-a spus de la bun început că uluitoarea călătorie nu ne va supune la surprize mai mari decît putea să ne supună la 1900 călătoria cu un tren expres, a trebuit să mă înfățișez unei pretențioase și sîcîitoare comisii medicale și să mă supun unor exerciții de o sportivitate cam prea cazonă în asprimea lor. Formalitatea asta a durat cîteva săptămîni și știind seama că din 2000 de ziariști urmau să fie selecționați numai douăzeci și șase, afirm cu mîna pe inimă că n-am trecut niciodată pînă atunci printr-un alt examen mai dificil. Totuși am reușit. Mai presus de orice, cred că la acest prim succes au contribuit sănătatea perfectă și curajul meu proverbial, tinerețea înfloritoare și bineînțeles, într-o oarecare măsură, chiar și specializarea mea în gazetărie, fiind șeful secției de „Știință și Tehnică" de la „Scînteia Tineretului". În sfîrșit, a tras greu la cîntar însuși bogatul meu palmares de reporter frenetic al secolului Douăzeci. Sîntem la începutul anului 2001, iar eu, Aurel Stoicănescu, după cum atestă certificatul de naștere, m-am ivit pe lume, în București, la 15 ianuarie 1971, deci am 30 de ani bătuți pe muche. La vîrsta aceasta puțini sînt oamenii ce se pot mîndri cu o viață plină de peripeții și de întîmplări uluitoare, așa cum pot face eu. Am treizeci de ani dar afirm, fără nici o laudă, că am trecut prin atîtea încercări uimitoare și revelatorii, încît dacă m-aș apuca să scriu chiar și a zecea parte din întîmplările trăite, nu mi-ar fi de-ajuns nici o sută de volume în folio, de cîte cincisute de pagini tipărite cu „petit" sau cu „non pareil". Am luat parte, de pildă, la memorabilul zbor circumplanetar cu avionul atomic sovietic „Săgeata Roșie". Atunci, am înconjurat bătrîna noastră planetă la o înălțime de 50 de kilometri deasupra Ecuatorului, zburînd cu viteza de 3800 kilometri pe oră, într-un circuit de trei ori repetat în jurul pămîntului. Și cînd te gîndești, stăteam în interiorul etanșat al avionului nu îmbrăcat într-un costum de astronaut, ci în haine obișnuite, ca și cum aș fi stat în scaunul meu din biroul secției de „Știință și Tehnică" de la „Scînteia Tineretului"! Am luat parte, bineînțeles tot ca reporter, la inaugurarea lucrărilor la uriașul baraj din strîmtoarea Behring și în relatarea televizată cu ajutorul stației cosmice releu, am avut și eu fericirea să-mi văd transmis un reportaj-fulger de 7 minute. Am călătorit la Polul Nord pe bordul vechiului spărgător de ghiață atomic „Lenin", dar am bătut și drumurile Polului Sud, locuind timp de șase luni în orașul „Mirnii", edificat pe locul istoricei stațiuni sovietice de cercetări de la mijlocul veacului trecut. Am făcut parte și din ultima expediție pornită în căutarea faimosului om al zăpezilor, urcîndu-mă cu acel prilej pe vîrful „Rakaphoshi" la 7.600 metri înălțime. După aceea am ținut cu tot dinadinsul să realizez și un record invers, așa că nu m-am lăsat pînă cînd n-am coborît și eu în batiscaful savantului Iliușin la aproape zece kilometri sub nivelul Oceanului Pacific. Am luat parte, tot ca reporter, la experiențele efectuate de savanții sovietici în regiunea insulelor de coral din centrul Oceanului Pacific cu rachetele lor înzestrate cu motoare atomice, fiind martor și la experimentarea prototipului rachetei fotonice. Cu o astfel de rachetă urmează acum să fac și eu primul meu raid în cosmos, prima mea călătorie de documentare dincolo de atmosfera terestră. Aflasem mult dorita veste a plecării, în timpul dimineții, la redacție. A doua zi, dimineața la 7.30 trebuia să fiu la Moscova și cu aveam încă o mie și unu de lucruri de făcut înaintea plecării. De abia tîrziu după amiază am ajuns acasă, obosit-frînt. M-am retras în biroul meu, spre marea dezamăgire a soției și a celor doi copii ai mei, supărați că nu le spusesem decît foarte puține lucruri în legătură cu primul meu zbor cosmic. Multă vreme apoi, i-am auzit pe copii jucîndu-se în odaia lor cu ultima jucărie cumpărată, o mică rachetă care zbura prin camera condusă de la un pupitru de telecomanda.

— Așa va zbura tăticul! îi auzeam pe copii și (de ce n-aș mărturisi?) m-a cuprins un ușor simțămînt de duioșie, sentiment pe care nu-l încercasem încă pînă atunci, la nici una din marile și aventuroasele mele călătorii documentare.

În aceeași seară am plecat la Moscova cu unul din avioanele atomice care fac cursa pe acest traseu de trei ori pe zi. Era încă noaptea cînd m-am instalat în camera 356 a uriașului Hotel „Leningradskaia" și dimineața, după o baie reconfortantă și un dejun copios, mă aflam în clădirea Institutului Unional pentru Zborurile Cosmice. Am să trec repede peste ultimele preparative dinaintea zborului. Seara, cu trei sau patru ore înaintea plecării, am chemat-o la telefon pe soția mea. Telefonul bineînțeles cu avea și ecran-video, așa că nu mi-a fost greu să cer soției să-mi aducă și copiii ca să-i văd, să le zîmbesc încurajator, să-i fac chiar să rîdă și să le făgăduiesc în sfîrșit că am să le aduc din „Circul lui Ptolomeu" măcar un ursuleț selenar. După aceasta a urmat partea cea mai palpitantă a pregătirilor febrile pentru călătoria cosmică. Îmbrăcați în costumele de protecție, care ne dădură imediat o înfățișare stranie și neobișnuită, am fost urcați, ca un escalator special, pînă la ultima treaptă a rachetei ce avea să ne plaseze, cu telecomanda de pe pămînt, pe stația cosmică unde urma să... schimbăm trenul, ca să ne luăm locurile în uriașa rachetă fotonică. Cabina în care am luat loc era așezată în partea de vîrf a rachetei. În timp ce urcam cu escalatorul spre ea, ca spre cel de-al 5-lea etaj al unui bloc-turn de o absurdă și lucioasă formă cilindrică, am putut zări în capul rachetei ceva ce semăna cu o antenă de radio. Bineînțeles, n-am avut timp să admir prea mult exteriorul rachetei în imediata vecinătate a căreia ne urca escalatorul, pentru că nici nu mi-am dat seama cînd am ajuns în cabină. Luați în primire de oameni îmbrăcați ca doctorii în halate albe, cu mîșle aparate mici de radio în buzunarele de la piept din care țîșneau în sus mîșle antene subțiri ca la automobilele „Moskvici", am fost repartizați și fixați în fotoliile rînduite pe două șiruri ca la clasicele avioane de pasageri, numai că aci ele nu erau așezate pe o linie orizontală, ci, ca la un original elevator, pe verticală. Mi-a căzut unul din cele două fotolii așezate imediat deasupra locurilor destinate piloților și dacă priveam în sus (lucru pe care l-am făcut fără încetare) vedeam destul de bine complicata și impunătoarea aparatură a rachetei. Undeva sub mine, la cincizeci sau șaizeci de metri, racheta se sprijinea încă inertă, pe enorma fundație de beton armat, cu aripile argintii ale stabilizatorilor. Acolo stătea încă mut, în carcasa lui groasă, motorul atomic și sus, deasupra mea, la cîțiva metri numai, ecluza prin care intrasem în cabină era încă deschisă. Încă mai era timp să ies. Încă mai puteam, dacă voiam, să cer să fiu desprins din fotoliul meu și să fiu scos din rachetă. Dar gîndul acela nu m-a săgetat decît o secundă. Știam că plecarea noastră va fi urmărită de telespectatorii întregii planete; acolo jos, îndărătul cazematelor de beton armat se aflau zeci de aparate de televiziune și de filmat și la mii de kilometri depărtare de Moscova, în cartierul nostru liniștit de lîngă lacul și pădurea Băneasa, soția mea și cei doi copii aveau să vadă cum zboară dragul, scumpul lor Aurel în Lună. În fața fiecărui fotoliu se afla un ecran de televizor și aci puteam în timpul călătoriei, să cercetăm ținta spre care aveam să zburăm cu o viteză fantastică. Acest lucru îmi era cu deosebire atrăgător și, ca să nu mă mai încerce nici un sentiment, chiar vag, de lașitate, am început să mă gîndesc numai la ceea ce avea să-mi descopere ochii uimiți. Mi se părea că timpul trece prea încet. Dacă fiecare dintre noi n-ar fi avut atașat la echipamentul lui un mic aparat de radio emisie și recepție, cu antene scurte și fine ce porneau din mijlocul căștilor noastre metalice, n-am fi auzit nimic din tot ce se petrecea în jurul nostru. Așa, auzeam clar, într-o rezonanță niște sporită de atenția crispată cu care ascultam, toată febrila pregătire a zborului. După ce se așezară cei doi piloți la locurile lor, am crezut că sosise în sfîrșit momentul plecării, dar, am observat că ecluza încă nu fusese închisă. Se făcu un ultim control, riguros, atent, chiar sîcîitor, furăm pentru ultima oară întrebați dacă ne simțim bine și dacă mai dorim ceva, apoi ecluza fu închisă definitiv. Prin radioul central al rachetei care recepționa ordinul de afară, auzirăm cu toții, abia ținîndu-ne răsuflarea din pricina emoției, răsunînd puternic, limpede și precis, cuvîntul „Start"! În secunda următoare aimțirăm o vibrare ușoară (care putea să fie la urma-urmei numai o părere cu totul subiectivă a mea, datorită emoției), și, urmărind imaginile ce derulară pe micile noastre ecrane de televiziune, am înțeles că racheta s-a desprins de pămînt.

Prima etapă a călătoriei noastre decurse absolut fără nici un incident, lucru care a avut darul să liniștească și pe cei doi sau trei reporteri, descoperiți îndată că nu prea rîdeau cu toată inima la glumele noastre. Stația cosmică-releu pe care aterizarăm (dacă se poate spune așa) era o construcție a cărei dimensiuni și forme exacte nu le-am putut afla decît în încăperea circulară, circulară, în care furăm introduși printr-un sistem complicat de ecluze. Încăperea aceea, aproape tot atît de mare cît cupola Ateneului, ori a gării Leningrad din Moscova, era de fapt ceea ce pe toate aeroporturile internaționale și moderne ale lumii, sînt sălile de așteptare. Aci, pe pereții tapetați cu material plastic într-o culoare azurie, văzurăm — ceea ce aflarăm repede că sînt fotografiile exterioare ale stației-releu. Ea avea, ca să spun așa, forma unei uriașe roți duble, fixate la mijloc pe un butuc sferic și de la care porneau, groase și puternice, opt axe spre cercul exterior. Noi ne aflam, nu în butucul enorm de la mijloc, ci într-una din secțiunile celei mai mici din roți. În interiorul stației, mare — după cum ni se spusese — cît un oraș cu zece mii de locuitori, ni se dădu voie să ieșim din costumele noastre de astronauți. Nu puturăm sezisa nici o deosebire față de condițiile de pe pămînt și, în ce mă privește, aș fi putut jura că mă aflu în sala Ateneului, sub frumoasa ei cupolă, în pauza unui concert cu muzică de Bach. Aflarăm că pentru a reproduce exact starea de ponderabilitate de pe pămînt, enorma, ciclopica roată dublă se învîrtea în jurul axului ei principal și mișcarea asta se datora unei puternice și ingenioase centrale atomice. Aci stăturăm, după timpul pămîntesc o zi întreagă, o parte din vreme odihnindu-ne într-un somn adînc în brațele cărora ne lăsarăm cu toată patima, iar apoi, începură iar, febrile, dar mult mai meticuloase decît pe pămînt, pregătirile de îmbarcare pe nava cosmică fotonică. În interiorul ei ar fi putut încăpea o sută cincizeci de cosmonauți, așa că întrînd împreună cu cei douăzeci și cinci de colegi și cu cei patru oameni ce alcătuiau personalul navigant al rachetei, ni s-a părut că stăm sub domul unei stranii catedrale gotice. Cele aproape două-

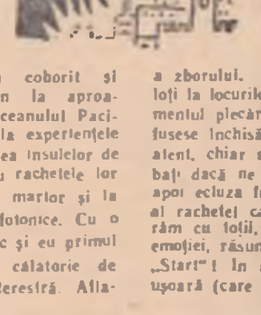

zeci și patru de ore cît am stat în interiorul roții gigantice, ne-am simțit aproape ca pe pămînt, situați parcă la etajul cincizeci al unui zgîrie-nori, într-o noapte senină, înstelată. Printr-o fereastră dintr-un material rezistent și de o transparență ce mi se părea că întrece cu mult limpezimea celor mai fine geamuri terestre, am admirat pămîntul de la o distanță apreciabilă, am cercetat cu un telescop special porțiuni întinse din bolta cerească și bineînțeles că ne-am îndreptat privirile și spre discul selenar.

De cîțiva ani, chiar de pe pămînt, cu telescoapele puternice de la Pulkovo și Mont Palomar, se puteau urmări în detalii acceptabile fazele de construcție ale celor dinții orașe selenare, construite unul în „Marea Liniștii", acesta era și veteranul orașelor lunare, al doilea în „Marea Crizelor", al treilea în „Circul lui Ptolomeu" și al patrulea pe reversul Lunii, în „Marea Moscovei", într-un punct ce nu putea fi observat de pe Pămînt. Apărusera și în ziare fotografii extrem de interesante înregistrînd fazele istorice ale construcției primelor orașe selenare, posturile de televiziune din lumea întreagă dedicaseră emisiuni cu adevărat senzaționale, trimise direct de pe Lună pe Pămînt, dar pentru prima oară pleca spre Lună o rachetă încărcată nu cu ingineri și biologi, cu doctori în medicină și geologi, cu botaniști și energeticieni, cu astronomi și electroniști, ci cu un grup internațional de ziariști, într-una din cele mai fantastice călătorii documentare pe care a făcut-o un ziarist de la invenția tiparului și a gazetei pînă astăzi. Văzusem anul trecut, cu prilejul marilor festivități organizate sub auspiciile O.N.U.-ului cu prilejul anului 2000, în cadrul expoziției cosmice, aduse de către astronauții sovietici, mostrele geologice luate din Lună, văzusem cu acelaș prilej machetele celor mai perfecționate rachete cu motoare atomice și fotonice, admirasem copleșit de emoție machetele orașelor selenare pe care le construiau în Lună astronauții sovietici, visasem eu însumi să nu mor, sau să nu fiu scos la pensie, înainte de a face o călătorie în Lună și iată că la mai puțin de un an visul mi se arăta în fața ochilor realitate aiîțătoare, plină de un farmec copleșitor.

La toate acestea mă gîndem în orele cînd ne pregăteam să părăsim stația automată releu și clipa cînd racheta fotonică și-a luat zborul nu m-a găsit mai puțin emoționat decît clipa similară cînd părăsisem Pămîntul, dar mărturisesc că m-a găsit mai pregătit sufletește de-a vedea o lume tulburătoare, plină de miracole și de o stranie poezie. Despărțindu-ne de teritoriul stației automate și depărtîndu-ne verticalinos de ea, am pierdut încă odată noțiunea elementară a punctelor cardinale, spațiul cosmic în care ne mișcam reducîndu-se la o singură dimensiune, aceea a vitezei și a direcției în care înaintam. Luna pe care începurăm s-o vedem pe ecranele televizoare fixate în fața fotoliilor noastre (ca și pe racheta anterioară) era singurul reper, iar el ne magnetiza și ne fascina prin prezența ei. Devenea din ce în ce mai mare, conturul ei rotund apropiindu-se din ce în ce mai mult de marginile ecranului și acest lucru era dovada cea mai sigură că zburam spre ea, era dovada că aveam un țel și că racheta se îndrepta spre el cu o precizie de neînlăturat. De la o vreme n-o mai vedeam ca pe un disc de geometrie plană, ea luînd tot mai mult forma unei sfere strălucitoare așa cum era în realitate. Ceea ce vedeam acum nu se mai compara nici pe departe cu fotografiile vechi ale atlaselor lunare, nici cu fotografiile din ziare și reviste, nici chiar cu dioramele ce mă încîntaseră în copilărie, vizitînd muzeele și planetariul din București. În fața mea se desfășura și creștea o lume neobișnuită de miracole, un peisaj pe care numai în vis aș fi îndrăznit să-l măsor și să-l cercetez. Sfera aceasta de argint și de platină care fermecase zeci de generații de poeți, plutea într-o beznă atît de profundă și de grea, într-un întuneric atît de dens în materialitatea lui, încît ca să-l caracterizez într-un limbaj în care încă nu există nici verbe și nici adjective cosmice, aș zice că este un întuneric absolut. Dar în timpul acesta, zborul vertiginos spre sfera de argint vechi, cenușiu, căpăta tot mai mulți și mai precis caracterul unei alunecări catastrofale în jos. O clipă am avut senzația, urmărind imaginea de pe ecranul de televiziune, că mă prăbușesc într-o fîntînă adîncă de nenumărați kilometri, în fundul căreia, pe o apă nemișcată, de smoală, scînteia imaginea rece și insensibilă a Lunii.

Unul din piloți rosti calm, anunțîndu-ne:

— Ne pregătim pentru aselenizare.

Piloții manevrau aparatele, vorbeau prin radio cu rachetodromul de pe Lună, cu Stația automată interplanetară pe care o părăsisem cu puțin timp în urmă și chiar cu stația centrală de pe Pămînt, cu Moscova. Auzeam clar dialogul acela egal, alcătuit din termeni cu totul străini și necunoscuți, întovărășiți cînd și cînd de cîte un cuvînțel răscunoscut, cîte un „bravo", cîte un „drace" ori cîte un „bine". În sfîrșit am fost anunțați că racheta a executat ireproșabil comanda „întoarcerii" și că, deviată cu partea dindărăt în jos, se apropie de Lună. Au fost puse în funcțiune patru mici motoare laterale, cu combustibil chimic, așezate pe palelele fixate pe cilindrul rachetei. De abia acum simțim vibrațiile rachetei pe care nu le-am putut sezisa nici o clipă pînă atunci. Coborîm lin și ecranele noastre individuale le vedeam acoperite în întregime de masa aceea străniu strălucitoare, cu lumina ei rece, parcă străină.

În dreapta noastră se apropie, însă dispăru repede la orizont, un șir de munți șlincoși. Și deodată zărirăm în stînga, ceva ce semăna cu marginea unor construcții regulate, de o simetrie ordonată și meticuloasă. Aceasta e „Noua Moscovă" ne anunță unul din piloți, grăbit să ne comunice cea mai proaspătă cunoștință selenară. La cîteva minute după aceea, aselenizarea se sfîrșise, vibrațiile se terminară și o liniște se întinse brusc în interiorul cabinei noastre. Dar liniștea aceea ținu doar cîteva clipe, pentru că dezlegîndu-și cingătorile care-i ținuseră fixați de fotolii, cei patru piloți strigară într-un glas:

— Gata! Am ajuns!

Ne-am desprins și noi de cingători, dar nu ne-am părăsit locurile decît atunci cînd pilotul-șef ne-a spus, prevenindu-ne, lucru pe care de altfel îl știam încă de la instructajul de pe Pămînt și de la cel de pe stația cosmică interplanetară:

— Ocupați-vă în ordinea stabilită locurile în tanc!

Tancul era un tanc veritabil, însă neînarmat, de dimensiuni nevăzute niciodată pe nici unul din cîmpurile de luptă din trecutul Pămîntului. În el urma să părăsim racheta și să intrăm triumfal pe una din porțile celui mai tînăr și original oraș al Galaxiei, în „Noua Moscovă". Ne-am ocupat locurile în liniște. Teleghidat de la căpitănia rachetodromului, tancul nostru leși afară prin ecluza ridicată a rachetei și coborî pe un uriaș pod metalic, atingînd în sfîrșit cu șenilele sale suprafața Lunii. După o scurtă oprire, tancul se îndreptă spre poarta orașului selenar, ea se deschise întocmai ca o ecluză și se închise în urma noastră. Acum știam că pompele de mare capacitate aveau să pompeze aer, aer așa cum ne înconjoară el prețuindeni pe Pămînt și că în cel mult zece minute putem părăsi tancul nostru vidoșcaf, așa cum pe Pămînt, la București, am coborît de mii de ori dintr-o mașină oarecare pe bulevardul Magheru, ori la intrarea în Parcul de Cultură și Odihnă. Întregul oraș împărțit în sute de compartimente, era acoperit ełanș cu cîteva rînduri succesive de pereți protectori, rezistenți la neîncetatul bombardament al pulberei meteoritice.

Am coborît din tanc, încă îmbrăcați în echipamentul nostru de astronauți. În clădirea în care am intrat ne-am descotorosit repede de el, rămînînd îmbrăcați în hainele noastre obișnuite, terestre. Am răsuflat în sfîrșit ușurați. Primirea noastră oficială a avut loc într-un fel de piață luminată ca de altfel toate colțurile localității, cu lumină electrică dar care aici strălucea altfel decît pe Pămînt. Într-o margine a pieții era ridicată o tribună impodobită cu verdețuri și flori. În ea am luat loc toți cei douăzeci și șase de gazetari astronauți și spre noi se îndreptară obiectivele a zeci de aparate de fotografiat, de filmat și de televizat. După mitingul organizat în cinstea noastră, după nenumăratele cuvîntări rostite și în care s-a elogiat meritul Institutului Unional pentru Zborurile Cosmice de a fi organizat atît de strălucit această primă călătorie documentară pentru ziariști, după ce s-au elogiat principiile coexistenței pașnice care a dat roade atît de remarcabile în ce privește rapida dezvoltare a civilizației umane, a urmat bineînțeles un banchet după tot tipicul pămîntesc: cu votcă și țuică de prune, cu măsline și cașcaval, cu icre negre și roșii, cu morun și cotlete la grătar, cu vinuri grozave și cu fructe. La masă am stat lîngă reporterul special al agenției „Associated Press", un bărbat înalt și solid, care nu s-a sfiit să-mi spună că e primul ziarist american sosit în Lună și că era de înțeles că trebuia pentru treaba asta să învețe dacă nu 60 000 de cuvinte ruseșți, măcar cele șase cuvinte care se rostesc așa pe rusește:

— Bine v-am găsit, dragi prieteni! Zdrastvite!

În timpul banchetului ni s-a anunțat o veste grozavă și neașteptată, o adevărată surpriză: de pe Pămînt, Organizația Mondială a Televiziunii în colaborare cu cele 26 de societăți naționale, avea să transmită un program special închinat celor 26 de ziariști ai expediției. Fiecare din noi aveam să-i vedem pe cei dragi ai noștri care ne adresau astfel un mesaj televizat. Mi-a venit rîndul al 10-lea sau al 11-lea. Am fost, bineînțeles, foarte emoționat. Soția mea se uită cu ochii ei blînzi și umezi, parcă ar fi stat la un pas în fața mea. Îi tremura glasul cînd mi-a spus parcă rușinată, într-o șoaptă abia perceptibilă:

— Te iubesc...

Americanul de lîngă mine s-a aplecat repede și m-a întrebat gata să consemneze ce anume mi-a spus soția, dar eu l-am strîns de mînă și i-am răspuns amețit de ceea ce mi se părea că auzisem atunci pentru prima oară:

— O. K. I N-ai înțeles?

Din cauza vecinului meu curios, n-am mai auzit clar ce anume mi-au spus copiii, dar m-am încăpățînat să cred, așa îmi plăcea să cred că ei îmi cereau să nu uit cumva făgăduiala cu care plecasem la drum. Și multe ore după aceea, mi-au sunat în urechi aevea parcă, glasurile lor ca niște zurgălăi argintoși:

— Să nu uiți ursulețul din circul lui Ptolomeu!

Și peste glasurile lor pline de votoșie și speranță, continuam să aud șoapta tulburătoare a mamei lor, ca pe un viers încîntător și mirific: te iubesc... te iubesc.. te iubesc!...

p. conf. Petru Vintilă

Rusalin MUREȘANU

Pași pe zăpadă

În fiecare urmă văd arzînd
O inimă. Și orice urmă-mi pare
Un cuib în care s-a sădit un gînd,
Un pas spre țel, un vis, o răsuflare.

O, mi-s de-ajuns aceste urme mai
Ca să mă umplu iarăși cu încrederi.
Și să visez garoafe, maci și iederi
Și să îmi pară cum că sîntem doi!

Se-ncarcă munții

Se-ncarcă munții cu-n decor bizar:
Din munte-n munte alt funicular.
Și se-ntretaie căile ferate
Pe-acolo unde ursul doar străbate.

Pe lîngă ulmi se ridică hornuri
Și nu mai cîntă vînători din cornuri,
Sus, prin poeme; numai fierăstrăul
Electric, zumzăind îmbată hăul.

Cu vulturul ce stăpînește cerul
S-a înfrățit de-un timp, helicopterul.
Și riul ce spre mare-și poartă fala
Are-un prieten nou, hidrocentrala.

Din firea lor, de firea noastră scoși
Parcă-s mai tineri munții, mai frumoși!

Zidari

Munți mari de blocuri cresc înspre înalt
Și umbra și-o aruncă tot mai mare
Ca o pecete grea peste asfalt.
Dar pîscul lor se-avîntă către soare!

Par mici pe schele meșterii zidari
Și umbra lor pe-asfalt n-o vede nime,
Dar soarele îi simte tot mai mari
Și cerul zilnic pierde-n înălțime.

Ca niște păsări spre înalt se cer
Mortar și cărămizi ce-mpung tăria.
Iar soarele s-a tras mai sus, pe cer,
Să nu-l dea jos vreo cală cu mistria!

ALEXEI N. TOLSTOI

La 22 iunie 1941, adică în chiar prima zi a infamei agresiuni hitleriste asupra Uniunii Sovietice, Alexei Nikolaevici Tolstoi termină de scris partea a treia, ultima, (O dimineață posacă) din romanul său Calvarul, început în iulie 1919, la Paris (partea I, Surorile) și continuat după revenirea în patrie (partea II, Anul 1918, apărută în 1927).

Scriitorul avea 58 de ani. În autobiografia cu care se deschide vol. I din Opere alese (ed. rusă, Moscova 1950), Alexei Tolstoi, consemnînd că terminase Calvarul chiar în ziua începerii războiului, adaugă: „Pregătind pentru tipar întreaga trilogie, am revizuit redactarea primelor două părți ale acestei epoci. Lucrasem la trilogie timp de douăzeci și doi de ani".

Autobiografia e datată: 1943. Doi ani mai tîrziu, în preajma strălucitei victorii a armatelor sovietice asupra fascismului german, Alexei Nikolaevici Tolstoi avea să închidă ochii pe veci, fără a fi apucat să termine partea a treia din cealaltă vastă operă a sa, Petru I, începută pe cînd la sfîrșitul lui februarie 1917. Amîndouă părțile din Petru apărute pînă acum constituie numai o introducere — spune marele scriitor în aceeași biografie din 1943 — și după ce anunță că a și trecut la scrierea părții a III-a face următoarea observație: „Ce m-a determinat să scriu epoasea Petru I? Este inexact că aș fi ales această epocă pentru ca să proiectez pe ea contemporaneitatea. M-a atras faptul că am simțit plenitudinea „nepieptănatei" și creatoarei forțe a vieții de pe atunci, cînd caracterul rus se dezvăluia în mod deosebit de pregnant. Petru sînt la număr epocile pe care, din aceleași motive, mă simt îndemnat să le descriu în imagini artistice: epoca lui Ivan cel Groaznic, epoca lui Petru, epoca războiului civil din 1918-1920 și epoca noastră, cea de azi, a cărei amploare și însemnătate e fără precedent".

Moartea nu l-a dat răgaz lui A.N. Tolstoi să-și înfăptuiască pînă la capăt grandioasele planuri. Contemporaneitatea e prezentă în opera sa prin cîteva lucrări mai puțin masive: Pîinea (1937) Povestirile lui Ivan Sudarev (din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei), etc. fără să mai punem la socoteală numeroasele, înflăcăratele și mobilizatoarele articole pe care le-a publicat în ziare și reviste înainte de război ca și, mai ales, în perioada războiului din 1941-1945. Scriitorul se pregătea pe îndelete, sistematic, aș zice: științific, să dea contemporanilor săi o operă monumentală pe tema actualității. El spune: „Dar aceasta (a scrie despre epoca contemporană, n.r.) e o sarcină care mă așteaptă în viitor. Pentru ca să pricep ceea ce se ascunde în adîncul firii poporului rus, pentru ca să-l pricepi măreția, trebuie mai întîi să-l studiezi și să-i cunoști bine, în adîncime, trecutul: istoria noastră, momentele ei cruciale, epocile tragice și creatoare în decursul cărora s-a formulat tăria caracterului rus".

Și totuși, chiar în timpul „pregătirii" (dar o „pregătire" care înseamnă capodopere cum sînt Petru I. Calvarul, însă și Pîinea sau Boierul cel șchiop. Oameni sucîți, Pățaniile lui Rastioghin, precum și atîtea și atîtea altele... printre care încă și vreo zece piese de teatru...), scriitorul participa deja activ, efectiv, la lupta contemporanilor săi pentru apărarea și consolidarea Revoluției. Cele două piese de teatru care constituie povestirea dramatică Ivan cel Groaznic, nu numai că au fost scrise în perioada cînd poporul sovietic salva prin luptă omenirea de barbaria hitleristă, dar au fost scrie tocmai ca să însufle curaj și încredere în victorie celor încleștați în bătălie cu dușmanul, cu fasciștii. „Ginditu-mă acum la cei doi ani de război ce au trecut, ani crînceni și pustiitori — scria A. N. Tolstoi în autobiografia sa din 1943, — văd că numai încrederea în nesecatele forțe ale poporului nostru, numai încrederea în justețea drumului istoric pe care am pornit noi, drum anevoios, trudnic, — îndreptățitul, omenescul drum spre o viață mai bună, numai dragostea de patrie, numai sfîșietoarea durere în fața suferințelor pe care le îndură patria, numai ura față de dușman, ne-au dat puteri să luptăm și să învingem. Am avut deplină încredere în victoria noastră (subl. ed.) chiar în cele mai grele zile din octombrie-noiembrie 1941. Și atunci, aflîndu-mă la Zimenki (în vecinătatea orașului Gorki, pe malul Volgăi), am început povestirea dramatică Ivan cel Groaznic. Acesta era răspunsul meu față de umilirile la care supuseseră nemții patria mea. Am chemat din neființă la viață mărețul, pasionatul suflet al lui Ivan cel Groaznic, pentru ca și aceasta „inimă avană" s-o ridic la luptă împotriva dușmanului".

Multora dintre cititorii lui A.N. Tolstoi le este dragă una din cele mai bune scrieri ale sale, Copilăria lui Nikita (1918), unde autorul își povestește amintirile din copilărie. Alții prețuiesc nu mai puțin și pe drept cuvînt — literatura fantastică a lui A.N. Tolstoi, de exemplu romanul Aelita (1921) care îl arată pe niște bolșevici sosind pe planeta Marte și organizînd acolo o răscoală. Sînt tocmai lucrările din perioada în care A.N. Tolstoi, înșeuat biruitor din lupta cu sine însuși, alegea hotărît ceea ce Marele Octombrie scălda și pentru el în lumină: patria, poporul, viitorul comunist al omenirii. Cu toate vremelnicele piedici de clasă, care i-au stat în cale, A.N. Tolstoi a știut să aleagă, a ales just. Pînă atunci, el fusese numai un scriitor rus. Abia după aceea — dar și de aceea — a devenit autorul lui Petru I și al Calvarului, adică celebrul scriitor sovietic Alexei Tolstoi.

Aurel Lambrino

85 de ani de la nașterea lui A. TOMA

Alexandru Toma a fost un cîntăreț al muncii, al luptei pentru o viață mai bună și al încrederii în cauza celor mulți. Scriitorul s-a format în preajma cercurilor socialiste, a unor colaboratori apropiați ai revistei Contemporanul și ai diverselor ziare muncitorești din acea vreme. Traducerea liberă după Ernst Claar Trăiască Comuna (1896) este edificatoare pentru orizonturile sale ideologice din tinerețe. Poezia se distinge prin patosul ei anticapitalist. În formularea unor expresii se simt ușoare accente din împărat și proletar a lui Eminescu.

Elementele realist-socialiste, versurile profund partinice, militante, de mai tîrziu ale lui Alexandru Toma nu pot fi înțelese fără a se ține seama de condițiile în care autorul a ajuns să conceapă lumea, să-și formeze o idee proprie despre ea se petrecea în jurul său. Ceea ce autorul Cîntului vieții aduce nou în poezia noastră dinainte de Eliberare este conștiința faptului că numai clasa muncitoare va realiza năzuințele de mileniu ale omenirii. Ardoarea luptei, speranța în dreptatea istoriei, — elemente ce caracterizau perioada de început din scrisul lui A. Toma, — au căpătat cu timpul un sens mult mai adînc. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, lupta Partidului Comunist din Romînia, în anii grei ai ilegalității, pentru eliberarea poporului de sub cruzna exploatare burghezo-moșierească au influențat vizibil concepția estetică a scriitorului. A. Toma a devenit un poet legat direct de lupta organizată a proletariatului, de năzuințele milioanelor de oameni ai muncii. Acesta e cîntecul pîinii amare purtînd mențiunea de „adevărat liberă", se intitulează una din cele mai frumoase poezii din Cîntul vieții, scrisă în 1937.

Patosul luptei pentru libertate răzbate din întreaga poezie ca un cînt nou. Majoritatea poeziilor lui A. Toma, create înainte sau chiar în timpul războiului, au acest caracter de îndemn direct la bătălia eliberării, pe care Partidul o pregătea demult.

După eliberare poezia lui A. Toma se înnobilește ideologic și artistic. Ea devine strigăt de bucurie, glas protestatar împotriva războiului, armă de luptă pentru socialism. Vedem astăzi în Alexandru Toma un entuziast cîntăreț al clasei muncitoare și al partidului ei de avangardă, un înflăcărat luptător pentru pace și socialism.

Chipul luptătorului comunist în proza noastră

II

„ȘOSEAUA NORDULUI" de EUGEN BARBU

Șoseaua Nordului de Eugen Barbu este, incontestabil, o carte impresionantă. Alături de altele, acest volum poate fi citat fără rezerve ca o nouă și elocventă desmințire a insinuărilor revizioniste cu privire la o așa zisă „uniformizare" pe care ar aduce-o în literatură realismul socialist.

În centrul acțiunii se găsesc figurile a trei comuniști — Dumitrana, Mareș și Niculescu — atît de diferiți ca tipuri umane și, totuși, atît de apropiați în ce privește comportarea lor, prin disponibilitatea de a jertfi totul — și viața la nevoie — pentru triumful cauzei comuniste.

Eugen Barbu îi surprinde pe doi dintre aceștia în relații dintre cele mai dificile. În tinerețe Mareș și Ina erau mai mult decît prieteni. Mareș, mai ales, o considera pe Ina un fel de logodnică. Apoi, în 1933, a fost arestat, iar Ina, care de fapt nici nu fusese legată, prin vreo promisiune, de el — a acceptat să devie soția lui Dumitrana. După eliberarea lui Mareș, lucrurile trebuie limpezite. Și se limpezesc. Toți trei rămîn nu doar tovarăși de luptă, dar și prieteni. Autorul stăpînește cu multă siguranță această situație grea rezolvind-o sobru, fără stridențe, fără nici o alunecare spre melodramă. Ca să n-o urască pe femeia care l-a trădat, Mareș trebuie să facă eforturi și nu totdeauna se poate stăpîni. E nedrept uneori, chiar crud. Dar niciodată nu se lasă în voia sentimentului, atunci cînd e vorba de datoria față de partid. Pe Dumitrana îl stimează ca pe un vechi tovarăș, care-i este și legătură superioară. Acesta la rîndul său manifestă, față de fostul prieten al tinerii sale soții, o afecțiune aproape paternă.

Unora le-a părut ciudată, aproape neverosimilă întorsătura pe care a luat-o viața intimă, familială a lui Mareș. Reproșul îmi pare gratuit. El izvorăște — așa cred cel puțin — dintr-o viziune greșită asupra vieții și muncii de partid, potrivit căreia toți ilegaliștii trebuiau să se comporte ca niște eroi de carton. De fapt viața a fost, este și va fi întotdeauna mult mai complicată decît și-o închipuie amatorii de scheme. În romanul lui Eugen Barbu, comunistul Mareș trăiește o tragedie și încă una destul de grea. De tragedia asta nu putem s-o facem responsabilă pe Ina și cu atît mai puțin nu-l putem face responsabil pe Dumitrana. Ina avea tot dreptul să creadă că prietenia el cu Mareș era doar un fel de joacă tinerească, deoarece pentru ea, așa era. Și Dumitrana — tocmai pentru că avea în spate o experiență vastă — o înțelegea foarte bine pe Ina și avea drept să creadă că nu păcătuiește cu nimic față de un tovarăș închis. Mareș însă nici n-o înțelege pe Ina, nici nu știe ceea ce știe Dumitrana. Dreptatea Inei și a lui Dumitrana nu putea să micșoreze cu nimic suferința lui Mareș și autorul tocmai de la această suferință pornește atunci cînd începe să ne depene povestirea. Mareș va fi deci făcut și ursuz, închis în sine, indiferent în problemele vieții personale, apatic chiar. Dar toate acestea nu-l vor împiedica să lie un bun comunist. La Piatra Olt e singur, izolat, imobilizat și de un consemn inexplicabil (vom reveni) de a nu intra în legătură cu alții. De Marta se leagă întîmplător, nici un moment n-are senzația durabilității în ce privește legăturile lui cu ea, dar nici n-are putere și nu prea are de ce pentru moment, cel puțin, să renunțe la ele. Prin neputința sa, femeia l-a înduioșat. Nici nu observă cum dintr-o întîmplare a ajuns să-și complice viața. Dar... în definitiv asta se poate întîmpla oricui. Nu în asta rezidă esențialul, ci în faptul că în ciuda unei ascuțite dureri personale, Mareș rămîne un bun comunist. De bună seamă că din cauza lipsei de experiență în viață, a greșit, și are de o mie de ori dreptate Dumitrana atunci cînd îi spune (prin Ina): „comuniștii nu trebuie să aibă un călcîi al lui Achille". Dar greșala aceasta, care pe altul l-ar putea doborî, pe Mareș nu-l clatină, îl încrîncenează doar, îl face să se închidă și mai puternic în scoica suferințelor, dar cu cîtă demnitate veghează, ca nu cumva, să amărască existența altora prin amarul sufletului său! Greșala umbrește caracterul său, dar nu anulează esența lui pozitivă.

Niculescu este într-un fel un antipod al lui Mareș. E exaltat și exuberant, nestăpînit, curios ca un copil uneori (cazul doctorului Weiner), naiv (atunci cînd arde de dorința să-l informeze pe Mareș că a adus un transport de trotil). E vorbăreț și sclifosit în neastîmpărul său, dar are tact și în momente mai grave e înțelegător, cald. A trăit și el o dramă a sa (fasciștii i-au ucis logodnica), nenorocirea însă nu l-a crispat, ci l-a făcut și mai nerăbdător. Pentru el răfuiala cu fasciștii este încă din multe puncte de vedere o răfuială personală. De aceea abia în ajunul lui 23 August descoperă eroismul de tip superior, amintindu-și într-un moment de mare primejdie (fugind cu o ladă plină de trotil printre casele aprinse de bombe incendiare), de comportarea lui Mareș și a lui Dumitrana cu prilejul acțiunii de capturare a armelor nemțești. Autorul încheie viața cea scurtă a studentului Niculescu printr-o apoteoză. El moare eroic, pentru ca Dumitrana, Mareș, Tomulete, Ina, Tereza și alții să poată porni cu steagurile larg desfășurate și cu internaționala pe buze în întîmpinarea unei vieți noi.

Dacă Niculescu este din multe puncte de vedere un antipod al lui Mareș, Dumitrana se deosebește puternic de amîndoi. Le poate fi opus amîndurora. În chipul acestui încercat comunist, Eugen Barbu a știut să întrupeze minunat o mare calitate omenească — maturitatea. Dumitrana e întotdeauna ponderat și chiar grav, dar niciodată indiferent. Cînd totul se termină (hilleriștii fug în debandadă spre munți) și luptătorii obosiți pot să se întoarcă acasă, Dumitrana și Mareș întîrzie să se urce în mașină. Îi țintuiește de asfaltul șoselei amintirea prietenului căzut. Mareș plînge, dă drumul durerii pentru că ploaia mărunță îl umezește fața și lacrimile nu se văd. Dumitrana nu plînge și are chiar tăria să pronunțe aceste cuvinte teribile: „Haide! Neașteaptă oamenii, n-o să bocim aici toată noaptea". Cîtă durere e cuprinsă într-o replică aproape cinică în aparență, dar și cîtă luciditate. Cînd soția sa observă că e urîtă casa în care trăiesc, Dumitrana îi răspunde firesc că lucrul n-are importanță, întrucît nevoile conspirației îl obligă să se mute des dintr-un cartier în altul. Dumitrana e senin, are un chip întotdeauna luminos — și așa îl opune lui Mareș, dar e măsurat pînă la pedanterie în tot ce face — și așa îl opune lui Niculescu. El adună calitățile celorlalți doi — stăpînirea de sine și fermitatea lui Mareș, expresivitatea și bucuria de a trăi a lui Niculescu, dar le ridică pe toate la un nivel superior, subordonîndu-le judecății mature — rod al unei experiențe excepțional de bogate.

Toți trei — și Dumitrana și Mareș — și Niculescu, — orîcît de diferiți ar fi, se aseamănă pentru că viața e în primul rînd în concepția fiecăruia lupta revoluționară pentru eliberarea poporului. Ei trăiesc, se bucură, greșesc, se redresează, se călesc în această luptă care a devenit pentru fiecare măsura principală a lucrurilor. După cum se vede identitatea de țeluri nu-l împiedică să păstreze trăsături de caracter proprii. Mai mult: aceste trăsături se relefează mai ales în lupta pentru cauza comună.

Tocmai de aceea nu poate să nu ne supere faptul că în Șoseaua Nordului activitatea revoluționară a comuniștilor este, totuși, oglindită sărac.

Vom observa în primul rînd o anumită inconsecvență în construcția romanului. La început viața e înfățișată ca văzută dintr-un singur unghi de vedere — cel al lui Mareș. Romanul începe cu povestea vieții lui Mareș și continuă așa mult timp. Cînd Mareș pleacă din București, noi ne despărțim pentru un timp de ceilalți eroi, aflînd vești despre ei numai în măsura în care le află și Mareș. Pînă la capitolul al XXV-lea personajele apar „în scenă" numai în măsura în care se întîlnesc cu Mareș. Imobilizîndu-și eroul principal într-o mansarda de pe calea Griviței, autorul a fost nevoit pînă la urmă să-l părăsească pentru a sugera, cît de cît, amploarea acțiunilor de pregătire a insurecției armate. Niculescu pleacă la Brăila singur, apoi acțiunea se mută la Craiova, iar la București ne reîntoarcem împreună cu Dumitrana. Bucuria victoriei din seara zilei de 23 August o trăiește în primul rînd Dumitrana și nu eroul principal. Se pare că autorul s-a despărțit cu greu să părăsească linia inițială întrucît capitolele în care se descrie viața celor doi în mansarda sînt cele mai lungite în roman.

Oricare ar fi cauza situației sîntem obligați să constatăm că datorită destinului cu totul neobișnuit al eroului principal, noi despre lupta concretă a Partidului Comunist, aflăm mult prea puțin. Dacă lăsăm la o parte interminabilele discuții dintre Mareș și Niculescu — foarte spirituale și foarte spumoase, poate, dar cu totul inconcludente, acțiunile de luptă descrise sînt foarte puține: sarcina transmisă prin Dobre lui Mareș de a urmări transporturile de trupe germane — ceea ce de fapt este și foarte puțin plauzibil, apoi transportul bidoanelor cu dinamită, capturarea armelor, aducerea trotilului la București, acțiunea de la Craiova. Asta-i tot. Din această cauză activitatea comuniștilor nu mai poate să apară ca activitatea membrilor unui partid de masă, avînd nenumărate și strînse legături cu cele mai diverse straturi ale oamenilor muncii. De bună seamă tot ce se descrie în roman se face și trebuia făcut, însă toate acestea pierd adevărata lor semnificație dacă nu sînt prezentate în cadrul uriașei activități a partidului pentru cîștigarea și organizarea maselor populare. Din acest punct de vedere nu numai acțiunea dar și discuțiile dintre comuniști sînt în cele mai dese cazuri nesemnificative: se discută mult despre front, despre ceea ce „merge" sau nu „merge", despre frica burjuilor în urma victoriilor repurtate de Armata Sovietică, despre unele acțiuni izolate de sabotaj, însă despre starea de spirit a maselor, despre încrederea lor crescîndă în Partidul Comunist aflăm extrem de puțin. Spre sfîrșit, Dumitrana îi explică foarte frumos lui Mareș cîte vor fi de făcut după alungarea hitleriștilor din țară, însă nu sufla nici o vorbă despre datoria partidului de a ridica și organiza poporul muncitor. Prezentarea activității comuniștilor fără legătură cu mișcarea maselor este slăbiciunea principală a romanului Șoseaua Nordului. Și nu este întîmplătoare de bunăseamă.

În roman sînt multe inadvertențe care denotă lipsa de informație a autorului. Începînd cu eliberarea lui Mareș din închisoarea Jilava (unde pedepsele nu se executau, comuniștii stînd aici doar în prevenție), trecînd peste prezentarea acesteia ca o închisoare semi-civilă, peste faptul că deținuții politici nu erau eliberați niciodată de la poartă, ci numai prin poliție, trecînd în sfîrșit peste episodul cu totul neverosimil al corcodușelor, peste faptul că, în închisori, comuniștii nu admiteau niciodată să execute corvezi umilitoare și chiar peste afirmația atît de ciudată a lui Dobre „Jilava și Doftana-s pline", făcută în ianuarie 1941, cînd Doftana era de mult la pămînt, nu putem să nu ne oprim asupra unei situații ce caracterizează aproape toată partea întîia a romanului.

Reluînd în prima seară după eliberarea din închisoare legăturile cu partidul, Mareș capătă instrucțiuni foarte ciudate: „avem dispoziții clare: nu se mai admit decît legăturile individuale", „despre intrarea în partid nici o vorbă". S-ar putea bănui că sînt doar niște interpretări năstrușnice ale lui Moș Dobre. Nicidecum. Și Ina îl spune lui Mareș: „Nu mă mișc deocamdată. A devenit periculos". O repetă și Dumitrana: „Mai multă vreme nu e nevoie de dumneata. Vezi-ți de treburi". Cînd ajunge la Piatra Olt și-l raportează lui Dobre că „oamenii mormăie", Mareș e apostrofat cu severitate: „Nu te-oi fi apucat să te miști?". La București se repetă iar: „deocamdată nici o mișcare", „cît se poate fii supus" etc., etc.

Este limpede că toate acestea n-au nici în clin nici în minecă cu activitatea comuniștilor. Dacă în ilegalitate partidul ar fi „izolat" de oameni pe toți luptătorii pregătiți și călîți în închisori, niciodată nu ar fi ajuns să cîștige imensa popularitate care l-a permis să pregătească și să conducă cu succes glorioasa insurecție de la 23 August 1944. Păstrarea regulilor conspirativității nu înseamnă în nici un fel izolarea de masă. Partidul nostru era și în ilegalitate un partid leninist, iar Lenin spunea că partidul revoluționar al clasei muncitoare trebuie să știe să îmbine iscusit — pînă și în cele mai grele condițiuni — munca ilegală cu munca legală, dar și munca legală și cea ilegală erau de masă. A-și crea cît mai multe legături cu oamenii muncii, cu masele, era datoria principală, de oricînd, a fiecărui comunist. Partidul este puternic și atunci, tocmai prin aceste nenumărate legături ale membrilor săi.

Iată cum problemele de conținut se împletesc indisolubil cu cele de formă. Creînd în mod artificial eroilor săi o situație „izolată" de marea mișcare a maselor, așezînd în centrul construcției epice figura unui comunist închis în sine, taciturn, puțin social, organizînd romanul mai mult ca o suita de acțiuni — puternice fiecare — dar rupte de principala activitate a partidului, autorul n-a reușit să dea o imagine amplă a luptei partidului.

Folosind formula lui Engels am putea conchide că autorul romanului Șoseaua Nordului a izbutit să zugrăvească personaje tipice pentru mișcarea revoluționara a clasei muncitoare, dar n-a știut în aceeași măsură să le plaseze în situații tipice. Știind însă că succesele creației ca și în toate celelalte domenii, se cuceresc treptat, nu ne îndoim că experiența, în ultima instanță pozitivă, a lui Eugen Barbu ca și talentul său, îl vor ajuta să împlinească în viitoarele lucrări și lipsurile semnalate. Drumul ales e just, dar greu. Scriitorii epocii socialiste nu se tem însă de greutăți.

Mihai Novicov

CRONICA DRAMATICA

TINEREȚE ȘI PASIUNE

Ion D. Șerban: ÎN CĂUTAREA EXTRAORDINARULUI

După îndelungate discuții, avem în Capitală un Studio al tinerilor actori în care vede lumina rampei piesa unui autor dramatic din aceeași generație cu interpreții rolurilor scrise de el. Desigur, Teatrul Armatei a avut o bună inițiativă deschizînd această fereastră spre zonele mai bogate în oxigenul întremător al noului. Și pentru că sîntem la început de drum, ar fi bine poate să ne amintim o clipă că pentru împlinirea unui deziderat asemănător, George Mihail Zamfirescu împreună cu alți entuziaști au trebuit prin 1932 să-și jertfească nopți întregi, să lucreze neplătiți, să îndure grosolănii și jigniri, să înfrunte indiferența și ostilitatea oficialității, să împrumute cortine și costume, ca pînă la sfîrșit, după doua-trei spectacole, totul să rămînă un simplu „gest demonstrativ", ca multe altele, fără ecou în bezna artistică a vremii de atunci.

Un vis împlinit vom spune, pe bună dreptate, despre acest studio al tinerilor artiști. Un studio unde să se joace de opt-nouă ori pe săptămînă piesa unui tînăr în pragul a treizeci de ani, de oameni care în alte împrejurări sociale, cu tot talentul lor, și-ar fi cheltuit însușirile și energia bătînd la porțile instituțiilor artistice, pentru a obține un angajament precar, reprezintă și el una din cuceririle semnificative ale revoluției noastre culturale. Privit din această perspectivă, studioul, inaugurat de curînd, se înscrie ca o continuare și împlinire firească a unor visuri îndrăznețe de altădată, care atunci nu se puteau realiza. Dar tot din același punct de vedere trebuie să mărturisim că și exigențele noastre cresc față de cei ce s-au angajat pe un asemenea drum, atît de ispititor.

Să vedem mai întîi dacă formula adoptată de Teatrul Armatei e cea mai potrivită pentru un studio experimental. Un autor tînăr, care aduce pe scenă o piesă despre tineret, scrisă cu elan tineresc. Actorii sînt și ei în majoritate tineri și chiar foarte tineri, avînd însă unii din ei frumoase realizări pe scenele unor teatre din provincie. Directorul de scenă e un cunoscut și vechi meșteșugar cu mulți ani de experiență artistică: Ion Șahighian. Alături de St. Norris autorul costumelor și decorurilor, ei nu s-au alăturat acestei echipe cu gîndul de a tempera elanul tinerilor confrați, ci de a găsi acea rezultantă potrivită pe care entuziasmul o poate da din întîlnirea cu experiența și cu maturitatea. De sigur, aceasta e una din formulele de alcătuire a unui spectacol de studio experimental din foarte multele posibile. Importante sînt însă rezultatele.

Să ne oprim mai întîi asupra piesei I. D. Șerban nu mai este un simplu începător. Nici nu îndreptățește speranțe numai prin stăruință, așa cum cu atîta nedreptățită ironie s-a spus despre el. E un autor dramatic în formare, încă neexperimentat, dar de la care credem că putem aștepta lucrări ce vor depăși pe cele de pînă acum. În căutarea extraordinarului e o piesă ce se urmărește cu interes. De multe ori te atrage și uneori le simți chiar îndemnat s-o aplaudezi. E o comedie de actualitate, cu erou pozitiv din lumea tineretului. Trebuie să spunem de la început că eroii pozitivi ai lui I. D. Șerban nu sînt realizați la nivelul lui Toma Căbulea sau Spiridon Biserică. El se află încă în stadiul unor schițe, desemnate cu multă vioiciune, ce-i drept, și nu au trecut decît pe alocuri în faza portretului minuțios, conturat în detalii semnificative. Dar au prins totuși viață din această vioaie mișcare a condeiului și au izbutit să atragă atenția publicului.

Personajele izbutite sînt acelea care s-au integrat ideii autorului, care au pornit în căutarea extraordinarului. Adică Nea Mitică, un tată de familie contaminant în frumusețea și puritatea sufletului său de copil mare, un soi de Ion Sorcovă al zilelor noastre: absolventul de liceu Valentin, amenințător și intempestiv, visător îndrăznet și naiv, dar înzestrat și cu o pregătire intelectuală temeinică; Ileana, monitoarea firavă și harnică, capabilă de acte eroice, (deși în treacăt fie spus, ar avea toate motivele să fie indignată de maniera searbădă în care se relatează actul ei de curaj); și mai ales acel recalcitrant Nică, tînăr fără căpătîi, dar care-și află drum drept de viață, dezvăluind un caracter luminos, deloc rectiliniu, ce l-au făcut mai apropiat spectatorilor.

Toți acești eroi, așa cum spuneam, vor să afle extraordinarul pe meleaguri îndepărtate sau în fapte năstrușnice, și pînă la urmă îl află în frumusețea vieții cotidiene. Autorul a fost mai îndemînatec atunci cînd a urmărit zbuciumul lor sufletesc, dibuirile, eșecurile momentane, micile deziluzii, clipele de entuziasm, de exaltare și de bucurie. A introdus însă brusc eroii în conul de umbră al uscăciunii și imobilității, de îndată ce au ajuns să descopere extraordinarul. Sedimentarea entuziasmului în formele reale și constructive de viață a-a produs și în cazul lui Valentin și al Ilenei, prea brusc, fără să mai poată ieși la iveală. De aceea, spre final, acești eroi nu mai spun mare lucru. Prins de cavalcada tinerească a personajelor sale, Ion Șerban n-a ținut seama că un dramaturg are datoria nu numai să înfățișeze momentul transformării eroului, dar să-l și pregătească. Ori anumite calități în viață, chiar dacă pot fi în ultimă instanță rodul unor fapte mărunte, trebuie să capete în piesa de teatru o argumentație veridică ce le poate da girul autenticității. Așa cum se explică în piesă, întoarcerea lui Nică pe crumul cel bun este destul de naiv argumentată printr-o directilie de desfășurare de pînă atunci ale caracterului eroului. O simplă vorbă este de ajuns ca un om încăpățînat și refractar oricărui sfat să facă o întoarcere bruscă de nouăzeci de grade. Din fericire însă, autorul l-a regăsit pe Nică în final, cînd a executat cu

grație, pe muchia de cuțit a dramei lacrimogene, o proiectare a eroului într-o lumină caldă și mișcătoare. Consecințele lirice și emoționale ce rezultă din prezența, fie chiar și indirectă, a acelei „mici nuni din toate zilele" cum denumea Pablo Casals sufletul copilului, sînt puse în valoare cu delicatețe de către autor care știe în final să solicite discret atît zîmbetul cît și lacrima.

Există, de altfel, în întreaga piesă, o undă de poezie autentică, (sugerată mai ales în raportul oamenilor cu marea) de vis și de optimism constructiv. Și chiar dacă fiecare din acești eroi avîntați și romantici, cu capul înfierbîntat de visuri, nu realizează o individualitate puternic conturată, prin însumarea trăsăturilor celor mai caracteristice și mai bine puse în evidență în caracterul fiecăruia, piesa creează totuși o atmosferă tonică, străbătută de încredere în viața nouă de astăzi.

Din păcate, în scenă apar și oameni care au descoperit de mult extraordinarul și dau lecții celorlalți în acest sens. Ei însă nu întruchipează elementul nou, ci o experiență nereușită a autorului care și-a închipuit că poate crea un erou al zilelor noastre din fraze șablon, din atitudini rigide și zîmbete îngăduitoare. Căpitanul de rangul întîi, atît de uscat sufletește, este înutil în conflict, după cum inutile sînt și cele două studente, Sanda și Maria. Idilele lor nu aduc nimic în dezvoltarea acțiunii și nu contribuie la conturarea ideii centrale. Prezențe fără rost, ele ocupă un spațiu scenic însemnat și răpesc autorului posibilitatea unor sondaje mai temeinice în momentele de răscruce din viața personajelor. Piesa se mai resimte și din pricina unei sărăcii a replicii. Deși Ion D. Șerban este înzestrat cu umor și dialogul e de bună calitate, cînd se fac schimburi de glume, replicile devin supărător de plate în momentele serioase ale piesei, exprimînd ca o frază de manual, o morală ce trebuia dedusă din acțiune sau din subtextul emoțional. Cuvintele nu exprimă, nu transmit toate intențiile autorului și nici nu au suficientă putere de sugestie.

Ion D. Șerban va înțelege de sigur că succesul de fiecare seară, aplauzele și rechemările la rampa îl obligă pentru lucrările sale viitoare. Tinerii lui interpreți vor dori atunci, fără îndoială, să dea viață unor eroi care să nu fie amenințați pe parcurs de sincope și nici să nu se piardă în anonimatul inexpresivității. Ceea ce desigur se va întîmpla.

*

Spectacolul, prin nota lui vioaie, prin mișcarea alertă a cîtorva personaje și dinamismul unor scene, a îmbogățit textul. S-au desprins din distribuție patru soliști cu partituri mai generoase. Dimitrie Rucăreanu (Nică) a dominat scena prin naturalețea și francheța interpretării, prin dezinvoltura și subtilitatea cu care a înțeles sufletul acestei haimanale, cu atîtea resurse morale în stare latentă. Îi reproșăm falsetul prea prelungit din clipele împăcării, cînd a fost sub nivelul importanței rolului. Cristina Tacoi (Ileana) confirmă și de data aceasta însușirile sale artistice, ținînd în special de o maximă și salutară discreție, o pondere a mișcării și în special de posibilitatea sublinierii discrete a nuanțelor sufletești. Un joc echilibrat, ce a amintit de unele creații anterioare ale Cristinei Tacoi, cum ar fi de pildă, Mioara din Ion Anapoda. Sebastian Radovici (Valentin) a fost interesant și cuceritor în avîntul său romantic din primul act și lăudabil în intenții în ultimul, cînd a vrut să suplinească sărăcia rolului. Decanul de vîrstă al distribuției, Florin Scărlătescu, într-un rol ce i se potrivește, a îmbinat larmecul, duioșia și umanitatea cu care compune adeseori personajele sale pozitive preferate. În nota bună a spectacolului au fost: Dorin Moga, Aurelia Andritoiu și V. Dobre Obreja. Ion Punea ar putea de sigur învinovăți pe autor pentru faptul că l-a compus un rol atît de ingrat. Rodica Sanda Țuțuianu, afectată și caricaturală, credem că nici n-a știut pînă la sfîrșit ce se întîmplă cu rolul pe care-l joacă, fiind secondată în aceeași maniera de Elena Nica Huzum.

În orice caz, începutul este încurajator.

Valeriu Ripeanu

Notă. Actrița Elena Nica Huzum spune în loc de „Dintre sute de catarge", „Printre sute de catarge". Că n-a auzit de rubrica revistei noastre, n-ar fi un păcat prea mare, dar că nu știe titlul unei poezii din Eminescu... Un alt actor pronunță întîmplător. Ori teatrul trebuie să fie și un adevărat forum al vorbirii și pronunției corecte.

Florin Scărlătescu și Dimitrie Rucăreanu într-o scenă din piesă.

mențiuni critice

Cetitorul, în curent cu neobosita activitate publicistică a prof. Tudor Vianu, nu trebuie să se lase amăgit, nesocotind întinsa lucrare științifică, pe care erudițul artist al „însemnărilor" o urmărește de lungi și roadnice decenii. O astfel de eroare, chiar dacă explicabilă, se cuvine, totuși, retușată. Cînd săptămînă de săptămînă și uneori mai des, ținînd seama de faptul că prof. Tudor Vianu colaborează la mai toate revistele, străbați atîtea peisagii instructive, dinlăuntrul și din afara granițelor noastre, nimic mai firesc decît să te lași vrăjit de spectacole, uitînd de călăuză. Un studiu despre poeții Chinei milenare, un altul despre Romain Rolland, o incursiune în arcanele artei poetice a lui Eminescu și o alta în universul, teeric precis și concret, a lui Cehov, iată patru numai din multele teme, cu cari, Tudor Vianu și-a întreținut în ultimul timp cetitorii, cu acea cunoaștere a tainelor literare și cu acea eleganță a expunerii, ce fac din scrisul său un continuu și variat izvor de incitări intelectuale. Însă Tudor Vianu e cu mult mai mult decît pedagogul periodicelor inițieri de care se împărtășesc toți cetitorii săi. Cariera sa universitară, începută încă de timpuriu, în primul deceniu de după întîiul război mondial, se poate mîndri nu numai cu atîtea și atîtea generații de discipoli, dar și cu numeroase lucrări științifice, în care a turnat cu mult mai mult decît numai rodul prelegerilor sale. Filozofia culturii, estetica, literatura universală și comparată, studii monografice, ca cele consacrate lui Eminescu și Arghezi, ediții critice, precum Macedonski și Odobescu, însoțite de ample studii introductive, talmăciri din clasicii literaturii universale, ca Shakespeare și Goethe — sînt cîteva numai din titlurile disciplinelor și preocupărilor prof. Tudor Vianu. La ele se adaugă toate acele cărți, cu cari, de mai bine de douăzeci de ani, d-sa militează pentru ițbînda atît de necesară a esteticii literare. Căci, a vorbi de o campanie, pe care ar fi dus-o cu perseverență și cu știința arhistrategului, aproape de un asediu, la capătul căruia cetatea avea să cedeze, nu este de fel exagerat, cum se va vedea din cele ce urmează.

Cercetarea limbii literare și a stilului în perioada 1944—1959 se numește referatul pe care, alături de altele, privind alte sectoare ale lingvisticei, îl publică Tudor Vianu (Limba română, 4, VIII, 1958), în seria acelor bilanțuri la care au fost prezente, cu ocazia sărbătoririi a cincisprezece ani de la eliberarea patriei de sub jugul fascist, atît economia cît și cultura națională, sub diversele lor aspecte. Cu bună dreptate și chiar de la primele rînduri, constată grel. Tudor Vianu că progresul studiilor de stilistică constituie unul din capitolele cele mai originale ale lingvisticei ultimilor cincisprezece ani, de vreme ce, spre deosebire de toate celelalte capitole, fonetică, gramatică, lexicografie, acesta începe prea puțin pe vechii cercetători ai graiului nostru. E drept, adaugă d-sa, că preocupări de stilistică și limbă literară n-au lipsit nici în trecut, într-un trecut chiar mai îndepărtat, cum se va vedea din primul volum al Bibliografiei limbii române, pe care-l elaborează colectivul de limbă literară din cadrul Institutului de lingvistică al Academiei R.P.R., și-a care se vor întîlni referințe pentru perioada 1780—1848, însă de studii științifice, așa cum le înțelege disciplina modernă, cu greu poate fi vorba. După ce recunoaște că atît G. Ibrăileanu cît și O. Densușianu, în deosebi în comentariile lor (semnate din urmă în cele patru serii de prelegeri din Evoluția limbii române), au acordat atențiune lingvistic al limbii literare o atenție mai pronunțată, ca opoziție la Stilistica din 1944 a acad. Iorgu Iordan, care a inaugurat „un adevărat început de drum", dar despre care observă, pe bună dreptate, următoarele: „Acad. Iorgu Iordan se ocupă însă numai de laturile stilistice ale limbii comune și cu toate că, prin exemplele folosite, recurge adeseori la textele scriitorilor, în măsura în care aceștia atestă aspecte generale ale stilisticii limbii române, OPERA SA NU PĂTRUNDE ÎN DOMENIUL STILULUI ARTISTIC INDIVIDUAL, AL STILULUI BELETRISTIC. Aceasta lucrare e problemei trebuia să se impună cercetării mai noi". Și este, poate, locul să nu oprim o secundă. Căci ne aflăm în fața a două atitudini, mai bine zis a două concepții, situate la antipozi, în materie de investigație stilului și limbii literare. Înainte să mai reluăm o dezbatere care, cu aportul nețăgăduit al științei sovietice, a definit odată pentru totdeauna și conceptul și aria limbii literare, precum și laturile stilei ale limbii, în referatul său din același număr al revistei, care prezintă situația și dezvoltarea studiilor lingvistice pentru aceeași perioadă de timp, acad. Iorgu Iordan rezervă cîteva rînduri și activității secțiunii de limbă literară, din cadrul Institutului de lingvistică, condus de prof. Tudor Vianu, subliniind importanța Dicționarului limbii lui Eminescu ca și studiilor celor două serii de Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea, despre care, conexeeni cu precizările de mai sus, scrie: „Se cuvine să relevăm faptul, fundamental, că parte din cele studii se ocupă și de alte stiluri ale limbii, afară de cel beletristic, precum și de faptul că ele nu se fac mai numeroase în volumele viitoare ale „Contribuțiilor". La care am adăuga: tot mai numeroase, fie, numai să nu încete și să nu urmărească pe cele de stilistică literară propriu-zisă, îndeosebi beletristică, care, ele, și nu deformările lexicale și literare enumerate, cădută în progresul limbii literare de astăzi. În cel de-al XIII-lea volum al tratatului de istoria limbii franceze al lui Ferdinand Brunot, consacrat „epocii romantice", și contemporan apropiat cu tratatul acad. Iorgu Iordan, Charles Bruneau spunea: „Scriitorii proști (les mauvais écrivains) nu se aleg decît greșeli; greșeala e, prin definiție, un accident: nu se poate scrie nici o gramatică, nici o istorie a scriitor". Cel mult o comedie, am adăuga noi, dar aceea a fost scrisă de mulți și de către cei mai mare dramaturgi ai timpurilor. Că Alexandri a-a comentat, încă viu, că o despărțirea de dragă-mort său „amor", că o dovadă că și marii poeți pot să greșească acolo unde un modest școlar trecere în tagma sfîrcătorilor de limbă literară, cărora, deopotrivă, le adus cu întreaga sa operă, poezie originală, proză, dramaturgie și lucrări (în ciuda epitetului de „meșteșugăreață-sfîrcă", cu care a fost gratificat), cele mai mari servicii. Așa cum, în critica literară, unii se simt datori apre ceea ce încă de la începutul secolului trecut s-a numit „critica frumoaselor" (la critique des beautés) și altă spre știința a „urîțeniilor" (la critique des laideurs), echivalentă cu stilistica erorilor, la noi și în lingvistică. Din acest punct de vedere, Tudor Vianu este perfect dreptate, cînd, răspunzînd acelora dintre lingviști, care circumscriu și minimalizează rolul marilor scriitori la dezvoltarea limbii, zice: „Scriitorul știe, într-un anumit fel, pedagogii popoarelor, încît e recunoscută importanța, ca însemnătate de loc a întîietate vreun „cult al personalității", cum s-ar putea tema cineva. Dăruirea culturii literare este una din metodele cele mai bune pentru finarea limbii literare, adică, de fapt, pentru disciplinarea gîndirii și trăirea simțului intelectual al poporului întreg".

Vorbind către începutul acestor rînduri, de campania pe care Tudor Vianu a trebuit s-o dacă și de victoria care i-a încununat strădaniile, în recunoașterea și încrederea ce se cuvine cercetărilor stilistice, eram departe de a folosi o metaforă. Campania aceasta își achiziționează debutul odată cu Arta prozatorilor români, bogata monografie din 1941, acea suită de studii critice, începînd cu Eliade Rădulescu și sfîrșind cu Camil Petrescu, completată cu o anexă de „contribuții la stilistica verbului", cu o alta despre „tehnica baso-relîefului în proza lui N. Bălcescu", transferate, „aceste anexe, cu bună dreptate, în ultima dintre lucrările sale, Problemele metaforei și alte studii de stilistică, din 1957, una din cele mai docte contribuții ce s-au consacrat metaforei, în literatura universală a subiectului și-a cărui studiul recapitulativ Stilistica literară și lingvistica poate fi privit, dimpreună cu referatul din Limba română, comentat mai sus, drept raportul operativ al unei lungi și laborioase campanii. Nu e vorba să relatăm tot acest istoric, însă putem reține distrugînd două-trei puncte de răscruce și de orientare. Vom transcrie dintru început, ca pe una din cele mai generos formulate, întreaga rezervele pozitivismului lingvistic, frumoasa frază a romanistului Meyer Lübke: „Stilistica este studiul limbii ca artă și, pentru a-l întreprinde, trebuie să posezi simțul artistic, într-un grad pe care nu-mi este dat să-l atîng. Aș fi deci cu atît mai fericit dacă această lucrare ar fi făcută de cineva care ar avea aptitudinile cerute de acest gen de studii". Plecînd de la premisa că „nu există altă cale pentru a pătrunde în creația ce s-a numit „conținutul" unei opere, decît limba ei" și că „studiul lingvistic al operei literare este temeiul înțelegerii ei științifice" și după ce dezvoltă, pe larg, principiul după care „felul propriu al oricărui scriitor, în exprimarea imaginilor sale, a sentimentului și a concepției lui nu poate fi pus în lumină decît străbătînd cu mijloace lingvistice, din ce domeniu al lexicului își culege poetul cuvintele etc., etc.: dacă expunerea lui se apropie de tipul limbii vorbite sau scrise etc., etc... și multe alte particularități de limbă prin care caracterizarea impresionistă, vagă sau prea generală, poate deveni științifică, precisă și obiectivă" — Tudor Vianu ajunge la concluzia întregului logică, după care „criticul și istoricul literar: trebuie să-și însușească disciplina lingvistică și să-i aplice metodele" și, de asemenea, că „cercetarea stilului beletristic constituie una din formele cele mai mature ale științei lingvistice". (Probl. metaforei, 148—150 passim). — O chestiune dintre cele mai interesante, căreia Tudor Vianu îi acordă toată atenția în raportul de cincisprezece ani, este aceea a originilor limbii literare române și, implicit, aceea a atitudinilor teoretice față de limba literară. „O părere foarte răspîndită, dar care trebuie considerată ca o prejudecată, este că literatura noastră artistică începe cu sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului următor, cu poeții Văcărești..." scrie d-sa și extinderea aceasta a datei, pe deplin îndreptățită, nu poate decît să bucure. Cu atît mai mult cu cît, față de limitarea ce se putea ceti în pragul Artei prozatorilor epocii (...scrise de Heliade Rădulescu se întîlnesc drumul literaturii laice și religioase, adică al unei producții a cărei însemnătate nu este proporțională"), ea reprezintă singura posibilă pentru un sintetizator, ca să nu exprimăm în vreun din termenii puși în circulație și care desemnă pe cercetătorii stilului. Cîmpeanu ca d-sa reproduce din prima pretinde la îndreptarea legei din 1852 e cît se poate de discreet, așa cum alocvente sînt toate prefețele și predoslovîile chiu împodobesc vechile manuscrise țipăriri. Oarecare îndoială ridică însă afirmația că n-ar „exista știri despre existența unei atitudini literare în limbă pînă la George Sincai, care în 1753 în „Cuvînt înainte" la „Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri", tipărit la Blaj, lămurește că alegîndu-și cuvintele a urmărit „ca prin normă... să se sporească și limba noastră". Oarecare îndoială, de vreme ce și epoca și contextul îngreunează, pare-se, afirmația: un sens mai curînd pragmatic și național. Sincai era, la vremea aceasta, director al școalelor. Catehismul lui era întocmit pentru „folosul și procopseala tuturor școalelor normalești a neamului românesc". Iar Norma ce la călăuzit nu era altceva decît directiva nouă a „luminatului" principe Iosif al II-lea, cu privire la învățămîntul în limba națională. Alegerea cuvintelor, făcută în spiritul predosloviei mitropolitului Simeon Știleanu la Noul Testament din Belgrad (1648) și chiar al epilogului la Tetravanghel lui diaconului Coresi (1561) nu urmărea altceva „fără număr", ca prin Normă, prin care după pres

perpessicius despre Tudor Vianu și problemele stilisticei literare

să grecească, le sînt debitori și cei mai mulți dintre cărturarii noștri din veacul trecut, care au înregistrat vocabularul și noțiunea în lexicoanele și dicționarele lor. Mai toate parafrazează etimologia grecică, așa cum se află și în Condica limbei românești (ms. 847, f. 45) a marelui vornic Iordache Golescu: „metaforă (fără : ca ocară) și metefóră : din curs. grec : metafora adică schimbarea unui cuvînt la înțelegere, după asemănare. Curs. dă retorică". Nici Negulici (1848), nici Th. Stamati (1856) n.aduc mai multe în vocabularele lor. O definiție mai dezvoltată, însoțită de exemplu, la Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești (1840) ale aceluiași Iordache Golescu și pe care filologul și lingvistul Lazăr Șăineanu nu uită a o cita în marele capitol despre „metaforă" (pg. 88—158) din teza sa de licență din 1887, patronată de Hasdeu: „Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studie istorică despre transițiunea sensurilor". Cît de la curent e Șăineanu cu bibliografia la zi a problemei, cît de ingenioase și cu totul în spiritul hasdeian sînt unele capitole, precum al pathologiei populare, cristalizată în locuțiuni metaforice și al fiziologiei de metadore extrase din basme, cît de statornic a rămas lingvistul aurghianii principiului „creației metaforice" în lingvistica, de la întîile două studii publicate la Halle, cu imagini extrase din viața animalelor domestice (pisica, 1904; cîinele și porcul, 1907) și pînă la cele trei volume pariziene Les sources indigènes de l'etymologie française (1925—1930) — nu este nici locul, și nu-și are nici rostul, să vorbim, iată detalii istorice și liște de muzeu, pe care fie „bibliografia limbii literare" în cura de pregătire, fie studii de genul aceluia despre terminologia literară în veacul al XIX-lea, datorit atît lui Ștefan Iii tiparit în cea de a doua serie a Contribuțiilor... nu vor întîrzia să le popularizeze. Pînă atunci și pentru a lăviora puțin melancolia acestui sfîrșit de promenada, iată un crîmpeiu din Meșteșugul stîlhurilor românești al lui Conachi (ms. 137, f. 13 urm.), care tratează „pentru metaforă": „Metaforă să numește în stîlhuri o poetică luerare străină. Bunăoar zicînd: „amoriul arde", cuvîntul „arde" este metafora către amoriu, pentru că numai focului îi dat ca să ardă. Deci dar, pe lîngă omonimii știuți urmează la stîlhuriile cu metafora: a) Atît o parți, cît și cealaltă parți între lucrurili ce rodești metaforosa să nu aibă împrotivire la firea lor, căci să strică stîlhul. Bunăoar: „Fulgerînd cu doi ochi verzi — Și guițelul îmi dismerzi". Cuvîntul „fulgerînd", cu toați că ești lucru atrăin la puterea ochilor, și ar putea făci o metaforă minunată, dar fiindcă nu să potrivește cu firea cuvîntului „dismerzi", metaforosa rămîni greșită, pentru că firea fulgerului ești de a omori, ori de a întrioșa, iar firea cuvîntului „dismerzi" nici una, nici alta nu cuprinde. Pentru aceea mă îndatorez a prefăci stîlhul zicînd: „Tu fulgeri cu doi ochi verzi — Dar nu omori, ci dismerzi". Căci dau a înțelege că de vreme ce fulgeri cu ochii, trebuie să omori, dar că nu omori, ești iar un sămn ai milostivirii tali. Asămînea urmează zicînd: „Cu ochii săgeți răpezi — Dar nu omori, ce vînezi" etc., etc.

Crîmpeiu de epocă, amiințînd de străiele stilistice ale tălmăcirii din Oxenstierna, pe care Tudor Vianu l-a comentat cu pătrundere, în studiile sale, acel Oxenstierna din care tînărul Eminescu transcria în miniaturala lui caligrafie violetă de la 1875, întregi pasagii, în manuscrise — considerațiile despre metaforă ale lui Constantin Conachi nu sînt, oare, cel mai dulce omagiu cu care trecutul salută doctele investigații, de stil și limbă literară, ale prof. Tudor Vianu și nu confirmă ele, oare, credința lui Proust că „singură metafora poate da un soiu de eternitate stilului"?

cronica literară

SAVIN BRATU: Ibrăileanu - Omul

de I. D. Bălan

Dacă opera critică și beletristică a lui Garabet Ibrăileanu a solicitat atît de viu, în cursul anilor, interesul exegeților, viața lui n-a ispitit cu nimic mai puțin condeiul unui număr considerabil de scriitori și istorici literari. Căci, deși contemporană cu cea mai mare parte dintre cei care au evocat-o, viața lui Ibrăileanu are o poezie a ei, poezia unei vrăji de demult, împrumutată din marea sa omenie (poate că pseudonimul C. Vraja nu e întîmplător), din nemărginita dăruire artei și frumosului, dintr-o nimitoare sete de adevăr și cultură. Așa ne-au transmis imaginea acestui critic: Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihail Ralea, Tudor Vianu, G. Călinescu, Ionel Teodoreanu, Damaschin Botez, Otilia Cazimir etc., oameni care au stat îndelung în preajma lui sau care l-au întîlnit numai prin intermediul unor studii și documente literare, descifrîndu-i din propria-i operă, din mărturiile altora, din note autobiografice, precum: Al. Dima, Al. Piru ș.a.

Scriitorii și exegeții aceștia l-au venerat pe Ibrăileanu. El au reușit să creeze imaginea unui om ce pare la un moment dat chiar autentic personaj de basm și de poveste. Dar nici o clipă omul acesta bun și înțelept n-a fost, n-a putut și nu poate fi, desprins de criticul inteligent, pasionat, înzestrat cu un gust estetic și o percepție impresionată a valorilor. De aceea ni se pare puțin paradoxal titlul volumului lui Savin Bratu, Ibrăileanu-Omul, cînd omul Ibrăileanu n-ar fi prezentat, desigur, interes dacă n-ar fi fost critic, istoric literar, publicist și profesor; Ibrăileanu omul se conturează pregnant, la dimensiunile valorii lui reale, doar prin opiniile sale în materie de artă și doctrină literară, prin munca practică de îndrumător al literaturii. Preocupat, în mod deosebit, de mai multă vreme de personalitatea critică a lui Garabet Ibrăileanu, Savin Bratu după ce — cu ani în urmă — a scris un amplu și judicios studiu critic, și după ce a alcătuit mai multe ediții de largă circulație, a tipărit, de curînd, la Editura Tineretului, în colecția Oameni de seamă, o carte voluminoasă (circa 560 pagini) intitulată — cum spuneam — Ibrăileanu-Omul.

Ținînd seama de caracterul colecției și de scopurile ei educative, o primă problemă care se ridică e aceea a alegerii subiectului. În ce măsură viața lui Ibrăileanu a exemplară și în ce măsură se pretează a fi tratată într-o lucrare de acest gen? Fundcă, așa cum remarcă La Bruyère, există oameni de talent, care strălucesc singuratec, ca stelele, fără strămoși, fără urmași. Izolați de societate, mizantropi, acești oameni, oricît ar fi de valoroși prin operă, — după părerea noastră — nu pot constitui, prin exemplul vieții lor, un model pentru tînăra generație educată în spiritul moralei comuniste. În jurul vieții lui Ibrăileanu s-a țesut uneori imaginea singurătecului, a omului izolat în lumea cărților, prea puțin interesat de lumea înconjurătoare. Prin felul în care tratează desfășurarea vieții lui Ibrăileanu — criticul Savin Bratu reușește să ne convingă de necesitatea unei reconstituiri biografice, subliniind marile calități umane și intelectuale, armonizate într-o desăvîrșită frumusețe morală, care a fost Ibrăileanu. Savin Bratu, deși deliberat nu pare a urmări această problemă, spulberă cel puțin prin materialul documentar, falsa legendă a singurătății omului de merit, înfățișîndu-l în viitoarea evenimentelor, integrat în societate, prezent în lupta de idei atît de aprinsă la sfîrșitul veacului al XIX-lea și în răstimpul trăit de Ibrăileanu în veacul XX. E un succes al biografului, datorat înțelegerii marxiste a raportului dintre personalitate și societate, din păcate nu peste tot urmărit cu consecvență.

Recunoscînd necesitatea unei atari lucrări, recunoaștem totodată și dificultățile care se ivese în realizarea ei. Căci, pe de o parte, așa cum spunea cineva — subliniind greutățile obiective, impuse de această specie, o viață bine scrisă e aproape la fel de rară ca și o viață bine întrebuințată, iar pe de alta, în cazul concret, despre Ibrăileanu — a cărui viață n-a fost totuși atît de bogată în fapte ca a lui Eminescu, Creangă sau Caragiale, să zicem — s-a scris atît de mult, și de condeie atît de remarcabile, încît se cer noului exeget calități și posibilități cu totul deosebite. Bun cunoscător al vieții și operei lui Ibrăileanu, Savin Bratu, făcînd dovadă și de unele intenții beletristice, și-a asumat această sarcină grea, cu dorința ca lucrarea „să rămînă o încercare de reconstituire biografică, poate românească dar fără romanțare" (pag. 451).

În calitate de critic, Savin Bratu ține să-și comenteze singur opera, arătînd că: „Investmintată relativ literar, cartea aceasta se bazează exclusiv pe documente, pe izvoare certe, ficțiunea neîngăduindu-și decît să secondeze interpretarea faptelor într-o viziune unitară asupra omului de care se ocupă".

E aici mai mult un deziderat al autorului, care nu corespunde, însă, întru totul cu realitatea faptelor. E adevărat că lucrarea este numai relativ literară, că se bazează pe documente și izvoare certe, — nu însă „exclusiv", fiindcă ficțiunea autorului, ademenită de literaturizare și romanesc, aduce, în dorita viziune unitară asupra omului, fapte și elemente nesemnificative, cu totul străine de viața acestuia, sau în orice caz fără nici o relație directă cu formarea lui. Căci ce rost poate avea o descriere atît de amănunțită sub aspectul vieții comerciale a Tîrgului Frumos, oraș în care s-a născut la 23 mai 1871 Garabet Ibrăileanu, încît tînărul cititor să fie obligat a afla că „bogatul comerciant Lazăr Trancu, celălțean „onorabil" al Tîrgului, la stradă avea prăvălie. Dedesupt, o pivniță, cu 50—60 de butoaie cu vin", sau că la Roman, unul din orașele în care a locuit Ibrăileanu, „doamnele militare" dădeau „unul după altul baluri în profitul muzicii". „În felul acesta — ne încredințează tov. Savin Bratu — „societatea orășenească își dădea toate silințele pentru a putea întreține muzica regimentului local". „Cronica modernă a ROMÂNULUI constată, cu mici variații de termen, că Doamna Nathalia Dona fusese la bal, „frumoasă ca o noapte de mai". Doamna Maria Boteanu „cea mai răpitoare blondă", Domnișoara E. Rossetos „regina valsului", iar sora ei, Domnișoara L. Rossetos „o lăcrimoară din legenda lui Alecsandri". Cucoanele Rosetti-Roznovanu „cele mai bune dansatoare", Domnișoara Ecaterina Negruzzi „o adevărată domnișoară de pension", Domnișoara Elena Negruzzi „o fată cu multă inimă", Domnișoara Elena Cuza „o fată cu mult suflet", Domnișoara Ecaterina Cuza „o fată cu mult spirit", Domnișoara Elena Rosetti „o fată cu mult farmec", Domnișoara Ecaterina Rosetti „o fată cu mult caracter", Domnișoara Elena Ghica „o fată cu mult talent", Domnișoara Ecaterina Ghica „o fată cu mult gust", Domnișoara Elena Sturdza „o fată cu mult bun simț", Domnișoara Ecaterina Sturdza „o fată cu mult tact", Domnișoara Elena Vogoride „o fată cu mult suflet", Domnișoara Ecaterina Vogoride „o fată cu mult spirit", Domnișoara Elena Mavrocordat „o fată cu mult farmec", Domnișoara Ecaterina Mavrocordat „o fată cu mult caracter", Domnișoara Elena Ghica „o fată cu mult talent", Domnișoara Ecaterina Ghica „o fată cu mult gust", Domnișoara Elena Sturdza „o fată cu mult bun simț", Domnișoara Ecaterina Sturdza „o fată cu mult tact", Domnișoara Elena Vogoride „o fată cu mult suflet", Domnișoara Ecaterina Vogoride „o fată cu mult spirit", Domnișoara Elena Mavrocordat „o fată cu mult farmec", Domnișoara Ecaterina Mavrocordat „o fată cu mult caracter".

E necesar, așadar, să se arate într-o biografie raportul dintre erou și mediul înconjurător, dar în relații structurale, organice, urmărindu-se influențele suferite de personajul biografiei, arătîndu-se rolul mediului în formarea personalității sale.

Sînt, desigur, neindicate într-o biografie, omisiunile cele mai mărunte, care sînt în stare a da culoare și nuanțe personajului. Cînd însă aglomerarea de detalii exterioare, din alte planuri ale vieții, șterge contururile personajului, îl ascunde printre hățișuri insignifiante, gestul este inacceptabil. Am greși dacă am afirma că peste tot figura lui Ibrăileanu rămîne neconturată. Autorul izbutește în multe pagini să creioneze un Ibrăileanu real, bogat sufletește, preocupat de probleme sociale, patriot, apărător al literaturii originale, însetat de cultură, apropiat la un moment dat de marxism, sfătuitor înțelept al scriitorilor. Respectînd cronologia, o practică frecventă în biografia modernă, fiindcă cei vechi, de la Plutarch și pînă în veacul al XVIII-lea, nu recunoșteau această cerință, Savin Bratu urmează în toate succesiunea istorică firească: părinții, nașterea, școala, facultatea, cariera profesională, consemnînd pe parcurs, la vremea potrivită, experiențele de cultură și viață ale eroului.

Regretăm că în biografia își găsesc loc unele capitole nelnsemnate ca „Jocurile gratuite ale estetului Lovinescu", de pildă, și nu există un capitol special, să zicem Ibrăileanu și Eminescu, știut fiind rolul covîrșitor pe care marele poet l-a avut în viața criticului. Referiri la această problemă întîlnim des, dar ele sînt împrăștiate, mai mult sau mai puțin întîmplător, prin paginile cărții, fără o semnificație cu totul deosebită. Era necesar, și aceasta ar fi putut constitui o coordonată esențială a unei biografii despre Ibrăileanu, să se arate cum uimitoarea personalitate a lui Eminescu se dezvoltă progresiv în sufletul criticului, și în același timp cu el, și ecoul poeziei eminesciene în conștiința lui Ibrăileanu, care, orice s-ar spune, a fost prin viața lui — un eminescian.

În linii mari, ca structură, poate constrînsă și de respectarea strictei cronologii, cartea lui Savin Bratu urmează biografiile anterioare, dintre care cea mai închegată pînă acum, sub raport documentar, deși cu unele limite în interpretare, este, fără îndoială, aceea a lui Al. Piru. Sînt înfățișate, rînd pe rînd, „Viața în familie și — fără familie", „Revoluționarismul romantic al gimnazistului", „Școala nouă", „Colaborarea la Evenimentul literar", „Mirajul tihnei mic burgheze" care l-a cuprins la un moment dat pe Ibrăileanu, „Dezertarea" lui de la lupta socialistă, „Profesorul de liceu", „Intermezzo-ul turistic în străinătate", „Întemeierea Vieții românești", munca la redacție, atitudinea față de răscoalele țărănești din 1907, zbuciumata iubire, oarecum tardivă, a lui Ibrăileanu, reflectarea ei în romanul Adela, lupta pentru catedra universitară, boala, stingerea din viață.

Poate ar fi fost necesar ca tovarășul Savin Bratu să încerce o organizare mai ingenioasă a materialului documentar, respectînd, firește, ordinea cronologică, să exploateze mai mult informația brută. Căci întrebuințarea documentului prea puțin interpretat duce uneori la coincidențe de formulare cu unele pasaje din alte lucrări. Astfel, citim în articolul Depănînd vechi amintiri (Viața românească, *nr. 4-5/1936 pag. 5) de A. T. Bădărău, următoarele cuvinte:* „În zilele de bune dispoziții — căci avea și rele — ne recita din Eminescu ori din Alfred de Musset. Încă îmi mai răsună în minte și acum strofa finală din BALADE DE LA LUNE *(sic!, urmează strofa, n.n)* precum și unele din scăpărătoarele lui aprecieri despre opera lui Guy de Maupassant, romanele rusești, critica lui Taine și diferite scrieri socialiste..." *Iar în Savin Bratu:* „În zilele de bună dispoziție recita amicilor, ca în adolescență, din Eminescu, se spune că și din Alfred de Musset (Balade de la lune). Mai mult îi plăcea să discute despre romanele rusești, despre societate, despre Maupassant sau despre Taine, cînd nu asculta muzică" *(pag. 87). Sînt coincidențe neplăcute, care provin și din faptul că „pentru a facilita lectura acestei cărți, autorul a renunțat la aparatul științific al trimiterilor, cu privire la întregul material informativ cuprins".*

În virtutea acestui principiu, articolul lui T. A. Bădărău nu este citat nici cel puțin la „Izvoarele principale".

Procedeul nu se pare ineficace și neindicat chiar într-o lucrare „investmintată relativ literar"

E regretabil că Savin Bratu s-a ținut atît de strîns de sursă, încît n-a corectat nici măcar titlul celebrei poezii a lui Musset Ballade à la lune, *împrumutînd eroarea lui T. A. Bădărău care-l transcrie cu greșeli de ortografie și morfologie.*

Socotim că în ansamblu lucrarea tovarășului Savin Bratu conține o serie de elemente prețioase, de informare și interpretare, dar sîntem de acord cu autorul că, în această formă, ea rămîne „o încercare de reconstituire biografică" asupra căreia va trebui să revină substanțial, pentru a ne da imaginea mai completă, mai bogată a acestei personalități puternice, cu înrîuriri atît de adînci în dezvoltarea culturii noastre.

Alexandru ȘAHIGHIAN

Elegie nouă

V-ați strecurat pe lîngă mine tăcuți
— Cu scînteile ochilor de mult stinse —
Așa cum ați trăit, săraci, neștiuți,
Sub povara grijilor ninse.

O, cum aș fi vrut să smulg ceața
Care se pleca, lespede, pe voi,
Ca să prindeți cu mine dimineața
Înfloriță — garoafă — mai apoi!

V-aș fi pus în palme azimă caldă
Și smochine de aur cu mierea legată...
Ochii mei nu se mai scaldă
În zîmbetul vostru, tată!

Mîinile voastre nu-mi mai alintă brațul;
Nu ne mai rîde mama printre suspine
Bucuroasă c-am înșelat lațul
Aruncat, șarpe, după mine...

Oasele voastre zdrobite de muncă,
Și-au găsit odihna. cuminți.
Stau rînduite sub straturi în luncă,
Dar parcă le simt încă fierbinți.

Ciobutile galbene încă mai suspină!
Tăceți! Am să vă spun povestea de mult
începută,
A comuniștilor care scăpărau lumină
Sub prăvălitele nopți de cucută.

Închisorile-au căzut. Dormiți în pace!
Am înghenunchiat dușmanii și sbirii.
Țara luminată-și desface
Rîvnitele bunuri, și trandafirii.

Dormiți! Comuniștii au aprins făcliile.
Au scuturat munți de povară,
Mulți au căzut fulgerați și s-au amestecat cu
stihiile.

Dimitrie STELARU

Oameni și flăcări la Griviția Roșie

Puși la roata pămîntului, umerii lor
Ard ca stelele.

Cei mari le spuneau haimanale...
Dar dincolo de mucegaiul străzilor Griviței.
De tufele de lemn ciinesc și cimitire,
Lunecau, uite-așa, spre viitor.

În hala de sticlă și fier, de vuiet și unghiuri.
Flăcările cuptoarelor au coame de lei.
Arată-ți hohotul, tapițerule,
Împletește-ți știința și rîzi
Ca un munte în furtună —
Tu ești creierul oțelului, bronzului, fontei, —
Ochii tăi sînt gurile soarelui
Și ești mereu neastîmpărul constructor al
lumii noi.

Ieile Vezuviului stau în ciocanele
Pneumatice. Litera mea caută formă spre seas,
Cînd un geamăt de fluviu aprins
Iese din talgerul mării cuptorului...
Vagoane,
cuzinești și arcuri.
broderii de metal și cadențe,
străluciți-mi încă o dată
petalele poemului.

Mihail ŞOLOHOV

23 Februarie — Ziua Armatei Sovietice

EI AU LUPTAT PENTRU PATRIE

Ostaşii din unitatea care acoperise trecerea peste Don au respins şase din cele mai inverşunate atacuri ale nemţilor. Tancurile şi infanteria germană se împrăştiaseră dispărind dincolo de înălţime şi spre amiază deasupra cîmpului de luptă se aşternuse pentru o bucată de vreme tăcerea.

După zgomotul asurzitor al focului de artilerie, după bubuitul exploziilor şi ţăcănitul mitralierelor ce răsunaseră de-a lungul frontului, liniştea ce se lăsase dintr-odată îl păruse lui Zveaghinţev neobişnuită şi stranie... Cu o mişcare încetă îşi trase casca de pe cap, îşi şterse obosit cu mîneca vestonului obrazul murdar pe care şiruia sudoarea, apoi ascultînd cu o vădită plăcere sunetele propriului său glas rosti:

— Ulte că s-au potolit...

Îl deslăţa liniştea încîntătoare şi el, cu capul puţin înclinat într-o parte, rămase mai mult timp cu auzul încordat urmărind cu atenţie copilărească zgomotul uscat, abia perceptibil, cu care se prelingea ţărîna de pe parapet. Undeva aproape de tot, răsună ţiriitul unui greier. Zveaghinţev întoarse domol capul în direcţia de unde venea sunetul ce-i stîrnise atenţia. Un bondar de culoare cărămizie, rotindu-se deasupra tranşeei îşi scoase din zbor lăbuţele negre, păroase, catilelate şi cu un zumzet ce aminti vibraţiile lăsate ale unei coarde de bas, se lăsă pe tulpina unei romaniţe. Clipind des, Zveaghinţev se uită puţin nedumerit la romaniţa prăfuită, ce se clătina ritmic, la bondarul ce părea grozav de gălăgios, se uită aşa de parcă niciodată în viaţă nu mai văzuse ceva asemănător şi deodată înălţă capul mirat: vîntul ce adia uşor aduse spre el, de undeva de departe, strigătul limpede şi ascuţit al unei prepeliţe...

Şi foşnetul vîntului prin iarba dogorită de soare şi frumuseţea gingaşă, timidă a romaniţei ce-şi etala petalele albe şi bondarul cu zumzetul lui în văzduhul dogoritor şi strigătul prepeliţei aiît de cunoscut şi îndrăgit încă din copilărie — toate aceste mărturii ale atotputerniciei vieţii îl bucurară şi totodată îl umplură de nedumerire pe Zveaghinţev: „Parcă nici n-a fost luptă, extraordinar" — se gîndi el uimit. — „Doar adineaori moartea urla jur împrejur pe toate glasurile şi acum poftim, poţi să stai să asculţi strigătul prepeliţei, care e acelaşi ca pe timp de pace, cum de altfel par şi toate celelalte gîngănii care continuă să se ocupe de treburile lor de parcă nu s-a întîmplat nimic... Să te minunezi nu alta!"

Zăpăcit parcă, uitîndu-se de jur împrejur, Zveaghinţev semăna în clipele acestea mai mult cu un om trezit dintr-un coşmar şi care cu un oftat de uşurare îşi dă seama de realitatea simplă şi mult dorită. A fost nevoie să mai treacă puţin timp pînă ce s-a obişnuit cu tăcerea din jur. Dar tăcerea aceasta era încordată şi ameninţătoare, ca înaintea unei furtuni, şi dacă ar fi ţinut mult, pentru Zveaghinţev ar fi devenit apăsătoare. În curînd însă, dinspre flancul sting, prinseră a ţăcăni mitralierele, iar dincolo de înălţime începură să tragă aruncătoarele grele de mină nemţeşti şi scurtul răgaz se termină tot atît de brusc cum începuse.

Servantul — un ostaş tînăr, pe care Zveaghinţev nu-l prea cunoştea, se apropie de tranşee din spate, tiriş, şi i se adresă gîfîind şi răsuflînd din greu:

— Ţi-am adus muniţii. El bărbosule, n-ai de gînd să-ţi împrospătezi proviziile?

Zveaghinţev îşi trecu palma peste tepii roşcovani ce-i acopereau obrajii şi întrebă cu supărare în glas:

— Adică cum — eu bărbos? După tine par a fi moş, nu-i aşa?

— Moş, nemoş, — ceva pe aproape. Obrazul îţi e părăginit de te apucă groaza. Hai ia-ţi porţia.

— Ei şi ce dacă-i părăginit... într-o asemenea retragere nu prea ai timp să te faci frumos, aşta trebuie s-o înţelegi, iar în ceea ce priveşte anii — nu am chiar atît de mulţi — adaose Zveaghinţev cam supărat umplîndu-şi raniţa cu gloanţe grele, calde şi unsuroase la pipăit.

Fără să ţină seama de cele auzite, servantul gureş continuă:

— Dar de ce taică stai aplecat în tranşee ca un suflet împovărat de păcate? Neamţu nici nu se vede. Împuşcăturile aproape că au contenit, de ce nu ieşi afară să-ţi mai moi oasele bătrîne la soare?

Cuvintele „taică" şi „oase bătrîne" se vede că nu i-au prea plăcut lui Zveaghinţev, deoarece se uită cam chiorîş la tînăr şi-l întrebă batjocoritor:

— Dar de ce tu, coşcogeamitea lăcău, te tîrăşti pe burtă, cînd neamţul nici nu se vede şi nici focuri de arme nu se trag?

— Asta o fac din obişnuinţă — îi răspunse răzînd ostaşul. Trebuie să înţelegi că misiunea pe care o am îmi cere asta şi m am deprins acum să mă mişc tiriş de parcă aş fi o reptila, încît mi-i ţrică cu nu cumva să mă dezvăţ a umbla pe picioare. Îmi e mai la îndemînă să umblu de-a buşilea.

— Nu-i o treaba grea, s-ar putea să te dezveţi — îl aprobă bucuros Zveaghinţev.

Îi era urît şi ar fi fost dispus să mai palavrageaască cu acest flăcău isteţ, de aceea îl întrebă folosind, fără să vrea, după cum îl era obiceiul cînd stătea de vorbă cu tinerii ostaşi, un ton de îngăduinţă, familiar.

— Nu cumva eşti din compania a treia? Mi se pare că te cunosc.

— Din a treia.

— Şi cum te cheamă?

— Utîşev.

— Eşti căsătorit?

Flăcăul clătină din cap zîmbind:

— Sînt încă prea tînăr, n-am apucat, că veni războiul.

— Se vede că n-ai apucat... Dacă ai să continui să lucrezi ca servant ai să te dezveţi cu totul să umbli, iar după război, daca îi-o veni poftă să te însori, tu în loc să umbli pe picioarele tale, ca toţi oamenii, aducîndu-ţi aminte de ceea ce lăceai pe front, ai să pleci tiriş în peşit, iar lala năraca, văzînd un asemenea mire — poc — o să cadă leşinată, iar tatăl miresei o să-ţi netezească spatele cu bastonul strigîndu-ţi: „De ce-ţi baţi joc de o fata cinstită, tîre-ai să fii! Umblă şi tu ca toţi oamenii!"

Utîşev trase spre dînsul cutia cu gloanţe şi i spuse rizînd:

— Eşti hîtru, cu toate că nu eşti bărbierit... Nu mă ţine de vorbă, eu te ascut — dar să ştii că nu m-am încurcat la socoteală. Iaca am terminat şi cu număratul gloanţelor! De muniţii mai au nevoie şi alţii.

Zveaghinţev ar fi vrut să-i răspundă ceva, dar Utîşev se tîra acum spre o tranşee vecină şi deodată, fără a întoarce capul, spuse serios pe un ton moralizator:

— Ai grijă bărbosule şi trage mai cu economie şi drept la ţintă. Mi se pare că uneori ţinteşti cam pe alăturea. Te-aş mai sfătui ca acum la bătrîneţe să te gîndeşti mai puţin la fete, poate atunci n-o să-ţi mai tremure mîinile...

De supărare şi fiindcă fusese luat aşa, prin surprindere, Zveaghinţev nici nu găsi ce să-i răspundă pe loc şi numai după un timp îl aruncă:

— Pe bunica-ta s-o înveţi cum să tragă, mucosule!...

În tranşee era zăpuşeală, aerul nemişcat era încins ca-ntr-o baie; nişte muşte cine ştie de unde apărute, te plictiseau cu bîzîitul lor. Moleşit de dogoarea amiezii, Zveaghinţev, după ce stătu jos pe haina făcută sul, se ridică frecîndu-şi cu dosul palmei ochii care i se închideau şi se uită la tancurile avariate şi arse, la cadavrele nemţilor împrăştiate prin stepă, la norul prelung de praf cenuşiu ce se mişca în depărtare spre terasamentul căii ferate, ce se întindea de-a lungul Donului spre răsărit. „Pun la cale ceva frîţii ăştia blestemaţi — se gîndi el urmărind norul de praf. Mi se pare că le vin întăriturî — la te uită ce de prăfălre mai ridică! Iarăşi o să-şi adune puterile, o să se regrupeze, o să-şi mai lingă rănile şi parcă-i văd că n-o să ne lase în pace. Sînt încăpăţînaţi dracii, grozav de încăpăţînaţi! Dar nici noi nu sîntem de lut, am învăţat cum să-i sapunim încît abia mai pridideşc să-şi şteargă chisăliţa roşie de sub nas. Nu mai sîntem în patruzeci şi unu l.e-a mers la început, dar acuma gata!" — îi trecu lui Zveaghinţev prin minte gîndul ce-l consola — apoi se uită la tancul distrus de Lopahin.

Namila ameninţătoare de adineaori, verde-cenuşie, stătea nemişcată, lăsată într-o rînă, cu ţeava căscată, ridicată în sus, a tunului ce tăcuse pentru totdeauna. Primul tanchist care reuşise să sară din turelă zăcea lîngă şenilă, culcat de prima rafală a mitralierei, cu mînile date în lături. În timp ce o slabă adiere abia îl mişca marginea mantalei, cel de al doilea, doborît de Zveaghinţev, înainte de a muri reuşise să se tîrască mai la o parte de tanc. Zveaghinţev zărea, printre tufele rare de pelin, ceafa lui cu păr închis, mîna bronzată, aruncată înainte, cu mînecile cămăşii cenuşii sufecate pînă la cot, blăcheurile ce luceau în bătaia soarelui şi cuiele roase de pe tălpile ghetelor lui, ce păreau albe.

— Pe o asemenea căldura, pînă diseară, ăsta căruia îi sînt naş şi toţi ceilalţi căzuţi, cu siguranţă au să se umfle şi nu să înceapă să pută. Cu asemenea vecini în curînd n-am să mai pot răsufla...

rosti Zveaghinţev fără să-şi dea seama, cu glas tare şi se scutura îngreţoşat.

Simţi cum îl furnică prin gîtu spinării şi dădu din umeri întrigurat, amintindu-şi de mirosul dulceag şi greţos de cadavru ce încă din primăvară însoţea necontenit regimentul în luptele şi marşurile lui.

Trecuse de mult timpul cînd Zveaghinţev, pe atunci soldat novice şi fără experienţă, ţinea foarte mult să vadă faţa duşmanului doborît, acum se uita indiferent la tanchistul zdravăn doborît de un glonte, ce zăcea nu departe de el şi avea o singură dorinţă: să poată părăsi cît mai repede tranşeea îngustă de care îi era leîiamite şi să poată dormi o zi întreagă într-o căpiţă de paie proaspete de secară.

Pe nesimţite îi veni în minte mirosul proaspăt de secara trelerată şi gemu, simţind cum i se stringe inima de această dulce aducere aminte, încît se lăsă din nou în fundul tranşeei şi închise ochii, îndreptîndu-şi capul pe spate. Îl fura somnul şi acum ar fi stat bucuros de vorbă chiar cu Lopahin, ca să-şi alunge foropeala, dar Lopahin, după cel de al patrulea atac, trecuse într-o tranşee de rezervă şi era acum departe.

Cuprins de o somnolenţă, în care dispăruse hotarul dintre vis şi realitate — Zveaghinţev îşi vedea soţia, copii, pe tanchistul omorît ce purta cămaşă cenuşie, pe directorul S.M.T.-ului şi un riuleţ necunoscut cu apa repede şi puţină, cu prundiş lucios, multicolor pe fundul albiei... Apa riului spumega între malurile ei abrupte, argiloase, urcînd tot mai tare, mai insistent şi Zveaghinţev se trezi fără voie, deschizînd ochii: zări în înaltul cerului şase avioane de-ale noastre, care o luasera mult înaintea urîtului lăsat de motoarele lor.

De felul lui, Zveaghinţev era un om cu judecată practică, îşi iubea propria aviaţie, dar nu în mod abstract şi oricînd, ci numai atunci cînd îl apăra de sus, sau cînd vedea cum atacă şi bombardează poziţiile duşmane; de aceea, acum petrecu avioanele ce se îndepărtaseră fulgerator cu o privire rece de sub pleoapele obosite de nesomn şi mormăi cu o ciudă abia reţinută:

— Iarăşi aţi întîrziat? Cînd nemţii ne bombardau şi atîrnau deasupra noastră de parcă erau ţinuţi pe cer — voi sigur, sorbeaţi cafeaua sau vă trăgeaţi cizmele imblănite, iar acum la spartul tîrgului aţi pornit să zburaţi ca fluturii şi să ardeţi gazul de pomană — că doar îl aţi stafulul... Mîncători de benzină — iată cine sînteţi!

N-apucă să-şi verse toată indignarea şi supărarea, deoarece nemţii puseră în mişcare artileria şi pe linia întîia se năpusti o adevărată urgie de foc, încît Zveaghinţev uită numaidecît şi de avioane şi de tot ce mai era pe lume...

De mult nu mai căzuse sub un foc atît de năprasnic şi nimicitor, de mult nu mai simţise o spaima atît de disperată ce-i străpungea inima... Minele şi obuzele explodau atît de des şi atît de aproape, încît Zveaghinţev care la început se ţinuse destul de bine, acum îşi pierduse curajul şi nădejdea de a mai scăpa teafăr dintr-un asemenea infern...

Trecuseră cîteva clipe apăsătoare ce-i păruseră nesfîrşite. Focul nu se potolea... Zveaghinţev ridică bruse capul, îşi strînse pumnii de-i trosniră degetele, pironind ochii puţin umflaţi, ce-i tuceau sălbatic, în peretele tranşeei de pe care, la fiecare explozie, curgea fără zgomot şi din belşug ţarina şi prinse a injura în gura mare. Injura de data aceasta în aşa fel, încît dacă l-ar fi auzit, şi Lopahin l-ar fi putut invidia. Dar nici asta nu-l uşură. Tacu. Treptat îl copleşi o supărare grea... Dînd la o parte de sub bărbie cureaua udă şi lunecoasă, Zveaghinţev îşi smuci casca şi se lipi cu obrazul neras, cenuşiu, de peretele tranşeei şi se gîndi obosit şi resemnat: „De m ar omori mai repede..."

În jur totul se învălmăşea într-un urlet şi clocot sălbatic de praf, fum şi lumini galbene de explozii. Cătunul părăsit de locuitori, ardea de la un capăt la altul. Deasupra caselor cuprinse de flăcări, un nor uriaş şi negru de fum îşi întinsese larg aripile zdrenţuite şi mirosului înecăcios de praf de puşcă, ce plutea deasupra tranşeelor, i se adaose altul, amărui şi pătrunzător, de paie şi lemn ars.

Focul artileriei nu durase mai mult de o jumătate de oră, dar Zveaghinţev în acest răstimp parcă mai trăise o viaţă. La un moment dat, fusese copleşit de o dorinţă irezistibilă, nebunească: ar fi vrut să sară din tranşee şi să pornească în fugă, în întîmpinarea acelui zid negru de explozii, ce înainta spre el, şi a trebuit să facă o sforţare peste puteri ca să se stăpînească şi să nu comită o asemenea faptă necugetată...

În urma zidului de foc venea infanteria nemţească, înaintînd mereu.

Cu inima închircită, Zveaghinţev urmărea cum, cazînd, sărind în lături ca să se ferească de explozii sau ocolind pîlniile săpate de obuze, ostaşii duşmani, din ale căror rînduri cădeau prea puţini, se apropiau în grupuri răzleţe tot mai mult de el.

Spre tranşeea lui păşeau opt soldaţi germani. În frunte lor, puţin aplecat, de parcă ţinea piept unui vînt puternic, mergea repede un ofiţer. Înainta lucindu-se cu un beţişor, apoi îşi suci capul în lături. Se vede că dăduse un ordin. Soldaţii, luînd-o înainte, porniră în fugă. Zveaghinţev îl ţintise pe ofiţer şi cu respiraţia întretăiată pentru o clipă, trase. Se aşteptă ca ofiţerul să cadă, acesta însă continua să meargă teafăr. Minunîndu-se de curajul bravului ofiţer şi supărat pe sine, Zveaghinţev trase a doua şi a treia oară, grăbit şi agitat. Dar ofiţerul era parcă vrăjit. Îşi îndesa doar pasul, continuînd să agite beţişorul cu care se juca ca la plimbare, strigînd din urmă ceva soldaţilor.

„E beat, tîr ar a naibii de jigodie!" îşi dădu seama numaidecît Zveaghinţev şi cu degetele ce-i tremurau schimbă încărcătorul, scrîşnind din dinţi de furie şi amărăciune: „Aştemptă... numaidecît ai să aterizezi! Te pun eu îndată cu botul la pămînt, să te saturi de blăutura..."

În timp ce el îşi încărca arma, sergentul Nichiforov, calm, fără grabă, din două rafale scurte îl culcă pe „bravul" ofiţer şi încă trei soldaţi. Ceilalţi cinci, dezmeticiţi de pierderea suferită, se pitulară în nişte gropi de explozii şi începură să tragă cu atîta iuţeală de parcă primiseră ordin să-şi iroseasca numaidecît toate muniţiile.

De undeva din dreapta răzbea urletul tancurilor. Zveaghinţev, din cauza larmei produse de luptă, abia putu desluşi glasul răguşit şi peste măsură de încordat al locotenentului Goloşciokov:

— Lăsaţi tancurile să treacă! Lăsaţi tancurile să treacă! Foc asupra infanteriei!

Pe întregul sector apărat de unitate, cît şi în sectorul vecin, asupra cărora erau îndreptate loviturile duşmanului, infanteria germană, ruptă de tancuri prin locul mitralierelor, se pitulase, apoi începuse să se tîrască după tancurile ce reuşiră să străpungă linia, înaintînd în salturi, apropiindu-se, pregătindu-se de ultima încleştare.

Nemţii erau aproape. Zveaghinţev auzea desluşit cuvintele de comandă rostite în nemţeşte — cuvinte străine, ale unui duşman hain — şi bătăile ca de ciocan ale inimii ce-l umpleau coşul pieptului. El trăgea şi în acelaşi timp încerca încordat, plin de grijă şi întristare, să audă din nou ţăcănitul mitralierei sergentului Nichiforov, care încetase brusc.

Dar mitraliera tăcea. „Şi-acum la baionetă" — se gîndi Zveaghinţev aproape nepăsător şi resemnat, pipăind cu mîna asudată grenadele. Din cauza emoţiei simţea că se sufocă, mările i se dilatau, trăgea în piept aerul fierbinte şi imbîcsit de fum, gîfîind ca un cal mînat din răsputeri, gata să cadă din picioare.

O clipă mai tîrziu, nemţii se ridicară strigînd. Ca prin ceaţă, Zveaghinţev zări uniformele verzi-cenuşii, auzi tropăitul apăsat al cizmelor, bubuitul grenadelor ce explodau, pocnetul focurilor de arme trase în grabă — şi rafalele scurte de mitralieră... El aruncă în jur o privire fugară, de om încolţit; din tranşee săreau tovarăşii, tovarăşii lui dragi, fraţii lui de arme pe viaţă şi pe moarte; erau puţini, dar strigătul lor de „ura" răsună tot atît de încordat şi ameninţător ca odinioară, — pe vremuri bune.

Cît ai clipi, Zveaghinţev îşi sălţă trupul lui mare şi sări din tranşee, simţindu-se deodată atît de uşor, aproape imponderabil, înclină arma şi porni să fugă drept înainte, cu dinţii încleştaţi, fără a şi lua privirea încruntată de la cel mai apropiat neamţ, simţind că toată greutatea armei s-a strămutat spre vîrf, spre baionetă.

Izbuti să străbată în fugă doar cîţiva metri. În spate scăpără fulgerător o flacără, răsună o bubuitură şi el căzu cu faţa la pămînt într-un abis clocotitor, care să cască deodată în faţa ochilor lui dilataţi şi înnebuniţi de o durere cumplită...

*

Zveaghinţev îşi veni în fire din cauza durerii sălbatice ce puse stăpînire pe întreaga lui fiinţă şi a unor lovituri pe care nu şi le putea explica. Răsulta răguşit şi simţea că-l înecă o tuse — gura lui era plină de pămînt şi de praf, îşi auzea ca pe ceva străin, venit de undeva de alături, tusea înecăcioasă şi geamătul adînc, răzbind din străfunduri.

În jur explodau mine şi obuze. Dilerite ca sunet şi intensitate, ele zguduiau pămîntul, schijele zburau cînd urlînd, cînd şuierînd tot mai stins, de undeva din urmă străbătea zgomotul rafalelor prelungi de mitralieră. Din cauza exploziilor din jur, valurile dense de aer fierbinte, înţesate de fum, îl apăsau parcă şi mai mult la pămînt pe Zveaghinţev, ridicînd în jurul lui vîrtejuri de praf amărui. Aducîndu-şi aminte de toate zgomotele luptei care i se părea că ajung la el de undeva dintr-o depărtare necunoscută, Zveaghinţev se mişcă puţin, această slabă mişcare îi sporise peste măsură durerea pătrunzătoare şi abia atunci ajunse la conştiinţa lui întunecată gîndul că mai e în viaţă.

Acum, se temea să se mai mişte, simţind cu spatele, cu omoplaţii, cu picioarele, că pantalonii şi cămaşa îi sînt îmbibate de sînge şi se lipesc greoaie de trup. Zveaghinţev înţelese că este grav rănit de schije şi că durerea ce-l sfîşie şi-l imobilizează din cap pînă-n picioare — e din cauza asta.

Îşi înăbuşi geamătul ce era gata să-i scape de pe buze şi încercă să împingă în afară cu limba norocul cleios ce-l umplea gura şi-l împiedica să respire; simţi cum în dinţi îl scîrţîie nisipul şi zgomotul acesta, ce-i răsunase în cap atît de dureros, i se păru grozav de asurzitor; în nări îl izbi mirosul greţos al propriului său sînge închegat, încît mai că nu-şi pierdu a doua oară cunoştinţa. Pe urmă însă, această cunoştinţă care tremura în el ca un firicel subţire de aţă, gata să se rupă în orice clipă, începu să crească, să se întărească şi numai atunci îşi aminti, cu o teamă tardivă ce-l cuprinsese dintr-o dată şi-l copleşi, — îşi aminti cum nu de mult sărise din tranşee, cum îl văzuse pe nemţi alergînd spre dînsul şi mai ales pe unul din ei — îndesat, aplecat înainte, cu gulerul descheiat, cu mantaua mînjită de noroi, cu ochii cenuşii ce-i ieşeau din orbite... Neamţul alerga cu buzele palide încleştate, trăgînd zgomotos aer cu nările dilatate, cu umărul sting puţin adus înainte. Din fugă încerca să-şi înfigă arma automată, iar Zveaghinţev păşind mărunt şi totodată avîntat, apropiindu-se de el, vedea ochii cenuşii ai duşmanului, înnebuniţi de furia asaltului şi nasturele opac al mantalei nemţeşti, mai jos de care dintr-o clipă într-alta avea să pătrundă cu un pîrîit cunoscut, moale, dezgustător, baioneta lui, mai vedea în clipele acelea reflexele lucioase, tremurinde, ce le arunca din mers, asemeni unui ac, vîrful baionetei... Tot atunci simţi ca ceva l-a izbit puternic în spate şi peste picioare, iar mai apoi răsună scurt, ca un bubuit de tunet vara, zgomotul asurzitor al exploziei, şi el, Zveaghinţev, căzu cu faţa în jos, în ultima şi îngrozitoarea lui cădere, cînd nu mai avea putere nici să ridice mîna să-şi acopere faţa de lovitură, — simţi că acum totul s-a terminat, că ăsta-i sfîrşitul...

Cu greu ridică pleoapele. Prin praful amestecat cu lacrimi ce i se aşternuse pe faţă ca o pojghiţă, astupîndu-i ochii, zări un petic de cer roşu — încleştaşt şi aproape de obraz nişte firicele ciudat încîlcite, care, plutind pe lîngă el, dispărură. Îşi dădu atunci numaidecît seama că cineva îl tîrăşte prin iarbă pe o foale de cort şi foşnetul de iarbă uscată i se alătură respiraţia grea, întretăiată, a omului care se tîra înaintea lui, trăgînd din greu — centimetru după centimetru — trupul lui greoi şi fără putere.

Ceva mai tîrziu, Zveaghinţev simţi că mai întîi capul, apoi tot corpul îi alunecă în jos. Umărul i se izbi cu putere de ceva şi din nou îşi pierdu numaidecît cunoştinţa.

Îşi reveni a doua oară simţind pe obraz atingerea unei mîini micuţe şi aspre. Cu o bucăţică de tifon umed îi ştergea ochii şi-l curăţa gura. Pentru o clipă zări o mînă mică de femeie cu o vinişoară albastră ce zvicnea lîngă încheietura albă, apoi de buzele lui se lipi gîtul cald, metalic, cu gust fad, al bidonului de aluminiu. Vodca ce se prelingea îi ardea cerul gurii şi gîtlejul. El o sorbea cu înghiţituri mici, întretăiate şi după ce bidonul îi fusese uşor luat de la gură, mai înghiţi în sec de vreo trei ori ca un viţeluş tras de la uger şi, lingîndu-şi buzele uscale, deschise ochii. Văzu aplecată deasupra lui faţa unei fete necunoscute, cu obrazul palid acoperit de pistrui ce se zăreau, cu toate că pielea era bronzată. Purta o caschetă decolorată ce-i acoperea cîaia de păr roşcat şi creţ. Faţa era urîţică, nu prea arătoasă, o faţă obişnuită, cinică, a unei fete ruse, dar din toate trăsăturile ei inasprite se revărsa atîta bunătate şi îngrijorare izvorîtă din adîncul inimii, în ochii ei blînzi, cenuşii, de fată, licărea atîta căldură şi compătimire, încît lui Zveaghinţev i se părea că aceşti ochi sînt tot atît de buni, nelipsiţi şi necesari ca însaşi viaţa, ca cerul albastru şi nemărginit de deasupra lui, cu nouraşii aceia puloşi din înălţime.

Bucuria că a scăpat, că n-a fost părăsit de ai săi, recunoştinţa pe care nu era în stare s-o exprime şi chiar de ar fi fost, n-ar fi ştiut să găsească cuvinte potrivite ca să se adreseze unei fete necunoscute — sanitară din altă unitate — îl făcuse să simtă o caldă stringere de inima şi de aceea abia putu îngîna:

— Surioară dragă... de unde ai răsărit?

Vodca îl întărise puţin. Simţi cum în trupul lui se revarsă o căldură binefăcătoare, pe frunte îi apăru broboane de sudoare şi chiar durerea din răni se mai ogoise, îşi pierduse din tăria ei sfîşietoare de mai înainte.

— Soră dragă, n-ai putea să-mi mai dai o picătură de vodcă... rosti el ceva mai tare, mirîndu-se în sinea lui de glasul ce-l răsuna slab, piţigăiat ca un glas de copil.

— Ce tot vorbeşti de vodcă? Nu mai ai voie, n-ai voie de loc, nenicule! Ţi-ai revenit — zi bogdaproste. Vai, şi focu ăsta de te-apucă groaza, nu se mai opreşte! De-aş fi măcar în stare să te tîrăsc pînă la punctul sanitar al unităţii — adăugă, tînguindu-se, fata.

Încet, Zveaghinţev mişcă mai întîi mîna stîngă, apoi cea dreaptă, cu degetele care nu-l ascultau pipăi sub coaste foala de cort şi ţeava armei încinse de soare, încercă — fără a reuşi — să-şi mişte picioarele şi, cu dinţii încleştaţi de durere, întrebă:

— Ascultă... unde sînt rănit?

— Peste tot... Te-au nimerit din plin!

— Dar picioarele, picioarele-mi sînt întregi? — întrebă Zveaghinţev cu glas sugrumat, gata în sinea lui să audă tot ce-i mai rău, şi totuşi reluzind să creadă că ar fi posibil.

— Sînt întregi, întregi, nenicule, numai că îi le-au cam găurit. Să n-ai nici o grijă. Mai bine taci. Cînd o să ajungem, au să te examineze, au să te panseze cum se cuvine, au să te doftoricească, apoi probabil au să te trimeată la vre-un spital din spatele fron-

tului și totul o să fie în ordine. Războiului îi place ordinea...

Nu tot ce rostise ea ajunse pînă la urechile lui Zveaghințev.

— Va să zică m-au atins peste tot? mai întrebă el odată și după o scurtă tăcere șopti îndurerat: — Ce tot vorbești... Ce fel de ordin e asta...?

Erau într-o pîlnie adîncă, pe niște bulgări țărînă amestecați prin explozie din stratificațiile pămîntului. Cu un șuierat prelung, tot mai deslușit, o mină zbură deasupra lor și Zveaghințev, care era indiferent față de orice, afară de durerea lui, urmări totuși cu coada ochiului fața și văzu cum ea, în așteptarea exploziei apropiate, se ghemui, lipindu-se de pămînt, mijindu-și ochii și cu o mișcare impresionantă în naivitatea ei își acoperi obrazul cu palma ei mică, murdară.

În puținele clipe de luciditate, care-l scăpărară prin conștiință, Zveaghințev încă nu reușise pe deplin să-și dea seama de situația lui nenorocită, nu-l năpădise încă mila față de el însuși, dar de față i se făcu milă și se gîndea mîhnit: „E un copil, un adevărat copil! Ar fi trebuit să rămînă acasă cu cărțile el de a zecea, să alerge la școala și să învețe mai știu eu ce algebră și aritmetică, nu să stea aici și să îndure atîta spaimă sub focul acesta nimicitor, sau să-și rupă mijlocul, tîrînd cîte unul de-alde mine..."

Focul parcă se mai potolise și cu cît exploziile bubuiau mai rar, trezindu-l pe Zveaghințev cu glasuri puternice la viață, cu atît mai mult el slăbea simțind cum îl învăluie treptat o liniște neagră, dușmănoasă, cum se pierde într-o stare de încețoșare și sleire.

Fata se aplecă deasupra lui și-l privi în ochii înnebuniți de durere, care păreau că nu mai văd și parcă răspunzînd unei dojane mute întipărită în acești ochi și în cutele amare din jurul gurei, strigă speriată și totodată poruncitor:

— Mai rabdă, dragă! Te rog, mai rabdă puțin! Pornim numaidecît, nu mai avem mult! Mă auzi?

Cu mare greutate reuși să-l tragă afară din pîlnie. El își reveni, încercînd s-o ajute, sprijinindu-se pe coate, apucîndu-se cu mîinile de iarba uscată și plină de țepi, dar durerea deveni insuportabilă și el se lipi cu obrazul scăldat în lacrimi de haina de cort îmbibată de sînge și începu să sfîșie cu dinții mînecа cămășii, ca să nu se arate lipsit de bărbăție în fața fetei și să nu urle de durere cînd aceasta îi sfîrteca în bucăți trupul golit de sînge și care începu să chiaune amarnic.

La numai cîțiva metri de pîlnie, fata scăpă din mîna asudată și amorțită marginea hăinii de cort, își trase răsuflarea răgușită și deodată începu să se tînguie:

— Doamne, dumnezeule — de ce oare l-au luat în armată oamenii ca tine? De ce oare, te-ntreb eu? Crezi că sînt în stare să te tîrăsc, cînd ești cît un cal? Tu, nenicule, mai mult ca sigur că ai vreun tăun pe-duri!

Zveaghințev aruncă răgușit printre dinți:

— Nouăzeci și trei...

— Ce nouăzeci și trei? Ce-i cu tine? — întrebă fata gîfîind.

— Atîtea kilograme am avut eu... înainte... de război. Acum am mai puțin — o lămuri Zveaghințev după o scurtă tăcere, ascultînd încordat respirația întretăiată a sanitarei.

Ea continua să-l vorbească, încurajîndu-l, lăudîndu-se ființă, dar Zveaghințev oricît se silea s-o asculte, nu mai deslușea cuvintele. Glasul plăcut al fetei se îndepărta, se pierdea treptat, pînă ce în cele din urmă dispăru. Zveaghințev își pierduse din nou cunoștința.

Își reveni după mai multe ore, pe malul stîng al Donului, unde se afla punctul sanitar. Era culcat pe o targă și primul lucru pe care-l simți fu mirosul pătrunzător de medicamente și spirt: văzu apoi cupola verde și joasă a unui cort spațios și oameni în halate albe, care pășeau ușor pe pămîntul acoperit cu o prelată.

„De trei ori mi-am pierdut cunoștința și totuși sînt în viață... Înseamnă că am să scap, că nu mi-e dat să mor acum" — se gîndi Zveaghințev cu nădejde sporită.

Simțea că-i vine greu să respire și atunci duse încet mîna neagră și murdară la gură și scuipă. Saliva era albă. Nici o bășicuță roză în palmă. Se bucură și se convinse că acum probabil pentru el totul se va sfîrși cu bine. „Picioarele îmi sînt întregi, se vede, iar dacă a nimerit vreo schijă în ficați — doctorii o-s-o scoată cu cleștele. Aici cu siguranță au tot felul de instrumente. Principalul este — cum stau cu picioarele? Sînt oțmuz și oasele? Am să pot umbla, sau rămîn schilod?" — se gîndea el, cercetînd atent și încîndat salteaua din pînză tare și bătătorită.

Alături de el, doi sanitari dezbrăcau un soldat rănit. Unul îi ținea de subțiori, iar celălalt, ușurînd grijuliu cu degetele grumazul, îl descheia cu îndemînare pe la cusături pantalonii vineții de pînză subțire, închiși. Și, cînd pe podea țîșni cu un maldăr de cîrpe pantalonii kaki, asprii ca o foaie de carton, sprengiții de sîngele ce se uscase și transformase în bulbuce prăfuite, părînd de aceeași culoare cu și cizmele, Zveaghințev văzu pe piciorul drept al soldatului, ceva mai jos de coapsă, o rană groaznă. Din carnea roșie, sfîșiată, țîșnea mereu nou, șiroind de sînge.

Ostașul, un bărbat în vîrstă — cu mustățile cărunte, cu gura uscată, cu pomeții ascuțiți acoperiți de o paloare vineție, care parcă îl anunțau pe Sfîntul... se ținea curajos; de pe buze nu-i scăpase nici un geamăt — și se uita tot timpul într-un punct fix, ca o privire pierdută; dar Zveaghințev văzînd cum piciorul lui stîng, slab și păros, îndoit din genunchi, tresăra, de parcă i s-ar fi scuturat frigurile, înțelese după suferința ultimă, Zveaghințev se întoarse și închise repede ochii:

„Flăcăiul ăsta n-o să mai scape picioarele! Doctorii o să-i reteze piciorul, o să-i retează cît și mine poate, dar eu am să mai umblu. Nu cred ca picioarele mele să fie rupte" — se gîndea Zveaghințev cuprins de o durerească așteptare.

Tocmai atunci se apropie de el un sanitar în vîrstă, chel și cu ochelari, schiui încercat înspre picioare și aplecîndu-se vru să-i taie carîmbul cizmei, dar Zveaghințev, care nu i slăbea din ochi, își adună toate puterile și spuse încet dar hotărît:

— Pantalonii n-ai decît să-i tăiești, dar de cizme să nu te atingi, auzi-le dracu voie. Nu le-am purtat nici o lună și să nu crezi că le-am cumpărat chiar atît de ușor. Vezi din ce mărfă-s? Talpa i o grozăvie, iar carîmbii sînt din piele adevărată de vițel. Asta frate-i marfă, nu glumă, trebuie să te pricepi... Eu și așa sînt bătut de dumnezeu: am lăsat mantaua și rămîie în tranșee... Așa că de cizme să nu te atingi, ai înțeles?

— Tu nu mă-nvăța pe mine ce trebuie să fac — îi răspunse sanitarul indiferent — căutînd cu dintr-o singură mișcare dibace de mînă să taie cu cuțitul carîmbul de a lungul cusăturii.

— Adică cum — să nu te învăț? Cizmele-s doar ale mele — se revoltă Zveaghințev.

Sanitarul se îndreptă puțin din șale și-i spuse tot așa de calm ca și mai înainte:

— Ei și ce dacă-s ale tale? Au fost ale tale: doar nu ți le pot trage odată cu picioarele!

— Ascultă, nu face pe deșteptu, trage... trage încetișor, am să rabd — îl porunci Zveaghințev, ținîndu-i încă teamă să se miște, pironindu-și în tavan ochii larg deschiși în chinuitoarea așteptare a unor noi dureri.

Sanitarul, fără să țină seama de vorbele lui, se aplecă și cu o mișcare agilă desfăcu un carîmb pînă la călcîi, apoi îl „operă" și pe celălalt. Zveaghințev nici n-apucă să deslușească pînă la capăt înțelesul vorbelor „au fost ale tale", cînd auzul lui prinse piriitul vesel al cusăturii desfăcute. Inima i se strînse și respirația i se opri cînd pînă la el răzbi țăcănitul moale al tocurilor de la cizmele lui, aruncate cu nepăsare la perete. Ne mai putîndu se stăpîni, îl strigă cu glasul întretăiat de indignare:

— Căței chelbosă! — Drac aiurisit și pleșuv! Ce-ai făcut, parazitule!

— Astîmpără-te, astîmpără-te, ce-a fost a fost. Îți face rău dacă înjuri. Mai bine haț să te ajut să te întorci pe-o parte — i se adresă sanitarul impăciuitor.

— Du-te la naiba și chiar mai departe, cu ajutorul tău cu tot — spuse Zveaghințev, sufocîndu-se de indignare și de mînie neputincioasă. Sabotorule, dromader rîios, ciumă cu ochelari! Ce-ai făcut tu, fiu de căței, cu cizmele statului? Dacă la toamnă o să trebuiască să le port iară, ce mă fac eu cu carîmbii desfăcuți? Să plîng cu lacrimi amare? Tu-ți dai seama că oricît le-ai coase, apa tot va trece prin rîioasă! Dușman al poporului — iată cine ești!

Sanitarul desfăcea în tăcere și cu multă grijă de pe piciorele lui Zveaghințev obielele ude de sînge și sudoare, aburind de încîntse ce erau; după ce o desfăcu și pe cea de-a doua, își îndreptă spinarea cam gîrbovită și fără a-și ascunde zîmbetul de sub mustățile roșcovane, îl întrebă vesel, cu un glas ce aducea a bas răgușit de sergent major:

— Ai terminat cu înjurăturile, Ilia Muromeț?

Accesul de mînie îl epuizase pe Zveaghințev. Stătea întins, tăcut, simțind cum îi zvicnește inima tare și îndesat și în tot trupul o greutate de nelnvins. În tîmplele roase simțea o răcoare plăcută. Dar mai găsi în el destulă putere și neștiind cam în ce fel ar putea să-l jignească pe sanitarul care-i ușurase de moarte, rosti cu glas slab, alegîndu-și cuvintele:

— Nu ești om, ești un ciot uscat! Adică nu uscat, ci putred! Ia gîndește-te, ai măcar un pic de minte? Și poftim — mai ești și om în virstă; nu ți-i rușine de ceea ce faci? Probabil, înainte de război, în gospodăria ta sub pragul ușii n-aveai decît o broască rîioasă, și aceea se vede că a crăpat de foame... Piei din ochii mei, nenorocitule, deșălatule, frîguri ambulante ce ești!

Oricum, dar numai ordine nu se putea numi asta; liniștea severă a încăperii unde erau dezbrăcați răniții, întreruptă de obicei doar de gemete și sughițuri de plîns, rareori era tulburată de înjurături atît de cumplite; sanitarul privea însă cu vădită plăcere la obrazul ars și acoperit de jepi roșcați al lui Zveaghințev, zîmbind domol și fără răutate pe sub mustăți. În cele opt luni de război, văzînd atîtea suferințe, el se extenuase, îmbătrînise și trupește și sufletește, dar nu se abrutizase. Văzuse nenumărați ostași și ofițeri, răniți sau muribunzi, atîția încît ar fi trebuit să fie deajuns, totuși el prefera aceste înjurături. La adresa lui, decît ochii ficși căscați de groază ai celor loviți de șoc. Și acum, cu toate că momentul nu era potrivit, își aduse aminte de cei doi fii ai lui, ostași pe frontul din Apus, și se gîndi oftînd ușor: „Acesta va scăpa, se vede că-i dat naibii și plin de viață! Dar băieții mei? Fir-ar a naibii de viață să fie, dacă aș putea măcar cu un ochi să mă uit și să văd cum o duc ei acolo? Sînt feleri, sau sînt culcați pe undeva și la fel ca aceștia rupți în bucățele?"

Într-adevăr, Zveaghințev nu numai că era viu dar se și agăța de viață cu mîinile și cu dinții: culcat pe targă ca și pînă acum, cu obrazul acoperit de o paloare cadaverică, cu ochii înfundați umbriți de cearcăne, el se gîndea, amintindu-și de rămășițele lui pierdute pentru totdeauna și de ostașul ce picioarele rupte pe care tocmai îl transportaseră în sala de operație: „Cum de l-au scos oare, săracul? Se vede că unul schijă răzvrătită! Dacă l-au luat cu totul afară și pe ăsta... Tare ca un copil! După cum am văzut eu, prost, cu totul nu scapă. Știu doar eu și la degetele de la picioare. Numai de nu s-ar întîmpla, așa din grabă sau din neatenție de semnă, ca doctorii să-mi taie picioarele. Altfel, mai zac puțin, și pornesc iar la război... Se prea poate să-mi audă în mîini tocmai nemernicul care mi-a aruncat cu grenada... Of, nu l-aș lăsa să moară dintr-o dată! Le-aș face să mai sîmtească puțin în mîinile mele și numai după aceea l-aș da voie morții să se apropie de el! Dar oricum asta e lămpede că rămîne fără picior. De cizme, la naiba, nu mai are nevoie! Cred că nici nu se mai gîndește la ele, cu mîine însă trebuie să-l întîlnesc; de cum mă fac bine, trebuie neapărat să aud părerea lui maltese, iar cînsa ca cele pe care le-am avut eu mai găsesc nicăieri, în vecii vecilor! Doamne, dumnezeule, de ce oare suferința aparține numai semenilor? Cu apucăturile lui ar trebui să înțeleagă ca ființele, nu să stea aici și să strice mecanismul grenadelor noștri ostași..."

Pe Zveaghințev, în mintea căruia se străduiau deîntr-o gîndul că pînă la moarte mai are mult, pe-nvîrtea cu cizmele îl indispuse de-a binelea. Era atît de neștiutor, încît nu știind și mărturisi. — atunci cînd și întîmpină goi pe masa de operație, la vederea chirurgului care-l examina: „Vă trebuie să rabzi puțin, frățioare" — aruncă imbătrînit: „Am îndurat eu mai multe, ce mai tura-vura! Hai bine să luați seama cu ne cumva din neștiințe de seamă să-mi tăiați ceva ce-mi trebuie, că doar în asta sînteți mari meșteri, numai să te lași..." Chirurgul avea o față tînără și trasă. În dosul lentilelor de la ochelari îi rămînă largă. Zveaghințev zări pieptenele roșu, mustățile de nesomn și niște ochi atenți, dar nespus de obosiți.

— Dacă ai răbdat atîtea, după cum spui, atunci astea o să le rabzi fără doar și poate, și să-mi nici o grijă. n-o să-ți tăiem nimic în plus, n-avem nevoie de ceea ce e al tău — rosti iarăși blînd chirurgul.

O doctoriță tînără, aplecată de cealaltă parte a mesei, cercetă atent, cu sprîncenele încruntate, spatele rănit de schije al lui Zveaghințev și fesa lui sfîrtecată pînă spre picior. Ultindu-se la ea piezîș, rușinat de goliciunea lui, Zveaghințev îl spuse, strîmbîndu-se de durere:

— Doamne, dumnezeule, ce te zgîiești așa la mine, tovarășă femeie? Ce, n-ai mai văzut bărbați goi? N-ai să găsești la mine nimic deosebit de curios, și apoi, aici nu e expoziția agricolă unională, iar eu, mă rog, nu sînt taurul de la această expoziție...

Doctorița îl răspunse tăios, scăpărînd din ochi:

— Nici prin gînd nu-mi trece să-ți admir grațiile, fac ceea ce trebuie. Iar dumneata, tovarășe, ai face bine să taci! Stai întins și nu discuta. Ești un ostaș tare nedisciplinat!

Puțin și se înfoiarse, iar Zveaghințev, uitîndu-se la obrazul ei înbujorat, la ochii ei ce se rotunjiseră ca la o pisică înfuriată, se gîndi îndurerat: „Iată ce pățești dacă-ți pui mintea cu muierile, tu tragi un foc, iar ea îți răspunde cu o rafală de mitralieră... Dar să le dăm crezare, nici munca lor nu-i prea ușoară — zi și noapte să toi scotocească prin mărunțaiele noastre". Rușinat de faptul că vorbise atît de necuviincios cu doctorița, de data aceasta el se adresă pe un ton rugător, fără arțag:

— N-ați face rău, tovarășe doctor — din pricina halatului nu vă cunosc gradul — să dați ordin să mi se administreze niscaiva spirt înăuntru.

Nimeni nu-i răspunse. Atunci Zveaghințev se uită de jos în sus, implorîndu-i pe doctorul cu ochelari, și încet, ca să nu-l audă doctorița aceea severă, șopti:

— Te rog să-mi lerți rugămintea, tovarășe doctor, dar simt niște dureri, ca mai bine ar fi să-mi văd sfîrșitul...

Chirurgul, zîmbind abia perceptibil, îl răspunse:

— Asta-i altă treabă! Uite așa-mi placi mai mult. Mai ai puțină răbdare, o să te examinăm și pe urmă vedem noi. Dacă o să fie cazul, n-am nimic împotrivă să primești o sută de grame — rația de front.

— Dar aici nu-i front, aici e departe de front, aici s-ar putea să beau și mai mult pentru cîte îndur — dădu a înțelege Zveaghințev și-și mijî ochii visător.

Dar cînd în rana lui de lîngă omoplați, spălată cu spirt și care-l ustura, pătrunse ceva tăios, el se închirci scrîșnind de durere și aruncă nu ca adineaori pașnic și rugător, ci răgușit și tăios:

— Ei, ei, mai ușor... la cotituri!

— Mai frate, da rău mai ești! De ce sari ca ginsacul la cline? Soră, vată, spirt! Te-am prevenit doar că va trebui să rabzi puțin, atunci care-i baiul? Sau ai o fire din cale afară de urîtă?

— Aș, dar de ce dumneavoastră, tovarășe doctor, scotociți într-un trup viu, ca în propriul d-voastră buzunar? În astfel de împrejurări, — mă iertați — nu numai că începi să mîrîi, ci poți să latri și să urli totodată — rosti Zveaghințev, cu pauze mari între cuvinte.

— Ce tot vorbești, te doare chiar atît de rău? Nu mai ești în stare să rabzi?

— Nu mă doare, mă gîdilă, și mie încă din copilărie mi-a fost teamă de gîdilătură... Tocmai de aceea îmi vine greu să rabd... strecură printre dinții încleș-tați Zveaghințev, întorcînd capul în lături, căutînd să-și șteargă pe furiș cu marginea cearceafului lacrimile ce-i curgeau pe obraz.

— Rabdă, rabdă, voinicule! Pentru tine rabzi, ca să-ți fie mai bine — îl consolă cu vorba doctorul.

— Oare n-ați putea să-mi dați vre-un praf ca să mă adoarmă? De ce sînteți atît de zgîrciți cu leacurile — abia mai putu să îngîne în șoaptă Zveaghințev.

Chirurgul însă rosti ceva scurt, ce răsună ca un ordin și Zveaghințev, care în timpul războiului se obișnuise cu tonul răstit de comandă, tăcu supus, hotărît să rabde, scufundîndu-se într-o stare de inconștiență, dar chiar așa pierdut cum era, avea senzația că trupul lui gol e mistuit de o văpaie, că limbile acestei văpăi cumplite îl ling cu nesaț, căutînd să ajungă pînă la oase.

Niște degete moi, probabil de femeie, îi țineau de încheietura mîinii tără a-l părăsi o clipă și el simțea tot timpul căldura lor binefăcătoare.

I s-a dat puțin rachiu, pînă la urmă amețise și nu știi de vodcă — doar nu era să amețească din nenorocita aia de sută de grame — cît de tot ce-i fusese dat să îndure în această zi neobișnuit de grea. Pînă la urmă și durerea devenise altfel — potolită, moleșită, îmbîinzită de mîinile agere și pricepute ale chirurgului.

Cînd îl purtau bandajat pe brancarda ce se legăna ritmic, Zveaghințev, care nu-și mai simțea greutatea trupului, încerca să dea din mîna lui sănătoasă, vorbind încet, atît de încet încît abia dacă-i auzeau sanitarii, în timp ce lui i se părea că țipă în gura mare:

— ...Nu mai vreau să stau aici! La mama dracului! Nervii mei nu mai suportă! Ori unde să fiu numai aicea nu! Pe front? Poftim înapoi pe front, dar aici nu mă involvesc! Unde mi-ați pus cizmele? Dați-le să mi le pun sub cap. Așa o să fie în mai multă siguranță... Aici se pot găsi destui amatori. Nu, tu mai întîi să fii vrednic de ele, să pășești în ele alături cu moartea, că de tăiat orice neghiob e în stare... Doamne, dumnezeule, ce tare mă doare t...

Mai bolborosi ceva, fără înțeles, îl strigă pe Lopahin, plînse, scrîșnea din dinți și se scufunda în neștire ca într-o apă neagră. Iar în timpul acesta chirurgul stătea prins cu ambele mîini de marginea mesei albe, cu pete roșii ca de vin vărsat și se clătina cînd pe focuri, cînd pe vîrfuri... Dormea... Și numai cînd tovarășul lui, un doctor masiv cu barbă neagră, care tocmai terminase la masa de alături o operație complicată în cavitatea abdominală, îl întrebă încet, trăgîndu-și mînușile ude de sînge ce plescăiau moi: „Ce se mai aude cu voinicul dumitale, Nikolai Petrovici? Scapă?" — tînărul chirurg se trezi din toropeală, desfăcu mîinile ce stringeau colțul mesei, își potrivi ochelarii cu un gest obișnuit și răspunse preocupat, cu glas puțin răgușit:

— Fără îndoială! Deocamdată n-are de ce să se teamă. Acesta nu numai că trebuie să rămînă în viață ci să și lupte mai departe. E zdravăn ai naibii, știi, te-apucă invidia... Dar nu-l putem transporta acuma: are o rană care nu prea îmi place... Trebuie să mai așteptăm.

Tăcu, se mai clătină de vreo cîteva ori, sprijinindu-se cînd pe tocuri, cînd pe vîrfuri, luptînd din răsputeri împotriva toropelei și a oboselii excesive și cînd îi reveni voința și luciditatea, se întoarse din nou cu fața spre ușa cortului acoperită cu o perdea verzuie și uitîndu-se la fel ca mai înainte, cu ochii atenți, înflamați, și nespus de obosit, rosti sec:

— Evstighiev, următorul!

În romîneste de
ECATERINA BANDRABUR

Desene de F. CALAFETEANU

DIN ISTORIA PARTIZANILOR SOVIETICI

„SUFLETE TARI"

În primele zile ale lunii decembrie 1959, am aflat un „dosar" o veche întîmplare: „A fost decorat postum Eroul Uniunii Sovietice N. I. Kuznețov". O scurtă știre, atît. Și totuși, în „Pravda", am întîlnit un articol care, de astă dată, relata amănunte... Ultima lucrare a lui N. Kuznețov". Așa prima amintire a lui. Îl și aud pe unchiul meu, care-l cunoștea bine, dar, mai ales, pe mine al el. Acestui erou îi datorăm amîndoi ce sîntem.

Ca atîția alți tineri, mă-nhămasem în minte o lucrare literară care prin subiectul ei, prin mult dorita ei tentă, îndeosebi prin dorința de a mobiliza tinerețea la luptă împotriva pericolului fascist, să constituie, în felul meu, un „Suflete tari" și eu scriam de Eroul Uniunii Sovietice D. Medvedev, comandantul unui detașament de partizani. În pagini dedicate de asemenea lui, acest comandant sovietic reținuse întîmplarea cu „prietenul" său Von Ortel, ofițer de contact al gestapoului din Rovno. Cu ajutorul acestuia, partizanul sovietic izbuti să pătrundă în palatul lui Koch, hotărît să-l lichideze. Și înainte de a-și înfăptui planul, conștient de riscul misiunii, Kuznețov expedie comandantului partizanilor un plic pe care scrisese: „A se deschide după moartea mea". Însă acțiunea nu-l izbuti. În schimb îi fu dat să afle chiar din gura ucigătorului o informație nespus de prețioasă: „Lîngă Kursk, Führerul pregătește o surpriză bolșevicilor". Precum se știe, ofensiva hitleriștilor în direcția Kursk n-a găsit Armata Sovietică nepregătită. Fără îndoială că informația lui Kuznețov și-a adus și ea contribuția de seamă la zdrobirea trupelor hitleriste în marea bătălie de lîngă Kursk.

Foarte curînd, „partizanul în uniformă hitleristă" deveni spaima Gestapoului. Mai întîi, în numele poporului sovietic, fu lichidat dr. Funk, unul dintre colaboratorii principali ai lui Koch. Apoi veni rîndul dr. Bauer, vice-guvernatorul Lvovului și a dr. Schreider, șeful cancelariei lui Bauer. Tot în zilele acestea, Kuznețov organiză cu succes răpirea generalului Ilgen pe care-l aduse ploconi în mijlocul detașamentului de partizani. Odată cu Ilgen, Kuznețov îl răpi și pe soțul personal al lui Koch.

Gestapoul îl căuta cu disperare. În vremea aceasta Kuznețov ciocnea liniștit cupe de vin cu „prietenul" său Von Ortel, ofițerul Gestapoului din Rovno.

ULTIMUL MESAJ

Cînd trupele sovietice se apropiară de Rovno și Lvov, Nikolai Kuznețov și alți doi partizani primiră misiunea să se retragă și să treacă grabnic linia frontului spre detașament. Dar cei trei partizani n-au mai ajuns niciodată acolo. Multă vreme nu se știu nimic de soarta lor. Abia după eliberarea Lvovului, comandantul detașamentului intră în posesia unui document hitlerist în care se afla moartea lui Kuznețov și a tovarășilor săi de luptă.

În seara aceleiași zile partizanii deschiseră scrisoarea lui Kuznețov, îndeplinindu-i astfel o ultimă dorință: „A se deschide după moartea mea". Iată ce glăsuia, printre altele, această scrisoare:

„...La 25 august 1942, la ora le douăzeci și patru și cinci minute, am coborît din cer cu parașuta, pentru a răzbuna fără cruțare sîngele și lacrimile mamelor și fraților noștri care gem sub jugul ocupanților germani.

Timp de unsprezece luni l-am studiat pe dușman și, folosindu-mă de uniforma de ofițer german, am pătruns în birlogul satrapului, al tiranului german din Ucraina, Erich Koch.

Eu trec acum la acțiune. Iubesc viața, sînt încă foarte tînăr. Dar dacă pentru patria pe care o iubesc ca pe propria-mi mamă va trebui să-mi jertfesc viața, o voi face. Să știe fasciștii de ce este capabil un rus patriot și bolșevic. Să știe că este cu neputință să subjugi poporul nostru, așa cum nu este cu putință să stingi soarele.

Chiar dacă am să mor, în amintirea poporului meu patriotii sînt nemuritori.

Al vostru
Kuznețov".

Cîtă luciditate în această ultimă scrisoare! Cît adevăr în aceste ultime cuvinte! Poporul sovietic nu l-a uitat. Pentru a cinsti memoria partizanului, în piața centrală a orașului Lvov a fost înălțat un monument.

Kuznețov a avut dreptate, eroii poporului rămîn nemuritori.

ULTIMELE CLIPE ALE LUI N. I. KUZNEȚOV

Prea multe amănunte în legătură cu moartea lui N. Kuznețov și a tovarășilor săi nu se cunoșteau. Nu se știau care au fost ultimele clipe ale gloriosului cercetaș, — în ce împrejurări și-a găsit moartea? Unde i se află mormîntul? Abia acum, la cincisprezece ani de la terminarea războiului, toate aceste întrebări și-au găsit un răspuns în articolul apărut la 23 decembrie 1959 în „Pravda".

Iată ce se povestește în acest articol:

Desene de R. SFETCOVICI

Cercetașii Nikolai Kuznețov, Jan Kaminski și Ivan Belov, după îndeplinirea unor misiuni de luptă în Lvov, au pornit în întîmpinarea armatelor sovietice aflate în plină ofensivă.

În seara zilei de 9 martie 1944, N. Kuznețov și tovarășii săi, înaintînd prin pădure, au ieșit la marginea ei. În fața lor, pe o înălțime, se întindea satul Borolin. De departe se auzea canonada artileriei. Undeva, dincolo de orașul Brodi, trecea linia frontului.

Partizanii s-au îndreptat spre sat și au bătut la ușa lui Stepan Golubovici (trăiește și lucrează în colhoz). Doi dintre ei au intrat în casă. Cel de al treilea — Ivan Belov — a rămas în curte de pază.

În clipele acelea, pe neașteptate, au năvălit în casă bandiții naționalistului ucrainean Bandera. După o luptă scurtă și confuză, Nikolai Kuznețov și Jan Kaminski au fost legați. Totuși, la protestele lui Kuznețov care mai purta încă uniforma de ofițer hitlerist, bandiții, în așteptarea șefului lor, i-au dezlegat pe partizani. Deodată, și-a făcut apariția atamanul bandei. Cunoscînd de la hitleriști semnalmentele lui N. Kuznețov, el și-a dat seama de îndată că a pus mîna pe faimosul partizan — spaima gestapoului. Kuznețov, la rîndul său, n-a mai stat mult pe gînduri. Cu o lovitură scurtă a răsturnat lampa de petrol strigînd: „Așa știu să moară partizanii sovietici". Apoi a azvîrlit în încăpere unica grenadă ce o avea asupra sa. Nikolai Kuznețov a murit așa cum a și trăit: ca un erou.

Grenada lui a omorît și rănit zece naționaliști ucrainenl. Jan Kaminski a încercat să sară prin fereastra deschisă de sulful exploziei, dar a fost ucis. Ivan Belov a fost și el ucis.

A doua zi de dimineață, doi săteni îl îngropau la marginea satului pe cercetașul sovietic. Ei însă nu aveau de unde să știe că în dimineața aceea de primăvară înmormîntau trupul unui patriot sovietic, a celui ce a fost partizanul Nikolai Kuznețov.

Iată, dragi cititori, pe scurt, istoria unui partizan sovietic, a unui „suflet tare".

Haralamb Zincă

Literatura română în școală

Cînd a apărut „CURIERUL DE AMBE-SEXE"?

Istoria literară a consacrat drept dată a apariției acestei importante publicații anul 1838.

Pe de altă parte, G. Bogdan-Duică consideră distanța dintre numărul I și apariția celui de al doilea de aproape un an de zile. (G. Bogdan-Duica: Istoria literaturii române moderne: Inții poeți munteni, Cluj 1923, pag. 96—98), iar G. Călinescu în Istoria literaturii române, pag. 124, scria: „Eliade acosese „Muzeul național". Gazeta literară și industrială (5 februarie 1836) ca supliment la „curier", apoi celebrul „Curier de ambe sexe", lunar (1836—1847) și nedatat".

Această dată (1836) a fost folosită de majoritatea cercetătorilor începînd cu C. Diaconovici în Enciclopedia română (1900) pag. 73, care, ce-i drept, la pag. 278 dă și anul 1837, Nerva Hodoș și Al. Sadi-Ionescu în Publicațiile românești: zisre, gazete, reviste Buc. 1913, pag. 181, Ovid Densușianu: Literatura română modernă vol. I. 1920, pag. 125, Gh. Adamescu: Contribuțiune la bibliografia românească. Fascicola I, pag. 58, D. Popovici: Ideologia literară a lui I. El. Rădulescu pag. 155; și terminînd cu Istoria literaturii române, vol. I. Buc., E.S.P.L.A., 1954, pag. 109.

Problema suscită discuții, deoarece presa timpului nu confirmă ca dată a apariției Curierului de ambe-sexe anul 1838 ci 1837.

Astfel, în Curierul românesc nr. 1, anul VIII, de vineri 12 martie 1837, pag. 2-3, în „Programa" acestei reviste pe 1837, Eliade încunoștințează publicul cititor că: „În anul trecut (1836 n.n.) „Gazeta Teatrului" s-a trimis în dar pe la prenumărații „Curierului", căci așa s-a fost hotărît de la cei ce au pus fonduri spre a se tipări. Pe anul acesta încetează Gazeta Teatrului și prin urmare, încetează și acest dar".

Editorul menționează însă în continuare:

„Ca să nu se precurme însă publicarea a oarecare cunoștințe de literatură, economie și industrie ce s-ar putea împărtăși, se întocmește o gazetă în locul aceleia a Teatrului, sub titlul de „Curier pentru amîndouă sexele" care va ieși de două ori pe lună: o dată pentru bărbați și altă dată pentru femei".

Gazeta Teatrului a apărut între 1 noiembrie 1835 — dec. 1836, fiind lunară. Încetîndu-și apariția „odată cu ultimul număr pe 1836", este normal ca unele dintre sarcinile ei, așa cum ne informează Eliade, să fie preluate de Curierul de ambe-sexe în 1837.

N-ar fi avut nici un rost să fie dublura Gazetei Teatrului Național, în 1836.

Atunci, cînd a apărut Curierul de ambe-sexe?

Tot Curierul românesc ne va răspunde (nr. 24, anul VIII, de vineri 2 iulie 1837, pag. 96), în următorul anunț:

„CURRIERUL DE DOUĂ SEXE"

Nr. 1 al acestei foi se va arăta cu numărul viitor. Doritorii de a se prenumăra, se vor adresa la redacție, la Capul Târgului de afară sau la librăzille D. Iosif Romanov sau la D. Valbaum și Velse. Prețul pe un an, începînd de la 1 IULIE PÎNĂ LA 1 IULIE 1838, este de un galben plătiți înainte.

Fiecare prenumărare va primi cîte DOUĂ NUMERE PE LUNĂ unul la zi întîiu și altul la 15. Această foale așa cum s-a arătat și în numărul 1 al „Curierului românesc" va fi hotărîtă a ieși odată pentru bărbați și odată pentru femei, iar mărimea de o coală în opt foi. Numărul întîi va fi în 12 foi și va cuprinde cele următoare: „Asupra istoriei Patriei" de D. S. Marcovici, „Cuvînt asupra Hristianismului de I. Eliad, „Nuotate braziliană" de Mistress Norton; „Studiu asupra artei teatrale de Mme Talma" [o reproducere din „L'Epoque", semnată de Albert Montemoret (n.n.)]; poezia „Crucea" de la A. de Lamartine, imitație de D. G. Crupenski, prescurtare de mode și o gravură de mode iar nr. viitor, 2, va cuprinde „Către femei" de I. Eliad; urmarea Nuotății braziliene [a apărut cu titlul: „Logodnica braziliană" n.n.]; „Scrisori la Marcia" de G. Sand; poezia „Pruncul și bătrînul" imitație de I. Eliad. Mode alăturate cu o gravură".

Apariția celui de al doilea număr, cu prezentarea succintă a conținutului și cu îndemnul adresat publicului pentru „prenumărare" (abonare n.n.) este semnalată în nr. 27 al Curierului românesc, de joi 22 iulie 1837, pag. 106.

Contrastarea celor două anunțuri cu cuprinsul numerelor 1 și 2 ale Curierului de ambe sexe, numărul foilor din primul număr, dă temei pentru fixarea datei apariției revistei, luna iulie 1837 (între 2-22) și nu 1838, cum eronat, după părerea noastră, s-a considerat pînă acum.

Temporal, numărul 1 este separat de al doilea de cel mult o lună de zile și nu de un an, cum considera Bogdan Duică în op. cit. Revista era plănuită să apară de două ori pe lună și nu era lunară, cum se arată în ist. lit. române de G. Călinescu.

Numai greutățile financiare — au determinat, pentru o perioadă, apariția neregulată a revistei.

Pentru fixarea anului 1837 ca an al apariției Curierului de ambe sexe, trebuie să ținem seama și de știrea pe care Dacia literară în nr. 1 (ianuarie-februarie 1840) o înserа la pag. 110, la rubrica Telegraful Daciei:

„Curierul de ambe sexe", scria „Dacia literară", va ieși pe anul 1840 cu litere nouă. Îndatorîndu-se totodată să publice mai multe producții cu litere strămoșești, începînd mai întîi cu articolul intitulat „Paralelism între limba română și italiană". Noi nu putem decît aplauda un asemenea plan și poftim mai ales pe moldoveni, să se prenumere la această foale frumoasă și folositoare: pentru ca și anul acesta D. Eliad să zică aceea ce au rostit ÎN ANUL 1838.

„Curierul de ambe sexe" DACĂ ESTE ȘI PE AL DOILEA AN, este dator rîvnei și patriotismului moldovenilor. Aproape de două sute abonați au fost gata a sprijini această foale și a o primi cu bucurie. Pentru care, periodul acesta, al doilea, se închină Moldaviei".

Prin urmare și de astă dată logica impune, ca prim an al apariției revistei, anul 1837.

Eroarea datării apariției revistei a fost produsă, după părerea noastră, de Eliade însuși, în 1862, cînd cu ocazia republicării Curierului de ambe sexe — a pus pe prima pagină a Periodului I datele 1836—1838. Și de atîci, s-a perpetuat pînă astăzi.

Al. Hanță

Analiza gramaticală și stilistică

Ne va fi niciodată deajuns, să spunem elevilor, cu rigiditatea cu care s-a crezut că trebuie să se predea gramatica, în general, că propozițiile, ca unități sintactice, sînt de mai multe feluri, luînd ca exemplu felurile propozițiilor după modul exprimării gîndirii: 1. enunțiative, 2. imperative, 3. interogative, 4. exclamative, 5. optative. Oprindu-ne asupra primelor trei feluri de propoziții, li vom face pe elevi să înțeleagă cum rezultă caracterul lor din conținutul unei poezii. Să luăm de exemplu Vîntule... de Ion Păun-Pincio, foarte potrivită și pentru ciclul II, ca și pentru ciclul mediu, cînd se lărgește locul poetului în cadrul curentului Contemporanul. Iată strofa I-a: „Vîntule, nebunule, / De ți-ai rupe strunele / Că tu cînți de-nmormîntare / Foilor de pe cărare / De rămîne lunca rară / Șesul ca trecut prin pară..." Este evident caracterul enunțiativ al acestei strofe, o senzație, în ritmul sacadat al doinei, o apostrofă directă, întrucît — enunțiativ — „se spune ceva despre cineva", afirmînd cu certitudine că „lunca rămîne rară" — „șesul ca trecut prin pară", din cauza nebuniei vîntului, precizînd printr-o personificare ce anume simbolizează vîntul și nebunia lui.

Caracterul sinistru al vîntului este precizat enunțiativ prin proporția „Că tu cînți de-nmormîntare..." și întărit printr-o propoziție secundară subordonată consecutivă: DE (încît — conjuncție cu sens consecutiv) rămîne lunca rară.

Cît de concludentă este acțiunea exprimată prin ultima propoziție ca o consecință firească, logică a aceleia din regenta sa. Strofa a II-a: „Nu te doare cînd suspini / Prin uscații mărăcini, / Cînd smulgi ușa din țîțîni, / Bietului bordei sărac, / Unde sufletele zac / Și răpezi în ei nămeți / Peste lacrimile vieții?" este o frază amplă care, de fapt, poate fi redusă la o singură propoziție negativă-interogativă. Și anume în primul vers („Nu te doare cînd suspini?"), sub o formă întrebătoare, i se face vîntului o ndreptățită mustrare, cu o adîncă semnificație socială. Ne gîndim la imaginile tragice, ce le trezesc în mintea cititorului „sufletele care zac, în bietul bordei sărac" și ulițeloatea durere ce-o provoacă „nămeții peste lacrimile vieții".

Imaginea „bordeiului", loc al mizeriei și suferinței, este sugestiv redată prin încadrarea substantivului „bordei" între două epitete „biet" și „sărac" care amplifică imaginea atît de plastic conturată în mintea tuturor.

Întrebarea este astfel formulată și motivată, încît îndreptățește nu numai mustrarea ce se face vîntului, ci și porunca ce se dă în strofa a III-a: „Ia mai bine, dacă poți, / Chinurile de la toți: / Și povara inimei / Și pustiul lacrimei... / Și le mînă cu pe-o apă / Și-n pustiuri le îngropă..."

Sensul imperativ pe care îl imprimă strofei chiar prima propoziție nu este un imperativ categoric, exprimat interjecțional prin forma „ia" de la verbul a lua, ci este o formă mai [illegible] dică prin comparativul adverbului „bine", „ia mai bine"... cu rezultat îndoielnic, exprimat prin propoziția subordonată condițională — „dacă poți".

De altfel caracterul imperativ al ultimei strofe, chiar dacă nu ni se pare îndeajuns de categoric la început, ei devine tot mai accentuat prin folosirea repetată a conjuncției „și" apre a marca o acumulare cantitativă a suferințelor celor necăjiți.

Dar adîncind analiza unui text, a unei opere literare, spre a scoate și mai mult în evidență semnificația ei socială, putem trece de la poezia „Vîntule...", pe care o considerăm ca pregătitoare, la poemul Împărat și proletar de Mihail Eminescu, cu elevii din clasa a X-a.

Luînd numai primul tablou, Proletarul sau Idelle proletarului, chiar de la prima lectură, ne dăm seama de triplul său aspect sau caracter: enunțiativ, interogativ și imperativ. Această subliniere va scoate și mai bine în evidență discursul agitatorului revoluționar, marcînd stările lui sufletești extreme, de la răzvrătirea personală pînă la răzvrătirea maselor, prin trezirea conștiinței de clasă.

Astfel, prima strofă, o evocare, în ritm iambic complex, singură are un pronunțat caracter enunțiativ, arătîndu-se cum „...în scumpa tavernă mohorîtă" cu „ferești murdare", „stătea posomorîtă, / Cu fețe-ntunecoase o ceată pribegită, / Copii săraci și sceptici ai plebei proleare".

Imaginea tavernei și a plebei, a cadrului, este atît de sugestiv și de impresionant redată printr-o abundență de epitete, încît justifică cu prisosință rostul întrebărilor agitatorului și prin aceasta subliniază caracterul interogativ al mai multor strofe:

Ah! — zise unul — spuneți
că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri
și de chin?
. . . . . .
Spuneți-mi ce-i dreptatea?
. . . . . .
După ce-amar muncirăți mizeri
viața toată,
Ați mai purta oslnda
ca vită de la plug?
. . . . . .
De ce să liți voi sclavii
milioanelor nefaste,
Voi ce din munca voastră
abia puteți trăi?

Toate aceste întrebări, o adevărată suită dramatică, ridică tot atîtea probleme privind viața grea, de mizerie, a celor ce muncesc, în contrast cu huzurul exploatatorilor.

Prin modul cum sînt formulate aceste întrebări, printr-o gradare logică și prin răspunsurile date, se denunță originea și caracterul odios al capitalismului și al instituțiilor burgheze. Numai punînd aceste întrebări și dîndu-le un răspuns categoric se poate ajunge la trezirea conștiinței celor oprimați, care, în ultimă analiză, este determinată de întrebarea:

„De ce ukați că-n voi e și număr
și putere?"

cu o nuanță de mustrare în spirit critic. Această întrebare este un adevărat punct culminant în șirul atîtor întrebări.

Și numai pe baza acestor întrebări se ajunge ca o concluzie logică, la energica chemare la luptă revoluționară, la zdrobirea orînduirii bazate pe exploatare, chemare ce exprimă însăși ideea operei literare. Ea se desprinde ca o concluzie din dezvoltarea temei, concretizată printr-un șir de propoziții imperative și fraze cu caracter asemănător:

„Zdrobiți orînduiala cea crudă
și nedreaptă..."
. . . . . .
„Faceți ca-n astă lume
să aibă parte dreaptă..."
. . . . . .
„Sfărmați statuia goală a Venerei
antice,
Sfărmați tot ce atîtă inima lor
bolnavă
Sfărmați palate, temple,
ce crimele ascund,
Svîriliți statui de tiranl în foc,
să curgă lavă
Să spele de pe pietre
pînă și urma sclavă
Sfărmați tot ce arată mîndrie
și avere"

Toate aceste imperative nu arată numai obișnuitele imagini poetice, ca repetiția și gradația, ci și o masivă acumulare enumerativă a tot ce trebuia înlăturat, distrus. Deși l s-a imputat lui Eminescu o viziune idilică a societății viitoare, ca o consecință a limitelor sale ideologice, totuși, ultima propoziție imperativă:

„Zidiți din dărmături gigantici
piramide"...

nu exclude și viziunea societății viitoare, pe care o identificăm ca fiind societatea actuală, cu mărețele construcții ale socialismului.

★

Dînd o mai mare extensiune acestei metode de analiză — literar-gramaticală — și folosind exemple din operele scriitorilor clasici, n-am lăcut-o niciodecum în detrimentul artiștilor contemporani. Dimpotrivă, vrem să arătăm în concluzie că dacă metoda ar trezi interesul sau măcar curiozitatea în rîndul profesorilor de limba română, ea s-ar putea generaliza. Am propune în acest sens ca, atunci cînd se studiază opera scriitorilor contemporani într-o oră, să se îmbine analiza pur literară cu cea gramaticală, precizîndu-se că aceasta din urmă să fie folosită numai ca un auxiliar al celeilalte.

În fond folosirea acestei metode la analiza operelor scriitorilor de astăzi va da posibilitatea sezisării și mai pregnante a conținutului tematico-ideologic al operelor lor. Să luăm de exemplu poezia lui A. Toma: „Popor, izvor renăscător... Primele trei strofe au un pronunțat caracter enunțiativ, poetul exprimînd ideea că tot ce e mai valoros în creația sa izvorăște din legătura cu poporul. Tocmai de aceea, în ultima strofă, sentimentul de răspundere față de popor este atît de categoric exprimat printr-o propoziție interogativă: „Stăpîne-al meu, ești mulțumit / Cu floarea și cu rodul?"

Același caracter interogativ îl are și începutul poeziei Cîntă de stăpînl s-au dus, tot de A. Toma. Prin cîteva propoziții interogative, poetul arată inutilitatea acestui „drăguț cocon" și necesitatea de-a părăsi tronul, exprimată imperativ: „Ia mai dă-te jos din tron" — semnificînd de fapt voința hotărîtă a poporului de a se scăpa de un „Ghiță-Vodă de rege..." Iar imperativul vieții noi este precizat chiar de titlu, în poezia Pămînt, tu dă-ne pîine și pace, care este în același timp și un îndemn la muncă, singura care asigură belșugul și pacea.

Iar ca încheiere, nu putem să nu amintim de răscoliторul imperativ exprimat atît de simplu și de mobilizator în romanul Desculț al lui Zaharia Stancu: Să nu uiți, Darie!

Acest imperativ categoric, la forma subjonctivă, persoana a II-a, exprimă toată ura neostoită a mamei lui Darie, cărula îi dădea ca poruncă „cu limbă de moarte" să nu uite bătjocura și neînchipuitele chinuri, cruzimi și fărădelegi ale burgheziei, comise prin reprimarea sîngeroasă a răscoalelor din 1907.

Și Darie n-a uitat. Se exprimă în acest imperativ nu numai ideea operei literare, ci întregul ei mesaj, în spiritul conținutului tematico-ideologic. Și nu e riscant, credem, să afirmăm că voința expresă a mamei lui Darie are ceva și în spiritul Testamentului ce-l lasă lenăchiță Văcărescu: „Urmașilor mei Văcărești..."

Și pentru Darie voința mamei sale a fost un adevărat testament pe care acesta l-a-mplinit, ca și urmașii lui lenăchiță Văcărescu.

Prof. Ioan Dumitru
școala medie „Aurel Vlaicu" Orăștie

150 de ani de la nașterea lui Grigore Alexandrescu

UN SCRIITOR MILITANT

„Eu nu îți cei în parte nimica pentru mine:
Soarta-mi cu a mulțimii aș vrea să o unesc..."

Astfel își precizа Grigore Alexandrescu, la 1840, sensul vieții și al activității sale scriitoricești. Cîțiva ani mai tîrziu, la 1847, într-o prefață care însoțea ediția scrierilor sale, tipărită în același an, poetul spunea că: „poezia, pe lîngă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele societății și să deștepte simțiminte frumoase și nobile care înalță sufletul". Atari idei, subliniind că artistul nu poate fi rupt de viața și lupta socială, de aspirațiile mulțimii, se întîlnesc des în opera lui Gr. Alexandrescu. Nu numai ele, ci întreaga activitate a poetului — participant entuziast la frămîntările politice și culturale care au pregătit revoluția din 1848, apoi Unirea Țărilor Române, caracterul militant al scrisului său — întregesc într-un mod exemplar imaginea unui artist patriot, luptător pentru propășirea poporului.

Grigore Alexandrescu debutează ca poet liric și fabulist. Amărăciuni ale vieții, pricinuite de moartea părinților, de faptul că scriitorul, încă adolescent, se vede singur, descumpănit în valurile vieții, aruncă un val sumbru și descurajant peste primele sale creații lirice. În acest timp de căutare a unui echilibru moral și a unei formule artistice proprii, poezia sa se resimte de influența unor modele străine, aparținînd preromantismului sau romantismului, spre care, în condițiile sufletești derutante în care se afla, și cu o insuficientă experiență artistică, poetul se simțea atras. Curînd însă, pe măsură ce talentul și experiența de viață i se maturizează o dată cu participarea sa mereu mai activă la viața socială și politică, el se eliberează de influența împovărătoare a romantismului pesimist și poezia sa devine cu adevărat originală, pătrunsă de ecoul frămîntărilor sociale, naționale, străbătută de un profund mesaj uman, de încredere în forța creatoare a poporului. Acest optimism devine, de altfel, după 1838, coordonata esențială a aproape a întregii producții lirice a poetului. În poezia Anul 1840, poetul condamnă relele întocmiri sociale contemporane cu o violență de pamfletar și dorește prefaceri radicale menite să schimbe viața poporului său împilat.

Același optimism străbate și poeziile în care se evocă trecutul. Ca și la Cîrlova, Eliade sau Bolintineanu, istoria oferă contemporanilor pilde de eroism, și poetul evocă aceste fapte animat de înalte năzuințe patriotice: să trezească sentimentul demnității naționale, ura împotriva tiranilor care asupresc norodele, pentru a forma conștiințe de luptători. Există însă la Alexandrescu, dincolo de entuziasmul romantic, o perspectivă mai realistă decît la ceilalți poeți contemporani în înțelegerea epocilor îndepărtate ale istoriei noastre. Apoteozînd eroismul ca cea poporul a luptat de-a lungul veacurilor împotriva celor care încercau să-l subjuge, poetul nu se lasă furat de mirajul epocilor de glorie militară. El știe că acele vremuri eroice măcinate de războaie continue, cu legi și năravuri împovărătoare, erau în esență pentru popor vremuri „triste și amare". Gînditor și luptător optimist, într-o vreme de plină afirmare a luptei antifeudale în principate, a tendințelor înnoitoare, el vede popoarele pășind în viitor, înfrățite într-o năzuință comună de pace, bună înțelegere și prosperitate.

Exclusivismul național, șovinismul, sînt străine poeziei lui Gr. Alexandrescu, profund națională și patriotică. Deseori, soarta poetului se împletește cu a poporului, a țării sale și a omenirii. În poezia Rugăciunea, poetul dorește „deobște al omenirii bine"; în Anul 1840 înfierează pe despoți, care țin sub apăsare lumea, și ar vrea să vadă „ziua pămîntului vestită"; în Umbra lui Mircea la Cozia condamnă războiul, „bici groaznic" pentru omenire, și vede „națiile înfrățite".

Lirica sa de dragoste nu se ridică la înălțimea celei patriotice. Dar față de frivolitatea și sensualismul unor poeți anteriori, ca Văcărești, Conachi, Dimachi, Momuleanu ș.a., Alexandrescu aduce în poezia de dragoste, cu toate stîngăciile, vădite adesea, sinceritate și adîncime de sentiment, o concepție de viață optimistă. O antologie a celor mai frumoase versuri românești de dragoste nu ne-ar putea omite strofe ca acestea, alături de care s-ar putea cita încă multe la Gr. Alexandrescu:

„Frumoasă e natura, frumoasă
dimineața,
Plăcut este al undei murmur
melodios!
Și roua și zefirul și floarea
și verdeața,
Dar lumea nimic n-are ca tine
de frumos".

În epistole, Alexandrescu exprimă păreri privind munca sa de creație. Dincolo de semnificația teoretică pe care o au în înțelegerea concepției estetice realiste a lui Alexandrescu, epistolele oferă concluzii foarte utile pentru reconstituirea portretului moral al scriitorului: artist de o modestie rară, frămîntat de întrebări chinuitoare pe care i le pune în față viața și creația artistică. La nici un alt scriitor român, înaintea lui Eminescu, nu găsim o atare intensă frămîntare, o atît de înaltă conștiință a răspunderii față de cuvîntul scris.

Prin Alexandrescu fabula românească realizează maxima ei strălucire. Înaintea lui și concomitent cu el, literatura noastră cunoaște și alți fabuliști. Ceea ce dă valoare necontestată fabulelor sale și face din ele modele nedepășite ale genului este pregnanța lor realistă. În epistole, Alexandrescu și-a explicat nu o dată sensul fabulelor sale ca expresie a realității sociale, ca mijloc eficace de a dezvălui moravurile și rînduielile nedrepte contemporane. S-a spus uneori că fabulele lui Alexandrescu reprezintă o adevărată „comedie umană" în miniatură. Și caracterizarea nu e de loc pedantă. Alexandrescu a reușit să evoce, în fabulele sale, ca nici un alt scriitor român care a practicat specia, aspecte foarte variate și esențiale ale societății din vremea sa. Micile istorioare alegorice par mici schițe sau comedii în care personajele sînt luate din viața socială. Impresia de fapt real, de autentic, e resimțită tot timpul citind fabulele lui Alexandrescu.

Scriitorul reflectă și alte aspecte caracteristice vremii sale. Cît de vii sînt surprinse, în spațiul a două-trei pagini, conflictele sociale care au agitat societatea românească în prima jumătate a veacului trecut, de pildă, în fabula Elefantul. Aluziile subtile la regimul feudal din Țara Românească din anii premergători revoluției, la starea de spirit mereu mai agitată a poporului, la domnitorul care patronează abuzurile dregătorilor corupți, sînt evidente. Fabulele sale, ca un foarte pronunțat caracter politic, sînt scrise de pe poziția luptătorului pașoptist. Alexandrescu, adesea, explică în final tîlcul fabulei, concluzii politice în care vizează deschis, cu o violență de pamfletar politic, tare sociale și politice din vremea sa.

Scriitorul talentat, precursor și anteori maestru în unele direcții ale poeziei noastre, Grigore Alexandrescu a participat cu însuflețire la frămîntările epocii și a exprimat în opera sa năzuințele spre libertate și prosperitate ale poporului său. Incomod pentru cei pe care i-a satirizat cu consecvență, poetul a avut de suferit adesea grele privațiuni, apoi, în ultima parte a vieții, sărac și bolnav, a fost ignorat cu desăvîrșire. Sărac și nebăgat în seamă, s-a stins la 25 noiembrie 1885. Opera sa, însă, a străbătut deceniile, veacul, și ni se adresează astăzi cu prospețimea unui mesaj lînar.

D. Păcurariu

Pagina de titlu a ediției din 1838.

CAMIL PETRESCU: Un om între oameni

Romanul lui Camil Petrescu **Un om între oameni** a apărut în trei volume, între 1953—1957. Un om între oameni se situează pe linia preocupărilor mai vechi ale scriitorului a cărui literatură dezbate în special rolul și destinul intelectualului. Gelu Ruscanu, Andrei Pietraru, Ștefan Gheorghidiu, G. D. Ladima sînt, cu toții, intelectuali care, în condițiile societății burgheze, se zbat în van să găsească sensul vieții, pînă la urmă fiind învinși. Explicația înfrîngerii acestor eroi, deosebit de înzestrați de altfel, constă în aceea că idealurile pe care și le făuriseră nu-și găseau nici un fel de suport în viața practică. Oamenii căutau absolutul suspendați în neant, vehiculînd idei aprioric stabilite, în care credeau ca într-un „joc al ielelor". În **Un om între oameni** viziunea scriitorului se schimbă fundamental. Înarmat cu concepția materialist-istorică despre rolul personalităților în istorie, cu cunoașterea raportului dintre personalitate și popor în evoluția societății, Camil Petrescu ne prezintă, prin personalitatea lui Bălcescu, pe intelectualul care-și caută sprijinul și verificarea practică a idealurilor în viața maselor populare și în lupta lor revoluționară. Măreția figurii lui Bălcescu rezultă tocmai din faptul că, înțelegînd aspirațiile populare, își sacrifică întreaga viață pentru realizarea acestora. În ansamblu, **Un om între oameni** reprezintă creșterea și cristalizarea uneia dintre marile personalități culturale și revoluționare ale poporului nostru: Nicolae Bălcescu. Eroul ne apare încă de mic, din timpul lui 1821, cînd boierii din Olt și Argeș se refugiau din calea revoluției lui Tudor. Pe atunci, Nicu Bălcescu avea doi ani, „era cam alăbuț, tare negricios, cu ochi mari și căpșorul lungușeț". Îl întîlnim după aceea școlar la „Sf. Sava" și autorul ne povestește în acest moment întîmplarea cu „gălîganul" relatată de Ion Ghica în una din Scrisorile către Alecsandri, întîmplare prin care romancierul descifrează, de pe acum, cîteva dintre trăsăturile eroului: demnitatea, spiritul de dreptate, pasiunea pentru istoria patriei. Ca juniță, Bălcescu va încerca să dea ostașilor cunoștințe despre trecutul poporului, noțiuni elementare de măsurarea pămîntului etc. La această vîrstă, în jurul a 20 de ani, Bălcescu nutrea idei eronate, considerînd că „lumina culturii" este destuls pentru ridicarea poporului. Prin 1840, într-o discuție cu D. Filipescu, el afirmă și susține convins: „Numai prin lumină se ridică norodele". Treptat însă, pe măsura cunoașterii realității, el își corectează primele idei. Participarea la complotul împotriva domnitorului tînăr Alexandru Ghica, în 1840, întemnițarea la Mărginenl (unde contractează boala care-l va mîcina), cunoașterea profundă a realităților sociale caracterizate prin „asuprirea unui puma asupra majorității populației". Iau dus pe erou la concluzia că „ridicarea norodelor" presupune „inevitabilitatea revoluției". Astfel, întreaga activitate revoluționară a lui Bălcescu este rezultatul cunoașterii profunde a vieții sociale din epoca lui 1840—1848 pe calea contactului direct cu viața, pe de o parte, iar pe de alta prin cunoașterea istoriei poporului care-l dădea lui Bălcescu perspectiva evoluției social-istorice. Ca eminent cercetător al istoriei și cunoscător direct al vieții sociale, Bălcescu a întruchipat în personalitatea sa tipul revoluționarului într-o mult mai mare măsură decît ceilalți conducători ai revoluției de la 1848. Superioritatea lui Bălcescu se relevă, în modul cel mai pregnant, în tureșul revoluției. El a fost primul care a înțeles că „o revoluție nu se poate face de sus" (ceea ce nu înțeleseseră de loc, de pildă, revoluționarii moldoveni). Febrilitatea cu care a susținut ca împroprietărirea țăranilor să figureze în primele puncte ale Proclamației, se datorează tocmai înțelegerii de către erou a rolului predominant al maselor în făurirea evenimentelor istorice. În timpul sbuciumatei existențe a guvernului provizoriu, în vara lui 1848, Bălcescu este sufletul și flacăra revoluției, personalitatea sa domină evenimentele cu o autoritate indiscutabilă, tocmai pentru că eroul reprezintă și sintetizează sufletul revoluționar al poporului. Figura lui Eliade, poate nedreptățită prin șarjă, reprezintă, pe plan simbolic, micimea reformismului și moderației burgheze. Camil Petrescu urmărește, apoi, drumul eroului după înăbușirea mișcării. Flacără nestinsă, Bălcescu continuă să răspîndească lumina revoluției.

Concursul „Iubiți cartea"

Ultima parte a volumului III ni-l prezintă pribeag în Ardeal, trudind pentru înțelegerea dintre Avram Iancu și Kossuth, frămîntat de gîndul unei noi ridicări a poporului la revoluție. Drumul eroului ne permite să prevedem că dacă autorul știar fi scris și ultimele capitole proiectate: **Paris și Palermo**, chipul lui Bălcescu ar fi căpătat o aureolă de martir, atingînd proporțiile unui simbol măreț al sacrificiului nobil pentru cauza populară. Deși cartea a rămas neterminată, figura lui Bălcescu ne apare monumentală.

Grandoarea eroului diferă însă de a unor personaje anterior create de Camil Petrescu, cum ar fi, de pildă, Denton. Figura acestuia, indiscutabil de o mare forță, rezultă însă dintr-o anume superioritate autodeclarată („Numele meu în pantheonul istoriei"; „Între Paris și armatele aliaților voi și eu"), dintr-o indulgență distantă față de cei din jur, dintr-o vagă generozitate și, implicit, un vădit dispreț pentru popor (comparat cu o „tîrfă"). Am putea considera că monumentalitatea lui Denton este relativă și subredă, în sensul că autorul construiește o ostentativă și artificială distanță între erou și cei din jur.

Măreția figurii lui Bălcescu rezultă, dimpotrivă, din sinteza trăsăturilor pozitive și populare în personalitatea eroului, reprezentant tipic al unui popor într-un moment revoluționar. De aceea, forța sa se amplifică incomparabil. Bălcescu este, deci, „un om între oameni". Alături de el, în cele peste 2.000 de pagini ale trilogiei, trăiesc, bine individualizați, ceilalți participanți la evoluția de la 1848, fiecare cu rolul pe care l-a jucat: generalul Magheru, frații Catina, Axente Sever, Eftimie Murgu, Marin Serghescu, Ana Ipătescu, Popa Șapcă, Vaillant, frații Eliade, C.A. Rosetti, Brătianu etc. Apar, în același timp, oameni simpli, a căror contribuție la evenimente a fost determinantă: Toma, Tudose, Damian Tabacu, Mitu Tabacu etc. Încă din primele capitole romanul înfățișează viața grea a claselor, conflictele cu cei bogați. Micul Firului, flăcăul avid de viață din Zăvoiul Dihorului, va fi ucis cu toporul de către Iirim și Resteu, cei doi fii ai bogătanului Nedelcu, și „plătit în bani". Toma, fratele lui Mitu, el cărul drum este cu mult mai glorios (fusese pandur în oastea lui Tudor, rămînsese fără o mînă în lupta de la Băilești, participase activ la 1848), moare în luptele cu turcii care veniseră să înăbușe revoluția. Ion, frate cu Mitu și Toma, își varsă ura contra uciga șilor lui Mitu, alergînd cu toporul „ca un nebun" să-l ucidă. Disperat, omul reflectă: „Nu e dreptate și nu e... ce vrei? Nu putem face nimic... Căprioril lumii ăștia sînt prea grei pentru umerii noștri". Filaret țiganul, el cărui fiu, talentatul cîntăreț din vioară Bănică, murise din pricina despotismului boierului Medelioglu, îl va ucide pe acesta cu barosul, luînd apoi, împăcat cu sine, calea temniței. Încă din primul capitol ni se sugerează atmosfera de tensiune, încărcată, care așteaptă doar „o scînteie ca să ia foc". Oamenii vorbesc adesea de „unul, Radu al lui Anghel, care dîjmuia ciocoimea pe trei județe". Adeziunea țăranilor din Argeș și Olt la răscoala pandurilor din Gorj este masivă, Toma, despre care am mai pomenit, își lasă nevasta gata să nască și se înrolează ca pandur. În declanșarea evenimentelor oamenii se transformă, își ridică conștiința de clasă. Scriitorul notează că țăranii „erau într-adevăr uimiți de ei înșiși... Nu se mai recunoșteau unii pe alții". Cu o cunoaștere precisă a fizionomiei morale a asupritorilor, Camil Petrescu construiește și cîteva figuri tipice de boieri: postelnicul Medelioglu, Băl.Cesurescu, Cantacuzino, Filipescu-Vulpe etc.

În ansamblu, romancierul reconstituie, cu o deplină știință a mecanismelor sociale, realitatea muntenească din deceniile III, IV și V ale sec. al XIX-lea, în datele ei esențiale, la modul monografic. Bucureștiul, cu efervescența sa de capitală într-un moment de mari frămîntări, viața eaților, caracterizată prin conflicte de clasă între clăcași și moșieri, viața grea a lucrătorilor de la oraș, conflictele și ciocnirile de la curtea domnească, luptele cu turcii, dispute ideologice din sînul mișcării pașoptiste, și atîtea aspecte tipice ale vremii, trăiesc în roman cu o excepțională forță. Epoca dintre 1820—1850 din Muntenia trăiește a doua existență prin opera marelui scriitor. Anumite pasaje mai seci, care „înregistrează" viața în genul unui document de arhivă, sînt explicabile în febra documentării și prin grija exactității și, desigur că, la o nouă ediție, scriitorul le-ar fi reînviat prin sufluI artei sale.

Compoziția romanului este complexă. Abordarea, cu intenții monografice, de frescă, a unui moment istoric dramatic, a necesitat o construcție tolstoiană, pe mai multe planuri, cu numeroase conflicte secundare, cu sute de personaje care totuși s-au armonizat într-un tot unic, într-un monument durabil. Compoziția romanului corespunde propriei concepții a scriitorului: „Orice lucrare a mea are o creștere arborescentă, adică este într-o dezvoltare continuă, se amplifică ramificîndu-se în toate dimensiunile ei pînă în clipa în care aș putea zice că, oricum, e aproape gata".

Prin trilogia **Un om între oameni**, ilustrul și regretatul scriitor Camil Petrescu a adus un emoționant omagiu marelui revoluționar și istoric Nicolae Bălcescu și a reînviat, cu o uimitoare forță artistică, una din epocile glorioase ale zbuciumatei istorii a poporului nostru. Valoarea deosebită a romanului atestă, în mod convingător, vigoarea literaturii noastre noi pe drumul realismului socialist.

Pompiliu Marcea

Romanul Un om între oameni *este indicat pentru lectura în afară de clasă a elevilor din clasa a X-a.*

Béla Illés

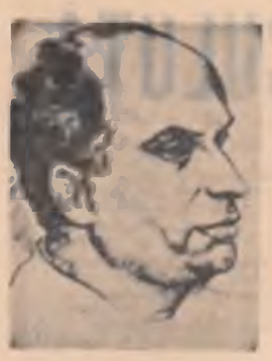

Cartea anecdotelor

CUVÎNT ÎNAINTE

E o mare plăcere să povestești anecdote în tren sau la masă, dar să scrii anecdote și să le publici, este o încercare primejdioasă pentru un scriitor. De aceea, încercarea mea nu este deloc ușoară. Scrierea anecdotelor este periculoasă pentru că anecdota este un gen literar învechit, anacronic, cum sînt șapca de iască, bîrja și chibriturile cu sulf, iar criticii au declarat de attîtea ori că „anecdotele au anumite bariere" încît azi copiii de școală știu acest lucru înainte de a ști ce este o anecdotă. Ba o știu și copiii pentru care „bariera" înseamnă un drug de fier sau de lemn!

Eu iau asupră-mi pericolul inerent unei asemenea încercări, nu pentru că fin cu orice preț să simt senzația pericolului, ci pentru că m-aș îndoi de rigiditatea limitelor stabilite acestui gen literar, ci pentru că știu că și în interiorul acestor bariere, există un spațiu destul de mare, care așteaptă să fie completat. Știu apoi că anecdota este o creație specific națională, aproape tot atît de răspîndită ca și cîntecele populare și că o parte considerabilă a prozei noastre are la bază anecdote. Anecdota apare deopotrivă în orașele mari ca și în cele mici, în sate ca și la ferme, și nu este o creație care rămîne la ea acasă. În același timp anecdota este un gen literar internațional dacă în Ungaria se naște o anecdotă bună, în cîteva ore ea se povestește în China ca și în Olanda. Dar — iarăși — ceea ce la noi s-a întîmplat cu regele Matiaș, în China s-a întîmplat cu un împărat chinez și în Olanda cu un prinț flamand. Nu se schimbă decît elementele exterioare: atunci, adică anecdota, rămîne aceeași în Africa de Sud ca și în Sumba. Un erudit german susține și încearcă să demonstreze că de mii de ani circulă din gură-n gură aceleași anecdote (cu diferite adăugiri) și că numai rar se naște cîte o anecdotă nouă, veșnică. După cum o spune sugestiv ea apare „o dată — de două ori bate-o pandalia de veac". De altfel, nu e ușor să descoperi un om, o familie, o societate, în cîte o întîmplare scurtă (și cu haz)... Dacă eu am izbutit să scriu o singură anecdotă adevărată, primesc cu bucurie săgețile criticii.

În ultima vreme, adeseori s-a scris despre mine că „sînt despre finele". Această constatare este, din păcate, adevărată. „Veșnic finele" se duce despre bătrînul care nu știe să adune în buzunar nici măcar o anecdotă. Eu într-adevăr m-am hotărît să lupt împotriva bătrîneții printr-o activitate din ce în ce mai intensă. Aș dori mult ca, înainte de „stingere", să scriu cîteva nuvele și într-adevăr cred că voi reuși. Această dorință m-a silit să așternu pe hîrtie cîteva dintre anecdotele pe care de zeci de ani le povestesc atît celor pe care-i interesează cît și celor pe care nu-i interesează.

Și iată cît de-a curmezișul: omul care se străduiește fără folos să miște o stîncă din loc, nu cred că face mai mult decît cel ce aruncă o pietră (o piatră colorată!) spre nori.

Maxim Gorki

Gorki m-a ocărît de multe ori și m-a ironizat de și mai multe ori. S-a supărat mai ales atunci cînd presa sovietică a spus că sînt scriitor sovietic. Nu știu pentru ce Gorki m-a făcut pe mine răspunzător de acest fapt zicîndu-mi:

— Dumneata ești ungur! Și orbul o vede din scrierile d-tale. Eu cred că, dacă e nevoie, ești gata să-ți dai viața pentru Uniunea Sovietică. Dar nu poți fi un adevărat om sovietic, decît dacă nu uiți nici o clipă că ești... ungur. Condiția primordială a internaționalismului este... patriotismul. Și oricum... inima omului se leagă mai mult de pămîntul pe care a învățat să vorbească, de pămîntul ale cărui cîntece populare îl emoționează, ai cărui scriitori i se par adevărații scriitori și ai cărui eroi sînt simbolul tuturor eroilor. Omul își poate schimba hainele, dar idealurile nu și le poate schimba decît la supraviață. În adîncul inimii noastre trăiesc mai departe primele ideaiuri, chiar dacă acestea — cum e firesc — se transformă cu timpul, îmbogățindu-se. D-tale, desigur, îți place mai mult Petőfi, decît... să zicem: Puşkin.

— Așa este! îi răspunsei.

— Este natural și just să fie așa, continuă Gorki, după cum este natural ca pentru mine Puşkin să fie un poet mai mare decît Goethe și Dante. Cu toate ca din punct de vedere obiectiv ei nu se pot compara. Așadar, pentru mine soarele răsare în satul natal al lui Puşkin, iar pentru d-ta, în acela al lui Petőfi. De altfel, dacă vrei să vezi cum ești, ascultă următoarea anecdotă: acum patru săptămîni a sosit la Moscova un lăcătuș negru din America. Lucrează în fabrica de automobile din Moscova. Cînd am fost în fabrică, am stat de vorbă cu el. L-am întrebat cum îi place Moscova.

„Păi să vedeți, aici pe la noi, în Uniunea Sovietică, viața e cu totul altfel decît în America, îmi răspunse negrul!"

— Mă înțelegi? Mi-a spus Gorki: „Aici pe la noi!" Să nu cumva să mă înțelegi greșit! Eu sînt convins că, la nevoie, negrul acesta pune mîna pe armă și apără Uniunea Sovietică. Totuși, eu sper — în interesul lui, sper — că rămîne un negru american, care învață în Uniunea Sovietică diferite lucruri folositoare. Fiecare om să iubească omenirea, să învețe de la Uniunea Sovietică, în primul rînd pentru că astfel îi va fi credincios poporului și patriei sale. Așa stau lucrurile, dragul meu!

În mai 1936 am vorbit pentru ultima oară cu Maxim Gorki. Nu țin minte data exactă, dar știu că era într-o duminică înainte de amiază. Am făcut o plimbare pe Dealul Lenin (acolo unde Napoleon aștepta cu mai marii Moscovei să-i aducă cheile orașului). De pe Dealul Lenin se vede întregul oraș, toată Pădurea de Argint care înconjoară Moscova; pierdută în ceață, se vede o bună porțiune din șesul uriaș care se întinde de la Marea Neagră și Carpați, pînă-n munții Urali.

— Uitați-vă, băieți, zise Gorki, arătînd cu țigarelu-i lung, din lemn de dafin — spre un cartier care, în liniile mari, avea încă înfățișarea de pe vremea țarilor: străzi înguste, case de lemn joase cu ferestre mărunte. — Vedeți, zise Gorki, așa ar fi toată lumea dacă. În războiul ce va veni, ar învinge Hitler și complicii săi. Și iată, continuă el arătînd spre un cartier nou, cu case moderne, luminoase și parcuri splendide, — așa va fi lumea, după ce vom învinge noi; noi, libertatea, democrația, progresul..

Toți cîți eram de față rămaserăm multă vreme tăcuți. Nu știu la ce se gîndea Gorki, dar cînd reîncepu să vorbească, se cită pe el însuși — o frază bine cunoscută, tipărită și retipărită de multe ori:

— Dușmanul, dacă nu se predă, trebuie nimicit.

Maxim Gorki vorbea cu un glas frumos, adînc și răsunător. Era frumos nu numai ceea ce spunea, nu numai stilul și limba în care vorbea, ci și glasul îi era frumos... cuceritor și convingător.

În anul 1928, la o ședință a Comitetului de Redacție al revistei Krasnaia Nov, cînd un scriitor sovietic s-a plîns că publicul cititor nu înțelege ideile sale (ale scriitorului nemulțumit), Gorki îi răspunse:

— Cînd poporul nu-l înțelege pe un scriitor, e mai bine pentru scriitor să rămînă neînțeles decît adevăratului necaz ar începe abia atunci cînd oamenii l-ar înțelege. Scriitorul care astăzi trăiește pentru popor, acela scrie și vorbește pe înțelesul tuturor. Nimeni n-are dreptul să-și aticească scrisul, povestirea, limbajul său gîndirea eroilor săi. Nimic nu place lumii la patruzeci de ani, care pretinde că dorește noutăți, dar vă mărturisesc că pe scriitorul mărginit îl disprețuiesc.

Adeseori, folosind cuvintele lui Voltaire, spunea:

— Orice literatură are dreptul la existență, în afară de literatura plictisitoare, apoi adăuga: — Fiecare stil are dreptul la existență, în afară de stilul care are nevoie de explicații sau care-i obligă pe cititor să-și bată capul pentru a ghici: „oare ce a vrut să ne comunice scriitorul autor al acestei mizerabile cărți?" Literatura inutilă, scrisă pentru un public redus... uneori este împăcăcioasă ordinară, iar alteori este autoamăgire.

Această constatare este foarte importantă, pentru că Gorki a luptat întotdeauna pentru un nivel înalt, cu adevărat artistic, al literaturii și pentru că el a ridicat cu stăruință problema limbii literare și a stilului. Avea pretenții mari. Gorki nu era adeptul scrierilor schematice, a romanelor numai pe jumătate gîndite și elaborate; nu admitea nici un fel de creație literară care nu era literatură adevărată, artă adevărată. El cerea un nivel ridicat, iar prin „nivel" înțelegea cu adevărat un nivel artistic, și nu caricatura lui.

În casa sa de la Moscova, Gorki avea două biblioteci. Una mare și alta mică. Cea mare cuprindea multe mii de volume și era întotdeauna într-o ordine exemplară. Această bibliotecă nu-i prea plăcea lui Gorki. Zicea că sînt într-însa multe cărți pe care nu le-ar recomanda nimănui. Ajunseseră din întîmplare acolo. Cealaltă bibliotecă se compunea numai din cîteva duzine de volume. Aceasta se afla în camera lui de lucru și era în așa fel așezată încît Gorki, șezînd la birou, o putea lua pe oricare fără a se ridica de pe scaun. Aceste cărți le alesese el și le răsfoia mereu. Ele reprezentau prietenii săi literari. Printre ele se aflau Homer și Dante, Cervantes și Swift, Balzac și Stendhal și, firește, mai marii literaturii ruse: Puşkin, Gogol, Saltîkov-Şcedrin, Tolstoi și Cehov. Erau acolo și cărți maghiare: Petőfi. O ediție în limba italiană și mica culegere întocmită de Lunacearski și tradusă tot de el în limba rusă.

Pe pereții camerei de lucru, printre gravuri și desene, se afla un tablou cu subiect maghiar: un portret al lui Saitzi Imre, de Ulisz Bela. În această încăpere eram adunați, după ce luasem masa, într-o seară de prin luna mație 1935, vreo zece, douăsprezece inși... ruși, ucraineni, francezi, unguri. Discuția a durat de seara pînă dimineața. N-au vorbit decît doi: Maxim Gorki și Romain Rolland. Se dezbătea problema pericolului de război. Gorki era de părere că războiul este inevitabil. De aceea omenirea trebuie mobilizată pentru a fi gata să reziste dușmanului libertății, progresului și al vieții: fascismul. Romain Rolland susținea că războiul poate fi împiedicat „dacă fiecare om adevărat strigă, zbiară cît îl ține gura: trezește-te, în preajma casei tale umblă ucigași și incendiatori!" De seara pînă dimineața discuția nu conteni, dar cei doi vorbitori rămaseră fiecare pe poziția lui. Cînd se lumină de ziuă, Gorki spuse:

— E trist că unul dintre cei mai luminați gînditori ai omenirii, Romain Rolland, nu vede că războiul este inevitabil.

Romain Rolland îi răspunse:

— E trist că cel mai mare scriitor azi în viață, Maxim Gorki, nu poate crede că omenirea nu va săvîrși cea mai mare mîrșăvie din istoria lumii... împotriva ei înșiși.

Vladimir Maiakovski

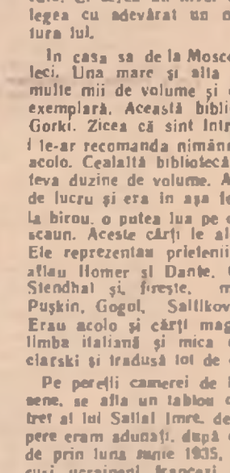

În anul 1929, am plecat la Leningrad: Serafimovici, autorul romanului *Torentul de fier*, Maiakovski și eu. Serafimovici, revoluționar bătrîn, întotdeauna calm, întotdeauna tăcut, întotdeauna sigur de el, scriitorul realist, cazacul viteaz, nu semăna de fel cu Maiakovski, tînăra veșnic aprinsă sau mai bine zis vulcanul în continuă erupție. Se prețuiau, în oarecare măsură se și iubeau dar tot timpul se înțepau nu tocmai cu drăgălășenie. Îmi aduc aminte de una dintre cele mai blînde înțepături — cînd Serafimovici îi spuse:

— Tare aș fi fericit, dacă ai scrie odată o poezie, despre care să nu spui azi că e genială pentru a constata mîine că e învechită și lipsită de valoare.

— Cu dragă inimă scriu o duzină de asemenea poezii, dacă în schimb d-ta scrii o nuvelă care să nu fie chiar în clipa cînd se naște o scriere bătrînă de sute de ani, îi răspunse Maiakovski.

Tachinerea n-a contenit de la Moscova pînă la Leningrad. Maiakovski și Serafimovici au apărut împreună, în aceeași seară, luptînd umăr la umăr pentru ca cetățenii Leningradului să vină cu toate mijloacele lor într-ajutorul scriitorilor revoluționari refugiați din străinătate, și care locuiau la Leningrad.

Serafimovici a rămas la Leningrad. Eu m-am întors la Moscova împreună cu Maiakovski, cu trenul ce pornea la miezul nopții și nu se oprea pînă la Moscova.

Alexandr Serafimovici

În luna noiembrie 1927, Uniunea Sovietică sărbătorea a zecea aniversare a existenței sale. La Moscova se adunaseră mulți scriitori. Alexandr Serafimovici, autorul volumului *Torentul de fier*, unul dintre cei mai mari scriitori ai Uniunii Sovietice, care pe atunci trecuse de șaizeci de ani, aleri o masă. Eram vreo treizeci la număr. Printre alții: Dreiser, Barbusse, Becher... În timpul cinei, femeia de serviciu intră spunînd:

— Tovarășe Serafimovici, te caută un tînăr necunoscut.

— Pune un scaun la masă și adă un pahar curat!

Peste un minut, intră în cameră un băiat în jurul vîrstei de douăzeci de ani, foarte stîngaci, cu obraji palizi, slab și cu hainele tocite. Sub braț... un manuscris voluminos. Nouă, tuturor celor ce lucram prin edituri sau redacțiile revistelor, ni se oprі mîncarea în gît. Numai bătrînul Serafimovici își păstră calmul.

—Stai jos, dragul meu, bea și mănîncă, apoi vom sta de vorbă.

Noul venit se așeză sfios pe colțul scaunului și ciupi o frîntură din bucatele puse în farfuria sa. De băut, n-a vrut să bea de loc. Manuscrisul îl așeză pe jos în fața lui, așa încît să poată pune picioarele pe el, ca nu cumva să i-l fure cineva. Noi toți îl priveam cu milă.

După cină, se apropie de Serafimovici:

— Alexandr Serafimovici, d-ta ești cazac, și eu sînt tot cazac. Lumea zice că ești om bun, iar eu sînt foarte nenorocit. Ajută-mă!

— Cum să te ajut, băiete dragă?

— Păi, ce să mai lungesc vorba... am scris un roman și mi-a ieșit atît de gros, de nu vrea să mi-l citească nimeni. D-ta ești redactorul revistei *Octombrie* și dacă ai vrea...

Serafimovici continua să fie calm.

— Bine, îi zise cu resemnare, am să-l citesc. În două luni ți-l citesc.

Tînărul sfios îi mulțumi foarte stîngaci.

Trecură trei săptămîni. Într-o dimineață, am primit un telefon de la nora lui Serafimovici:

— Ești liber deseară? Dacă ești liber, tata te roagă să cinezi la noi. Dar să vii neapărat! Va fi o masă interesantă.

Serafimovici poftise din nou mulți musafiri. Scriitori ruși, ucrainieni, caucazieni care trăiau la Moscova și cîțiva scriitori străini. Printre invitați se afla și tînărul slab și blond, al cărui manuscris voluminos ne înspăimîntase pe toți, cînd l-am văzut pentru prima oară. Nu mai purta haine tocite... ci un costum căzăcesc nou și frumos, croit pe măsura lui. În costumul căzăcesc nu mai era stîngaci; parcă și obrajii i se mai rumeniseră.

În timpul mesei, Serafimovici se ridică și ținînd în mînă un pahar mare cu vin, începu:

— Fiecare tînăr este dușmanul omului bătrîn. Așa zice lumea și se mai spune că: dușmanul unui scriitor este fiecare scriitor mai talentat decît el. Pînă azi eu n-am prețuit decît un singur asemenea „dușman" pe două fronturi: pe Fadeev, care este cu treizeci și cinci de ani mai tînăr decît mine și, după toate probabilitățile, este un scriitor mai bun decît mine. Acum am descoperit un nou dușman: un băiat cu patruzeci de ani și mai bine mai tînăr decît mine și vă dau cuvîntul meu: este de o sută de ori mai talentat decît mine. Nici unul dintre voi nu-i cunoaște încă numele, dar peste un an, îl va cunoaște întreaga Uniune Sovietică și cred că nu vor trece nici zece ani și-l va cunoaște lumea întreagă. Pentru că Mihail Șolohov este în așa fel...

Serafimovici făcu o amplă caracterizare a autorului cărții *Pe Donul liniștit*. Manuscrisul de care ne speriasem noi atît de tare, reprezenta primele două volume din *Pe Donul liniștit*.

— Îi doresc iubitului popor sovietic mulți scriitori, așa cum este tînărul și noul nostru prieten, Mihail Șolohov și mie mulți asemenea dușmani. Astfel își încheie Serafimovici cuvîntarea.

Peste un an, întreaga Uniune Sovietică îl cunoștea și-l iubea pe Șolohov. După cinci ani, *Pe Donul liniștit* apăruse în mai mult de treizeci de limbi. Și oriunde a apărut, a făcut cinste literaturii sovietice.

Cînd cineva îi reaminteste lui Serafimovici această seară, bătrînul, zîmbind cu viclenie, face următoarea constatare:

— Poate că sînt un scriitor prost, și un bătrîn nefolositor, dar de mă făceam profet, aș fi avut desigur succese mari. Și dacă stăm să ne gîndim bine... meseria de profet nu i de lepădat.

Bernard Shaw

În vara anului 1931, Shaw a vizitat Uniunea Sovietică. Fiind unul dintre cei trei oaspeți cu delegații cu urma să-l primească, am fost primul care am dat mîna cu el, la Moscova. După ce coborî din tren, un băiat înalt, slăbănog (aflasem în același pat cu Shaw) îi vorbi marelui său compatriot.

— Sper că vei rămîne toată viața aici în Uniunea Sovietică, îi spuse Shaw.

— Încă nu știu, răspunse băiatul.

— Eu de-aș fi numai cu zece ani mai tînăr decît sînt, negreșit n-aș pleca de-aici, continuă Shaw.

— De unde știi că viața din Uniunea Sovietică e atît de frumoasă, cînd abia ați sosit de cîteva minute? Pentru cine acordați Uniunii Sovietice o atît de înaltă prețuire, cînd încă nu o cunoașteți? îl întrebă un ger autor sovietic.

— Dragul meu, îi răspunse Shaw, eu trăiesc de peste zeci și cinci de ani... prin alte țări. În consecință am dreptul să prețuiesc, să iubesc și să respect Uniunea Sovietică. Dacă d-ta ai fi văzut toate cîte le-am văzut eu, ai săruta în fiecare dimineață pămîntul Uniunii Sovietice.

Scriitorii din Moscova au oferit o masă în cinstea lui Shaw. Cu acest prilej, Shaw a spus:

— În sfîrșit, îmi văd visul cu ochii. Mai mulți de cinci decenii am avut de-a face cu editori și scriitori. Pînă acum n-am văzut decît scriitori exploatați de editori și editori îmbogățiți de pe urma muncii scriitorilor. Acum, în sfîrșit, văd scriitori care exploatează pe editori și văd editori care se plîng că sînt jupuiți de scriitori. Pentru această clipă, a meritat să trăiesc!

Apoi a vorbit despre greutățile ce a întîmpinat la începutul carierei sale:

— Primul meu roman a fost respins exact de patruzeci de editori. N-am mai putut face altfel rost de bani pentru taxele poștale, decît — fiind vară — punîndu-mi paltonul amanet. După aceea, cînd romanul a apărut, (poate cunoașteți povestea campionului de box), cartea a ajuns exact la a patruzecea ediție. Astfel, toată viața am avut griji materiale. Cînd eram tînăr un știam din ce voi trăi, iar acum nu știu ce să fac cu banii.

După ce vizitase un cămin de zi, Shaw era foarte bine dispus. Atunci am încercat să fac o glumă.

— D-voastră, Maestre, îi spusei, cînd susțineți o discuție contradictorie, semănați mult mai bine cu caricaturile decît cu fotografiile D-voastră.

— Știu, răspunse Shaw. Dar eu trăiesc de 75 de ani într-o lume care nu este mai mult decît o mizerabilă caricatură. Fiind om inteligent, mă adaptez... cel puțin în aparență.

La plecare, în gara Mosenvei, un scriitor sovietic îi puse următoarea întrebare:

— Să sper, tovarășe Shaw, că rămîneți prieten al Uniunii Sovietice?

— Pînă la moartea mea, în orice caz, îi răspunse Shaw. Ce se va întîmpla după aceea... nu știu. Așa după cum cunosc eu presa europeană, s-ar putea întîmpla ca după moarte să devin dușman al Uniunii Sovietice.

Sabia și condeiul

Într-una din primele zile ale lui iulie 1941, cînd începe povestirea mea, compania de voluntari în care eram soldat, mersese pe jos mai mult de cincizeci de kilometri și mai aveam 15-16 kilometri pînă la locul de oprire. Conform regulilor aplicate în armata sovietică, după fiecare 55 de minute de marș, urmează un repaus de cinci minute. În locul unde i se ordonă „repaus", soldatul se culcă la pămînt, își pune rănița sub cap și peste cîteva secunde doarme dus: în viața mea n-am dormit un somn atît de adînc și de bun ca în aceste intervale de cîte cinci minute. Întins pe pietrișul de pe drum sau în șanțul umed de pe marginea șoselei. După cele cinci minute — la un foc de pistol — toți săream în picioare, cu pivert reînnoile. De data aceasta, după ce se dăduse ordinul de „repaus", în fața companiei noastre se opri un autoturism din care coborî colonelul Kolpakcik. Comandantul de companie i-a raportat că compania de voluntari formată din scriitori și ziariști intră pentru cinci minute în repaus.

Colonelul ordonă să vină la el trei dintre noi: Lebedinski, Gaidar și eu.

— Acum eu încalec, ne zise, și automobilul meu va va duce pînă în comuna D., unde veți aștepta sosirea companiei.

După ce colonelul plecă, după cum apusese, călare, Lebedinski, care de pe atunci avea părul alb, se întoarse către noi:

— Eu nu mă despart de companie! Dacă ceilalți pot merge pe jos, voi putea și eu.

— Eu sînt infanterist, zise Gaidar, deci voi merge pe jos.

Eu am tăcut, iar automobilul plecă fără noi.

În satul D., unde sosirăm după miezul nopții, ne aștepta un ordin: tuș trei eram chemați la colonel. Kolpakcik ne primi destul de puțin prietenos.

— V-am ordonat să vă urcați în automobil. N-ați executat ordinul. Iată pentru ce sînteți mustrați toți trei, ne zise pe un ton aspru. Apoi, cu fața zîmbitoare, continuă: Ați primit de bună voie să faceți pe jos drumul ostenitor, pentru a fi împreună cu camarazii voștri. Iată pentru ce vă felicit.

Noi, stîngheriți, ne uitam unul la altul, neștiind cum trebuie să răspundem militărește. Iar colonelul aștepta răspuns. Lebedinski luă cuvîntul... foarte puțin militărește:

— Uite ce este, tovarășe colonel, eu am impresia că viața de militar seamănă mult cu cea de scriitor. În literatură, cînd un critic sau chiar un scriitor își dă părerea asupra vreunei lucrări de-ale noastre, noi nu știm dacă ne laudă sau ne ocărăște. După cîte văd, cam așa este și la militărie.

— Duceți-vă la culcare! zise colonelul și ne strînse bărbătește mîna.

Contopirea acestei întîmplări comice a fost tragică. Peste cîteva luni, Kolpakcik (ajuns general de brigadă) a scris familiei Gaidar o scrisoare, anunțînd moartea eroică a lui Gaidar. Apoi, peste trei ani, am scris în gazeta Grupului IV de armată din Ucraina, un necrolog... despre generalul Kolpakcik.

Acum, cînd îl întîlnesc din cînd în cînd pe Lebedinski (unul dintre actualii secretari ai Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.), el îmi spune mie, iar eu îi spun lui să scriem istoria „acelor săptămîni". Amîndoi șovăim în fața acestei sarcini.

Cu prilejul ultimei noastre întîlniri, Lebedinski mi-a motivat șovăiala lui:

— Dacă am scrie ce s-a întîmplat, noi, cei care știm ce și cum s-a întîmplat, nu ne-ar crede nimeni. Ni s-ar spune că idealizăm pe oameni și că nu sîntem realiști. Dar eu sper că, peste cîteva decenii, va veni un scriitor care încă nu se născuse pe vremea luptelor de la Moscova și care va descrie cele petrecute atunci în așa fel, încît toată lumea îi va da crezare. Cum el n-a văzut pomii (și n-a dîrdîit culcat pe zăpadă) va ști să redea imaginea pădurii înzăpezite și însîngerate.

Romain Rolland

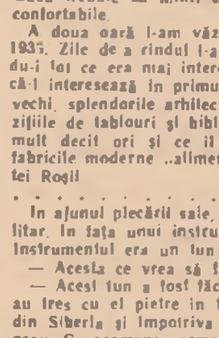

În luna martie 1932, m-am întîlnit pentru prima dată cu „Conștiința Europei".

În vremea aceea, scriitorii de stînga din lumea întreagă se pregăteau să organizeze o acțiune mondială pentru a protesta împotriva politicii agresive a Japoniei în Orientul Îndepărtat. În această chestiune, trebuia să-l întîlnească pe Romain Rolland. Printr-o telegramă, l-am întrebat dacă pot veni la el și, tot pe cale telegrafică, am primit o invitație foarte călduroasă. În invitație îmi spunea că viza de intrare în Elveția o voi găsi la Viena, la Ștefan Zweig. Dar, la Ștefan Zweig, în loc de viză de intrare, mă așteptă știrea că, din motive politice, guvernul elvețian nu-mi permite să calc pe teritoriul Elveției. Romain Rolland mi-a propus să ne întîlnim pe teritoriul Austriei, în orășelul Feldkirchen, din ținutul Vorarlberg la granița dintre Austria și Elveția.

Am petrecut împreună aproape douăzeci și patru de ore. Problemele politice pe care le-am discutat nu mai sînt azi de actualitate. Am vorbit mai ales despre amenințarea de război, despre războiul — care pe atunci abia se zămislea — și ale cărui ravagii nu de mult s-au resimțit în lumea întreagă. Romain Rolland simțea aproape o durere fizică la gîndul că omenirea tot nu pricepuse ce înseamnă militarismul.

Cea mai vie amintire a acestei întîlniri, mi-a lăsat-o o scenă plăcută, cam comică. Aflînd, la Viena, că nu pot intra cu numele meu în Elveția (avînd încredere în secretul corespondenței), l-am propus lui Romain Rolland să mă duc la el cu un nume fals. Drept răspuns, „Conștiința Europei" mi-a trasat o săpunelă strășnică, explicîndu-mi că nu se cade să lupți cu mijloace necinstite pentru cei mai sfinți țeli. Cînd, în gara Feldkirchen, l-am vorbit, el mi-a spus „dragă Illeș". Eu însă l-am lămurit imediat că, deoarece — din pricina activității mele comuniste — îmi este interzis să intru și în ținutul Vorarlberg, am venit cu pașaport falș și nu mă cheamă Illeș Bela, ci August Neumann. Romain Rolland mă privi cîteva clipe uluit, apoi rîse cu poftă.

— Mai devreme sau mai tîrziu, îmi spuse, trebuie să recunosc că sînt un om demodat, care nicicum nu poate pricepe imprejurările în care trăiește, în orice caz, dragă Neumann, din această întîmplare am învățat că pentru viitoarea noastră întîlnire — dacă situația va fi similară — te aștept în Elveția. Dacă trebuie să mint, să mint măcar în condiții confortabile.

A doua oară l-am văzut la Moscova, în vara lui 1935. Zile de a rîndul l-am condus prin oraș, arătîndu-i tot ce era mai interesant în Moscova. Credeam că-l interesează în primul rînd monumentele culturii vechi, splendorile arhitecturii slave, muzeele, expozițiile de tablouri și bibliotecile. Mă înșelasem. Mai mult decît ori și ce îl interesau căminele de zi, fabricile moderne „alimentare" și... cazărmile Armatei Roșii.

. . . . . .

În ajunul plecării sale, l-am condus la Muzeul Militar. În fața unui instrument ciudat, se opri mirat. Instrumentul era un tun dăltuit din lemn de stejar.

— Acesta ce vrea să fie? mă întrebă.

— Acest tun a fost făcut de țăranii siberieni care au ieșit cu el pietre în trupele contrarevoluționare din Siberia și împotriva japonezilor care le sprijineau. Cu asemenea arme au luptat partizanii, împotriva armelor moderne. Și au biruit...

Romain Rolland rămase multă vreme pe gînduri. În cele din urmă zise:

— Tunul acesta îmi explică liniștea voastră. Oamenilor care știu să învingă cu asemenea instrumente primitive, azi, cînd au o industrie extraordinară, într-adevăr nu trebuie să le fie frică nici de toate legiunile iadului. Ori de cîte ori îmi va fi frică, ori de cîte ori voi duce grija omenirii, mă voi gîndi la acest tun.

Apoi, îi ceru directorului Muzeului, fotografia tunului din Siberia.

În românește de HENRIETTE YVONNE STHAL

DIN TRE SUTE DE CĂTĂRGE

GEORGE NICOLESCU — Cum se întîmplă adesea la începători — uneori și la alții — dumneata ai o concepție fundamental greșită despre rolul și esența operei de artă. În versurile pe care ni le trimiți, este o permanentă goană după imagini „cu orice preț", o avalanșă de cuvinte zornăitoare și teribilisme vetuste, un fals romantism care mimează emoția. Cîteva exemple:

Aicea unde iarna și-a
fluturat hulubii,
Eu am trecut cu boabe și cîntec
peste vreme
Și am jucat în poeme
fîntîni arteziene,
Albastre ploi cu soare
cernute sub azur...

. . . . . .

Alerg cu iarna-n brațe și-o
vîntur peste zări
Și ca un cerb pe coarne, revin
în cîmp cu ploaia
Și tuturor frămînt aluatul
plinii timpurii...

. . . . . .

Aici m-am prins cu apele
la trîntă,
Jucînd pe valuri
plutele — ghioc,
La căpătîi cu cîntecele apei,
Pe buze cu al soarelui uncrop...

Poezia, ca orice gen artistic, este gîndire în imagini. În poezie — spunea cineva — cuvintele trebuie să se simtă la strămutoare iar ideile la largul lor. La dumneata este oarecum invers. Fără a-ți delini suficient ideea poetică, te avîntă în valurile agitate ale unui torent de cuvinte care te poartă cine știe unde, la voia întîmplării. Singurul obiectiv precis al acestei întreprinderi, rămîne intenția de „a face frumos", de a te exprima în termeni „aleși", de a-i uimi pe ceilalți... Dar asta n-are nimic comun cu lucrarea artistică. Pe oameni îi interesează dacă poetul are sau nu ceva de spus în legătură cu marile probleme ale vieții, dacă poartă cu sine o solie, un mesaj de idei și simțiri, „doruri vii și patimi multe" — cum zicea Eminescu.

Dumneata, însă, te ocupi cu altele: te cerți cu vîntul și „retezîndu-i gleznele" — îl culci; treci peste vreme „cu boabe și cîntec", iar pe fală — iarna ai vrea „s-o strîngi nebun în brațe / Și, ca izvorul ciuta, s-o legeni și s-o furi".

Din cauza lipsei de claritate în concepție, și detaliile devin picioase. Ce vrea să zică a reveni în cîmp cu ploaia, „ca un cerb pe coarne", sau îndemnul adresat apelor să-și arunce edecul în mare?! Deși nu pari un om neavizat în ale sintaxei și morfologiei, îți îngădui adeseori libertăți exagerate față de limba română, probabil în virtutea aceleiași lipse de considerație pentru logica muritorilor de rînd. Nu credem că se poate spune în românește „am jucat în poeme fîntîni arteziene" nici „să simt zăpada scuturîndu-mi pașii", nici „pe buze cu al soarelui uncrop". Nu sună prea bine nici „sacii deznădejdilor pe șleapuri", „ramele (adică visele n.n.) sapate în pieptul apelor", sau „nunțile nădăjduirii voastre". De asemenea, nu se pare cu totul riscantă comparația: soarele în lanul de bumbac ca o vulpe în aburul pădurii — după care urmează imediat investirea astrului zilei cu... o pereche de conduri! Condurii — pare-mi-se — erau cîndva niște încălțăminte de femei. Soare încălțat, orice s-ar zice, e cam năstrușnic.

S-ar putea să ai impresia că îți-am judecat cu prea multă severitate încercările poetice. Oricît de paradoxal ar părea, precizăm că am procedat astfel, fiind convinși de realele dumitale aptitudini și nădăjduim că te vei strădui să le dezvolți pe un drum sănătos, realist. Aproape în fiecare dintre cele cinci poezii pe care ni le-ai trimis, se pot găsi argumente în sprijinul acestei opinii.

Cu plete fumegînde pe sfinți
de-argint căzute,
În albiile zării se
scaldă primăvara....

. . . . . .

De voi se leagă cîntecele mele,
Bătrînii mei, cu doinele-n desagă
Și visurile voastre —
aripi grele —
Prin visurile noastre
se dezleagă.

Ce-a fost cu voi, în ce
adînc de valuri
V-ați înecat — trecutul
să-mi răspundă.
Eu azi aplec genunchii
lîngă maluri
Și vă sărut pe fiecare undă.

Așteptăm cu încredere versuri noi.

ION MUSTAȚĂ — Valea Seacă, regiunea Constanța.

Fără strălucire deosebită, sînt totuși lucruri promițătoare în poeziile dumitale: firescul expresiei, căldura discretă a sentimentelor, un nivel satisfăcător al limbajului poetic. E bine că ne-ai trimis mai multe manuscrise, pentru că în felul acesta ne putem forma o imagine mai de ansamblu asupra posibilităților autorului.

Am reținut „Pămîntul țării", „Toamna", și „Din primăvara mea". Iată-le, în ordinea enumerării:

PAMÎNTUL ȚĂRII

Pămîntul ăsta mi-e mai
drag ca toate,
sînt fiul lui și-mi
place să ascult
cum crește viața nouă
și-l străbate
și cum se coace rodul
bun și mult.

Ce dulce-i vinul plin
de toamne lungi,
și cît de-aromitoare-i
pîinea nouă,
cînd ești trudit cu palma
grea s-o frîngi
și s-o împarți cu
prietenii în două.

Dobrogea azi tresaltă-miorată
și naște cîntul biruinței pline.
În ceas de tihnă, zăbovind
pe hartă,
ghicești conturul fabricii
de mîine
Pe-aici a fost pustiu, doar
vînt și iarbă:
azi se înalță blocuri și cartiere.
Copiii noștri prind în pumni
să soarbă,
din bogăția zilelor — putere.

Acesta e pămîntul țării mele
părinte bun — din leagăn
la mormînt
Pe soare clar, prin viforele grele,
n-oi înceta să-l laud și să-l cînt.

TOAMNA

Cocorii lopătează grăbiți
către Sud,
toamna a nins cu aur
cărările mele.
Plopul la geam a rămas
ca un nud,
cu fruntea-ndreptată spre stele.

DIN PRIMĂVARA MEA

Ți-am dat atunci flori
albe de caiș...
Mă iartă pentru darul meu sărac.
Din primăvara mea vroiam
să-ți fac
cununi de flori, frumoase
ca un vis.

Era război și moarte și ruină,
și inimile noastre singeau
Din primăvara mea vroiam
să-ți dau
o rază doar, o rază de lumină.

Simțeam în piept o strună
că se frînge...
Aveai privirea grea, ca nicindată,
căci primăvara scutura-ntristată,
prin parcuri și pe stradă
flori de singe.

Și te-am pierdut apoi.
Era într-o seară,
cînd treimura pămîntul și ardea
Pe ochii tăi adînci, de peruzea
se sculurau cîteși prima oară.

Așa cum se poate constata din exemplele de mai sus, o calitate prețioasă a încercărilor dumitale este claritatea imaginilor — deși pe alocuri florul poetic vibrează cu destulă timiditate. Ne-a plăcut felul direct și sincer în care îți exprimi gîndurile, elanurile, emoțiile. Unii dintre corespondenții rubricii noastre consideră că poetul modern trebuie să folosească un limbaj complicat, să-și drapeze sufletul în toga unei răceli de circumstanță, parcă s-ar rușina să-și rostească de-a dreptul bucuriile, nălbirile, speranțele. La dumneata e altfel și, în această privință — e foarte bine.

E mai puțin bine că te complaci adesea într-o facilitate evidentă, atît ca nivel de gîndire, cît și ca expresie. Poezia începe acolo unde încetează relațiile banale între idei și termeni, și apar noi relații, calitativ diferite.

Plopul în pragul iernii, ca un nud
cu fruntea spre stele, crează tocmai
o asemenea asociație inedită, între
om și natura. Dincolo de cuvintele
propriu zise apare sugestia, florul
artistic. Mergi mai această direcție,
ferindu-te de discursuri rimate și
dulcegăriii de romanță desuetă. Citește poezie — nu zic adevărată,
mare, etc., căci nu există decît poezie sau „altceva". Deci, Eminescu,
Coșbuc, Sadoveanu, Arghezi — și
cei cu dinșii. Și, bineînțeles, continuă să scrii, cu o autoexigență mereu sporită. Îți urăm succes.

AL. FLORIN ȚENE — Drăgășani. Am citit cu deosebit interes cele trei poezii de mai jos.

CAD STELELE

Cad stelele
Făclii luminoase...
Drumeți și ele.
Zine șiloase.

Cad stelele
Stringînd depărtarea...
Pierdute și ele.
Ca valul, ca zarea

Cad stelele
Faclii fermecate...
Mergeți cu ele
clipe curate.

SPRE CULMI

Omul, de cînd e pe lume, a spus:
Iarna e prea frig,
Prea e cald vara,
Soarele prea iute moare-n apus,
Și-i prea mult nisipul ce
doarme-n Sahara!
Tot mai sînt spini printre
flori parfumate,
Norii tot calcă azurul și plîng,
Stelele albe sînt prea depărtate,
Încă-i uraniul ascuns prea adînc...
...Omul de cînd e pe lume a spus,
Și se va mai spune: Mai mult
și mai sus!
Astfel se smulge din el,
cu răbdare,
Floarea ruginii, palida floare.

OMUL, DE VEACURI...

Aplecă-ți urechea
pe sînul pămîntului,
Auzi tresăltările din adînc?
Parcă bate o inimă,
parcă pulsează o viață:
e mîna omului care scormonește
străfundurile pămîntului...

În trupul brăzdat de meridiane,
pămîntul ascunde o lume
petrificată în negrul lucios
al cărbunelui,
topită în uleiul gros al țițeiului,
încremenită în tăria fierului
și în scumpetea aurului.
Din lumea asta subterană,
Omul,
stăpînul,
scoate la iveală bogățiile lui
Arunca-ți ochii peste
veacurile lumii,
urcă pe piscul pleșuv al munților,
coboară în adîncul verde al văilor,
minglie cu privirea luciul
undelor al rîurilor.

Vezi fumul fabricilor ce adulmecă
albastrul înălțimilor?
Vezi holda aurie fremătînd
ca un imn închinat soarelui?
Vezi hidrocentralele închingînd
tumultul apelor?
În toate e mîna lui — a omului
de-a lungul veacurilor
El clădește sanatorii albe
în creierii munților,
el face să rodească pămîntul
fecundat de soare și ploi;

el seamănă orașe în pustiu,
el pune zăbale nărăvașelor rîuri,
strunind în firul incandescent
puterea lor uriașă.
El, omul,
stăpînul,
grădina vrăjită,
din care naște floarea bucuriei.

Pentru început nu e rău deloc — cu atît mai mult cu cît autorul pare a fi de puțină vreme în relații cu muzele. Asta se observă mai ales în „amănunte", cum ar fi „lumea ce-a nouă", sau „închingînd" în loc de „închingînd".

Dumneata, dragă tovarășe Țene, ești un talent autentic, cu o orientare sănătoasă. Dar asta înseamnă totodată o mare răspundere față de popor, de societate. Dumneata ești dator să muncești „pe brînci" ca să ajungi la nivelul cultural pe care îl pretinde obligatoriu creația artistică în zilele noastre. Literatura implică o specializare nu mai puțin temeinică decît, de pildă, arhitectura sau ingineria. Cele spuse mai înainte pentru tovarășul Mustață, te privesc — ba chiar în mai mare măsură — și pe dumneata.

Trimite-ne noi lucrări și informații despre activitatea cenaclului. Dacă ai drum prin București, ne-ar bucura să treci pe la redacție

Dan Deșliu

Cercul literar D. TH. NECULUȚĂ

La Cercul literar D. Th. Neculuță de pe lîngă Casa Creației populare a Capitalei se pregătește pentru tipar un almanah inmanunchind cele mai izbutite lucrări citite în ședințele din ultima vreme.

Versurile lui Iosif Naghiu se remarcă prin tonul lor simplu, prin imaginile clare, sobre, puțin dure, prin actualitatea problemelor abordate. Sînt versuri care definesc un talent în dezvoltare.

Fragmentele din romanul indoielo, cîtite de Constantin Georgescu, vădesc certe calități. Notațiile exacte, narațiunea sobră, bogăția de fapte, au făcut ca lucrarea să fie urmărită și discutată cu interes. Cei care au luat cuvîntul au subliniat atît caracterul schematic al unor personaje, lipsa lor de consistență, cît și paginile vii, antrenante, subiectul ingenios, acțiunea captivantă. Sînt desigur destule greșeli de înformare, de stil, destule pasaje scrise plat, la care autorul e necesar să reflecteze. Din cele relevate în cadrul acelei ședințe și din fragmentul prezentat pentru „culegere", credem că Indoiala nu are încă o semnificație, un sens mai larg, marginindu-se la stricta relatare a întîmplărilor.

Mariana Oltea Ionescu prezintă pentru almanah momentele lirice: Iubirile mele, Cînd am învățat..., Introspecție, Tipăt de prigorie. Recunoaștem, desigur, sensibilitatea, gingășia, un deosebit simț al cuvîntului, tendința spre concizie, ce fac din tov. Mariana Oltea Ionescu una dintre tinerele poete talentate, membre ale Cercului literar D. Th. Neculuță, dar unele din poeziile acestea sînt atemporale, închistate într-un univers mic, străin de tot ce se petrece în jur.

Chiar în cadrul unui cerc literar, experiența artistică diferă. Între poeziile lui Iosif Naghiu, ale Marianei Oltea Ionescu și cele semnate de Gabriela Melinescu, există deosebiri substanțiale. Versificația lui Gabriela Melinescu începe frumos:

„Vremea aleargă
pe-afară fugară
se-mpărtășie-n drumuri
scîntei de ziuă și seară"

pentru ca imediat să continue:

„Graurii visului nostru-au
cîntat
S-au înălțat și au căzut (!)
În oceanele anilor altii în loc
s-au născut și au crescut".

Primele trei versuri nu mai au nici o legătură logică cu următoarele. Metafore bombastice vorbesc despre niște graurii ce, mai întîi, au cîntat, apoi „s-au înălțat și-au căzut" și s-au născut alții care „s-au zbătut", „n-au pierit, n-au căzut", „și au adus pe aripe azi zorii", de nu mai înțelegi nimic. Dor de iarnă și iubire, sînt mai simple. Flori de Mîr de Venera Dobrescu, aduce aceeași notă de atemporalitate. Tovarășa Lucia Evoiceanu, una din vechile membre ale Cercului D. Th. Neculuță, evocă în schița Urmăritul, un moment din viața lui Alexandru Sahia. O altă schiță, Boieroaica de Florin Vasiliu ne introduce în atmosfera evenimentelor ce au urmat imediat reformei agrare. În schița lui un anume tov. Cerna Nicolae nareează o întîmplare dintr-o gară mică. Două trenuri sînt pe punctul de a se ciocni. Cu riscul vieții, ceferistul de la macaz reușește să producă o deraiere care împiedică îngroziorarea catastrofă. Găsim inevitabile stîngăcii. Dar se simte florul de viață autentică.

Dar numai cîteva lucrări mai reușite nu pot suplini nota generală de apolitism pe care ți-o lasă o bună parte din versurile, schițele și povestirile selectate în vederea „almanahului". Dosarul impunător cuprinde încercările a 25 de membri. E imposibil să vorbești despre fiecare în parte. Ne-am ocupat doar de cîțiva ce ni s-au părut mai activi, mai talentați, în ultimă instanță.

O „culegere" așa cum este planuită cea a Cercului literar D. Th. Neculuță, unul din cele mai vechi cercuri literare din București, unde s-au format alta-dată cîțiva scriitori cunoscuți astăzi, Al. Andrițoiu, Violeta Zamfirescu, Lucia Olteanu, Teodor Balș, Florența Albu, Petre Luscalov, necesită o ținută artistică superioară. Pentru a fi citit e necesar ca un sutlel de „almanah" să fie la înălțimea oricărei cărți bune de literatură, să abordeze cele mai importante teme și probleme ale vieții noastre. Pe cine poate oare interesa o poezie ca Sala de disecție, de Costa Nadia:

Din sala noastră cerul pare-
albastru și patrat
În sala noastră-i gălăgie multă
Și morții parcă tac și-ascultă
Și cerul pare mic, albastru
și patrat.

Iar morții stau întinși pe mese
Noi citim viața dintr-o carte
Și-o învățăm pe trupurile
moarte
Pe care verde mucegai se
țese".

Cînd contemporanii noștri trimit rachete în cosmos, cînd pe pămînt apar noi mări, create de mîna omului, cînd cu toții ne străduim a ne aduce aportul modest la construirea socialismului, afară obscurități, pseudo-baudelairiene, anacronice, desgustă.

Evident, nici de o atare poezie nu avem nevoie. Intîlnești și scrieri despre care nu poți spune ca-s greșite din punct de vedere ideologic, nici că sînt scrise agramat. Cu toate acestea nici una nu te impresionează. Fără a fi pastișe, ele spun totuși lucruri cunoscute de la Creanga, Sadoveanu, Rebreanu etc. Mărul de Florin Grula-Moldovan, e concepută într-o viziune tipic semănătoristă, cu un țăran purtător de amintiri triste și eroice, cu un judecător nedrept. Maniaua de Alice Grumăzescu, așijderi. Tendințele epigonice din construcțiile epice sau versurile alcătuite după modele livrești, dinainte studiate, sînt evidente deopotrivă la Stela Winkler, Constantin Ereteșcu, Sanda Diamantescu.

Persistența unora dintre membrii Cercului literar D. Th. Neculuță într-o lume ireală, rupta de preocupările vieții zilnice, în trecutul, pe care mulți autori nici nu l-au cunoscut bine, și implicit în condiția epigonică, se explică și prin faptul că nici conducerea Casei creației populare a Capitalei, nici biroul cenaclului nu au luat măsurile necesare în vederea ridicării nivelului ideologic al creației și al dezbaterilor. Cu ani în urmă funcționa pe lîngă acest cenaclu un cerc de studii unde săptămînal se țineau prelegeri pe diverse probleme de estetică marxistă, de teoria literaturii etc. Un lucru folositor credem că putea fi și încadrarea tuturor membrilor Cercului literar D. Th. Neculuță în formele de învățămînt politic corespunzătoare. Slabul nivel ideologic și teoretic al cercului se oglindește mai ales în timida luările lor la cuvînt. La o ședință cineva spunea despre o încercare citită atunci că e mai bună decît Pseudokinegetikos (era o povestire de vînătoare). Altă dată un vorbitor recomanda spre lectură romanul Zbaterl, de Toma Spataru, carte cu serioase scăderi ideologice care falsifică realitatea social-istorică românească dintre cele două războaie mondiale. Uneori discuțiile iau un aspect caban, se fac interpelări nostrușnice; se dau explicații absurde, la modul redant, pline de sine înțelese. Tov. Vasile Vaduva, student la Filologie și, deci, pentru cellalți o autoritate lingvistică, găsise foarte degrabă, în ședința din 25 ianuarie, etimologia cuvîntului carnală în verbul ... „a cără". E necesar să înțelegem că educația politică și culturală a membrilor unui cerc literar interesează cel puțin tot atît de mult cît și talentul lor, că în afara unei înalte conștiințe politice și a unui larg orizont intelectual nu se poate face literatură adevărată.

Lasă de dorit spiritul critic cu care sînt analizate lucrările. Prea repede este „consacrat" cel care citește. Observațiile se fac deseori în vag, bazate sau evoluînd pe chestiuni adiacente. Conducerea Casei creației populare a Capitalei are datoria să înțeleagă că acest cerc literar trebuie îndrumat, ajutat îndeaproape.

Dacă literatura pentru copii e onorabil reprezentată prin poezii și povestiri efectiv valoroase, în rest, adică partea principală, mai este mult de lucru. Unele „piese" sînt prea mari (scenariul lui Iosif Naghiu: Alarmă deasupra Bucureștiului), cele mai multe sînt inexpresive, inactuale. În prezent biroul Cercului literar D. Th. Neculuță lucrează perseverent în vederea îmbunătățirii configurației „almanahului". Principala condiție a îmbunătățirii conținutului viitoarei culegeri rămîne totuși întărirea muncii ideologice și culturale în cadrul Cercului literar D. Th. Neculuță

Gh. Achițai

STEAUA fără NUME

O FEMEIE LINIȘTITĂ

MIHAI ERACLIDE

Desen de GREBU

Abia cînd își luă palmele de pe ochii înroșiți de plîns, Sanda băgă de seamă că nu e singură în birou. Privirea prietenoasă a celeilalte o stînjeni.

— Ai rămas... tovarășă Ana?

— Da, n-am putut să te las așa... răspunse colega el, o femeie mai în vîrstă, îmbrăcată simplu, cu părul cărunt adunat într-un coc. Ridicîndu-se de la biroul ei, se apropie de Sanda. Ești încă o biată fetiță...

Ochii Sandei se umplură de lacrimi. Se ridică brusc.

— Dumneata, crezi că-i ușor? Auzi! Să știe că peste două suptămîni are nunta și tocmai pe el să-l detașeze! Pe șase luni!! Nu găseau pe altcineva?

— Dacă a fost nevoie...

— Bine... nevoie... dar tocmai de el?

Mergînd prin birou, Sanda zări micul parc de peste drum. Simți un nod în gît.

— Eram atît de fericită... Și-acum...

— Și-acum nu mai ești? o întrebă cu blîndețe Ana.

— Poți să mai fii?

— Numai șase luni!... Șase luni... stărui din nou Ana. Și-apoi se întoarce... vă căsătoriți...

— Dar de ce și astea șase luni? izbucni Sanda.

— Eu te înțeleg, draga mea, dar spune-mi, voi vă iubiți?

Șpriceneie Sandei se ridicară într-o uimire mută, dezvăluind limpezimea ochilor albaștri.

— Păi... cum ai crezut dumneata?

— Și crezi că iubirea asta a voastră o să se destrame... ca un fir de ață întins de aici și pînă acolo unde pleacă el?

— Nu! Nu de asta e vorba, răspunse înciudată Sanda. Dar ne obișnuisem, mereu împreună... și acum să ne despărțim? E greu...

Ana se întristă. Se așeză încet la locul ei de lîngă fereastră și privi afară. Frunzișul încă tînăr al parcului străluce în bătaia soarelui. După ce chibzui cîtva, începu a vorbi rar, apăsînd cu grijă pe fiecare cuvînt.

— Crezi... că doi oameni care se iubesc sînt cu adevărat împreună numai atunci cînd stau unul lîngă celălalt, mînă-n mînă, cînd se privesc ochi în ochi? Crezi că ființa unui om se izbrăvește în vîrful degetelor lui?

Sanda se simți prinsă de cuvintele Anei, ca într-o plasă. Încercă totuși să se desprindă.

— Tovarășă Ana, eu știu cum gîndești... Te știm toți de aici... Ești o femeie liniștită, chibzuită, știi să-ți măsori fiecare cuvînt și fiecare gest, și fiecare pas. Asta ești dumneata. De aceea, uneori, nu ne înțelegi și-acum nu mă înțelegi pe mine. — Și munca asta a dumitale, greutățile prin care ai trecut nu ți-au permis o viață sentimentală...

— Am avut un soț! rosti aproape brutal Ana.

— Știu...

— Și l-am iubit... și-l mai iubesc...

Sanda începea să simtă că a greșit ceva, fără să știe încă ce anume. Se sprijini de un birou și continuă a-i vorbi, dar fără convingere:

— L-ai iubit, tovarășă Ana, te cred, dar...

Nu mai sfîrși. Știa acum bine că a greșit. Aștepta o dezlegare, un cuvînt, din partea femeii aceleia pe care o copleșise durerea. După un timp, Ana se desprinse de sub povara ei și începu a povesti. Sanda asculta, aplecîndu-se uneori, ca să prindă înțelesul unui cuvînt abia rostit.

— Voi spuneți... că sînt o femeie liniștită. Da! Sînt! admise Ana. Dar liniștea asta... voi credeți că se cumpără? Că se găsește gata... și o îmbraci ca pe o rochie? Nu... nu... trebuie să lupți pentru ca s-o cîștigi... Mai ales cu tine însăți. Și am luptat. Credeți cu n-am iubit și eu ca voi... ca tine... că n-am simțit niciodată strînsoarea aceea a inimii? Hm! De-ați ști... Părul ăsta e aproape alb acum... prea devreme. A fost odată negru... și cădea în bucle... Ana își pipăi involuntar părul. Nu mai găsi buclele, și se mulțumi să-și netezească ușor șuvițele albe, adunate spre ceafă. Dar vezi... peste toate astea a fost o conștiință... o înțelegere...

Pe bărbatul meu l-am iubit mult. Nu știu dacă l-aș fi putut iubi mai mult. După cîtva timp nu-am dat seama că era membru de partid! Ilegalist! Știi ce însemna asta pe atunci? El nu mi-a spus nimic. Am înțeles și am crezut și eu în ceea ce credea el. Nu se putea altfel. A fost o căsnicie fericită, dar o fericire deosebită... În fiecare zi pe care o petreceam împreună, trebuia să iubim ca pentru o viață întreagă, căci fiecare zi putea să fie și ultima...

Pleca uneori, primea sarcini, nu-l vedeam zile, săptămîni... Cît eram singură, închideam ochii și-i urmam cu gîndul prelutindeni... Curînd, am intrat și eu în munca de partid. La început, mi-au dat sarcini mărunte, apoi...

Într-o zi, trebuia să plecăm: el într-o parte, eu în alta. Era prima mea misiune în prosincte. În seara dinaintea plecării, ne-am așezat pe treptele casei. Era un ultim ceas de odihnă, înaintea încordării ce avea să urmeze. Era tîrziu... liniște... tăceam amîndoi. El părea să caute ceva pe cer, printre stele. L-am întrebat ce caută. Întîi a rîs, apoi a devenit serios. M-a prins după umeri: „Vezi tu, Ană, ne despărțim... fiecare pe alt drum... și oricare dintre noi s-ar putea să nu se mai întoarcă așa curînd... Și-i atît de greu să fii departe de cineva drag... să nu-i simți cel puțin privirea într-un ceas greu... poate ai să rîzi, dar m-am gîndit să găsesc sus pe cer o stea... una mică... și-n fiecare seară, amîndoi, oriunde ne-am afla, să privim cel puțin pentru o clipă steaua aceea. Să știm că cel puțin pentru o clipă ni se întîlnesc acolo, departe, privirile, că ne unește raza aceea subțire de lumină..."

Așa mi-a vorbit el atunci, încheie Ana și păstră cîteva momente de tăcere. Apoi, mai înseninată, reluă:

— Am căutat împreună și ne-am hotărît pentru o stea mică, ce abia sclipea în întunecimea cerului. O stea pe care desigur nu o luă nimeni în seamă... Din ziua aceea, oriunde ne aflam, găseam seara cîteva clipe de răgaz, o căutam acolo sus, știam că spre ea privește și celălalt, și ne găseam liniștea de care aveam atîta nevoie. Cu timpul, steluța aceea a devenit pentru noi un simbol a tot ceea ce numeam atunci viitor. Și credeam atît de adînc într-un viitor, încît nu ni s-ar fi părut cu neputință nici să prindem steluța aceea în pumni, s-o aducem aici, jos, printre noi...

Cît vorbise, pe chipul Anei se aprinsese lumina unor zile și unor gînduri ce trăiau încă în cugetul ei. Se opri astfel cîteva clipe, apoi închise totul în ea însăși și continuă a povesti:

— Dar viața nu e o poezie fără sfîrșit. Uneori te lovește. Fără milă. Ne-a lovit și pe noi. Ne-au arestat, ne-au bătut, ne-au judecat și ne-au condamnat. Numai la cinci ani, cum spuneau ei. Cînd ne-au scos din boxă, pentru ultima dată, nu ne-au lăsat să ne luăm măcar rămas bun. Bărbatul meu abia a mai apucat să-mi spună în pripă: „Ana..." Și-atît!

Am stat după gratii cinci ani. Știi ce sînt cinci ani? Ne despărțeau zidurile și depărtările. Cu toate acestea, ne-am căutat și ne-am întîlnit în fiecare seară, strecurîndu-ne privirea printre zăbrele, acolo... sus... tocmai la steluța noastră...

Într-o seară, le-am arătat-o și celorlalte tovarășe de suferință. De-atunci, a încetat de a mai fi a mea sau a soțului meu. Era steaua noastră. Acolo, închise, căpătasem un steag. Un steag adevărat, pe care nimeni nu-l putea smulge. Niciodată nu simți o dorință mai aprigă de luptă, decît atunci cînd ai mîinile încătușate. Uneori, priveam în noapte cu atîta tărie, încît în ochii noștri steaua creștea și parcă-i vedeam colțurile de foc ce călăuzeau lumea din vîrful unui turn, de departe... Așa a fost și așa este pentru noi, comuniștii: fiecărui vers vrem să-i dăm tăria unei bare de oțel și din fiecare zid înfiripăm o poezie...

Așa ne-am petrecut cinci ani de viață, lungi, grei... Cînd am ieșit, ei era bolnav, slăbit... și totuși parcă abia ne văzusem cu o seară înainte... Ne-am reînceput viața, dar a trebuit să ne despărțim din nou. A plecat numai el. Am crezut că voi muri și eu... Am fost slabă... Pînă ce, într-o seară, fără să vreau, mi-am ridicat privirea și am zărit steluța. Era tot acolo. În clipa aceea mi-am regăsit liniștea și încrederea în ceea ce nu piere niciodată. Am aflat atunci, că un om nu se sfîrșește nici după moarte, cît timp nu se sfîrșește viața pe care a dăltuit-o cu mîna lui și după voia lui...

Ana tăcu. De-abia acum, Sanda îndrăzni să se așeze pe colțul unui scaun. O privea pe Ana, ca și cînd abia atunci ar fi cunoscut-o. Îi venea să se apropie de ea, s-o atingă cu mîna și s-o întrebe: „Cine ești, dumneata?"

ȘEZĂTORILE „LUCEAFĂRULUI"

Așa cum s-a anunțat și în numărul trecut, la invitația Comitetului Regional de Partid Craiova și a Sfatului Popular Regional, un număr însemnat de scriitori, redactori ai revistei noastre, s-au deplasat între 3-7 februarie în această regiune în vederea unor ședințe literare. Aceștia au fost: acad. Mihai Beniuc, Dumitru Corbea, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Haralamb Zincă, Ion Brad, I. D. Bălan, Teodor Balș, Valeriu Rîpeanu, Niculae Stoian.

Ședințele au avut loc la Craiova, în sala Filarmonicii „Oltenia", la Uzinele „Electroputere", „7 Noiembrie" și la Sfatul Popular Regional, în orașul Turnu-Severin, la Uzinele Mecanice și la sala „I. C. Frimu", la Tîrleni, Filiași, Tg.-Jiu și în raionul Tg. Jiu, la Casa de cultură din Strehaia, la căminele culturale din satele Segarcea, Poiana Mare și Dăbuleni.

Numărul cititorilor care au luat parte la aceste manifestări se ridică la 10.000.

Tot în acest timp s-a ținut și o consfătuire la Liceul „Frații Buzești", pe tema literaturii române în școli, la care au participat profesori și elevi din Craiova.

Citiți în numărul viitor un amplu reportaj despre desfășurarea acestor ședințe.

PREZENTĂM REVISTA: NËNDORI

NOIEMBRIE *(R. P. Albania)*

Revista Nendori, abia intrată în al 6-lea an de apariţie, a devenit pentru publicul cititor albanez o tovarăşă nedespărţită. In paginile ei, întîlnim poeţi şi dramaturgi, prozatori şi critici literari, muzicologi şi critici de artă plastică. Nëndori prezintă cititorilor nu numai creaţiile albaneze originale, ci şi literatura ţărilor socialiste, printre care şi literatura română, precum şi literatura progresistă mondială.

Revista dezbate probleme literar-artistice şi social-politice. Ea popularizează ideile estetice ale clasicilor marxism-leninismului şi participă activ la lupta împotriva literaturii burgheze, decadente şi a revizioniştilor. Nendori dă ospitalitate noilor veniţi, tinerelor talente, şi le face locul meritat alături de condeiele cele mai încercate.

Marile evenimente ale construcţiei socialismului şi apărării păcii, rod al eforturilor oamenilor muncii sub conducerea înţeleaptă a Partidului Muncii din Albania, precum şi succesele culturii socialiste din ţările prietene, găsesc ecou în coloanele acestei publicaţii.

Organ lunar al „Uniunii Scriitorilor şi Artiştilor din R. P. Albania", cu un cuprins de peste 260 pagini — o revistă atît de cuprinzătoare n-a existat încă în Albania, — Nendori, în poliţa tinereţii sale, a jucat şi joacă un rol deosebit de important ca tribună a literaturii şi artei realist-socialiste.

TIRANA *de ieri şi de azi*

Poeţii de azi cîntă Tirana.

Au scris despre ea mulţi prieteni care ne-au vizitat în aceşti 16 ani. Unul dintre cei dintîi a fost Ilia Ehrenburg şi a fost surprins, într-o dimineaţă, ieşind pe poarta hotelului „Dajti", cînd a cunoscut înfăţişarea ei. A văzut bulevardul şi clădirile de atunci şi tineretul nostru pornind la muncă în zori de zi. Dacă prietenul acesta s-ar întoarce azi şi ar părăsi din nou în zori de zi hotelul „Dajti", ar rămîne uimit şi ar spune poate: „Nu visez, sînt în Tirana Albaniei, unde totul e nou". E nou „Parcul Tineretului" din faţa hotelului, construit într-o singură noapte de tineretul nostru eroic; noi sînt palatele măreţe de pe locurile de altă dată ale cîmpiei pustii Shallvara, plină de gunoaie; noi sînt clădirile înalte de pe malurile rîului Lana, străjuind cel mai frumos bulevard al Tiranei, Bulevardul Marcel Cachin, cu sălcii plîngătoare şi cu flori multicolore... Şi dacă ar face doi paşi spre Bulevardul Stalin, în dreptul clădirii Maternităţii, n-ar mai recunoaşte locul: acolo s-au înălţat blocuri masive în dreptul ziarului Zeri i Popullit. Nu i s-ar părea totuşi ciudat, pentru că asemenea clădiri pot construi numai oameni liberi.

Dacă s-ar întoarce şi tovarăşul Ivanov, primul soldat sovietic sosit la noi în timpul luptei de Eliberare şi dacă ar da o raită prin Tirana, de la Studioul Cinematografic pînă la oraşul muncitoresc al Combinatului Stalin, nu i s-ar părea nimic surprinzător, pentru că i-a cunoscut pe albanezi în luptă. Ar vedea forfota dintre Banca de Stat şi Combinat, mii de muncitori, studenţi şi tehnicieni, acel du-te-vino continuu între Întreprinderea „21 Decembrie", uzina „Enver", parcul auto, oraşelul elevilor, noul combinat alimentar construit în faţa acestuia din urmă, Întreprinderea „Mistо Mame". Ajungînd la noile clădiri ale Combinatului, pe străzile largi şi înfiorate pe margini, ar vedea muncitorii înălţînd alte clădiri menite să lege centrul Tiranei cu oraşul muncitoresc şi ar constata că se află într-o zonă industrială de prim ordin.

Care din noi, cei ce mergem zilnic sau întîmplător la Combinat, n-a văzut forfota aceasta care exprimă pulsul Tiranei? Fără îndoială că tovarăşul Ivanov ar recunoaşte peste tot pecetea ajutorului mare pe care ni l-a dat şi ni-l dă Uniunea Sovietică, expresie a dorinţei ei ca Albania să ajungă din urmă celelalte state socialiste, pentru a păşi cot la cot spre comunism. Şi cît de mulţumit ar fi!

Pe noi, forfota aceasta nu ne mai surprinde, pentru că am crescut odată cu ea. Nu ne impresionează nici blocurile ce se construiesc în serie pe strada Dibra, pe strada „Celor 4 eroi", pe strada Spitalului, spre Studioul Cinematografic, pe calea „Congresul din Permet" şi pe toate străzile din centrul Capitalei... De ce precizăm „centrul" Capitalei? Pentru că numeroase clădiri s-au construit şi pe toate străzile noi ale Tiranei periferice, pînă la poalele Sëlitei, unde înainte de Eliberare se întindea pămîntul nedesţelenit, mlăştinos. Camioane încărcate, nenumărate maşini străbat zilnic străzile Tiranei. Transportă materiale de construcţii: piatră şi ciment, cherestea şi mortar, nisip şi prundiş, care aprovizionează pe nenumăraţi constructori ai Tiranei. Sute şi sute de vehicule încărcate cu mărfuri străbat străzile, pentru a aproviziona populaţia capitalei noastre. O forfotă care-ţi dă impresia unei metropole! Şi-n inima acestei forfote răsbat sirenele locomotivelor sau zgomotul avioanelor care ne leagă cu lumea întreagă. Ce era Tirana cu 15 ani în urmă şi ce a devenit ea astăzi!

Care din noi, locuitorii Tiranei, n-a străbătut de la un capăt la altul oraşul? Unii au vizitat noile monumente, statuile lui Naim Frasheri, Vojo Kushi, Avni Rustemi, Qemal Stafa. Măreţele monumente ale lui Lenin şi Stalin le vedem zilnic în centrul Tiranei. Alţii au vizitat casa-muzeu unde a luat fiinţă partidul nostru, Muzeul luptei de eliberare naţională de pe Calea Barricadelor, fost loc de torturi în timpul ocupaţiei (şi mulţi tovarăşi au trecut prin hrubele lui întunecate, printre care şi Mehmet Stehu atunci cînd s-a înapoiat în ţară din lagărele franceze de concentrare); au vizitat cîte o fabrică, uzină, şcoală.

Legendă sau basm ni se pare azi apa potabilă a Sëlitei sau lumina dată de Hidrocentrala Lenin. Au trecut ani de la construcţia acesteia şi apa continuă să curgă proaspăt în apartamentele şi jocurile de apă ale oraşului, iar străzile şi bulevardele sînt acidate în lumină, încît, dacă într-o noapte întunecată priveşti pe fereastră, îţi se pare că cerul e luminat de centrul Tiranei.

Bătrînii îşi amintesc vremea anterioară Eliberării, cînd în casele lor mai ardeau lămpile cu petrol (prima centrală a fost construită în 1927, la capătul căii „Congresul din Permet"). Pensionarii care se adună în parcuri şi cluburi ca să tăifăsuiască, s-au obişnuit şi cu această schimbare. De aceea, cînd trec pe străzile Capitalei, nu mai spun „aici a fost odată un puţ", „acolo au fost morminte", sau „un izlaz unde păşteau oile"; aici „a fost poliţia"; „pe acolo era interzis să treci noaptea"; ci se întreabă: „Cum s-au clădit oare atîţi de repede atîtea clădiri? Cum de nu obosesc oamenii aştia?"

Şi bătrînii aceştia privesc cum trec pe lîngă ei oameni feluriţi: chinezi, arabi, coreeni, germani, polonezi, bulgari, români, cehi, unguri... Şi nu întreabă: „Cine sînt aceştia?" Pentru că ştiu că sînt sau studenţi veniţi din alte colţuri ale lumii, pentru a studia la Universitatea noastră — şi aceasta nu este un subiect de mirare, pentru că Tirana aduce şi instruieşte pe tinerii din ţările cele mai îndepărtate — sau sînt prieteni şi tehnicieni sovietici, cehi, germani, bulgari, români, unguri, polonezi, veniţi aici pentru a monta maşini sau pentru a instrui cadrele noastre de constructori ai marilor obiective. Toate acestea nu mai impresionează azi pe bătrînii noştri. Pe ei îi mai impresionează doar cucerirea spaţiului cosmic de către sputnicii sovietici.

Petro Marko

PASKAL: Portret

SETEA DE PĂMÎNT

Plecările erau oprite. Ţăranii nu mai puteau emigra în Australia sau în Argentina. La venirea toamnei, se adunau în grupuri şi se îndreptau sau spre Delvina sau în vale, spre Saranda. Nevestele şi copiii îi însoţeau o bucată de drum, pînă la Olimi şi apoi se întorceau cu lovite şi blestemau nenorocita de pribegie.

Într-un an, cîţiva bărbaţi hotărîseră să rămînă în sat şi să lucreze pămîntul, aşa cum pe vremuri îl lucraseră numai nevestele lor. Terminaseră munca pe acele petice de ogor încă în primele săptămîni ale toamnei şi apoi nu mai ştiau de ce să se apuce. Plecau să adune surcele şi lemne, se întorceau la prînz şi după-amiaza leneveau.

Începură să se certe cu nevestele care îi împiedicaseră să plece în pribegie. Mergeau cu vitele la păşune, ajungeau pînă la Roti şi uneori pînă la Korija, pentru că satul avea loc de păşune şi izlaz. Dar de acestea se bucurau numai chiaburii satului, care aveau cîte 200 de vite, oi, cai; cei săraci n-aveau, uneori, decît un singur măgar. Săracanii priveau cu invidie izlazul, dar nu puteau să intre în el.

În anul acela, Xakja şi-a mărit întinderea ogorului său din spre munte. Rrapi îi zări şi-şi întinse şi el ogorul înspre riu. Şi astfel, unii după alţii, bogătanii îşi sporeau ogoarele de lîngă izlaz. Nici autorităţile satului şi nici postul de jandarmi nu-l stînjeneau. Căci el spuneau că aveau aceste ogoare din bătrîni, cu acte la mînă.

Pribegii, care allaseră cele petrecute din scrisorile nevestelor lor, erau supăraţi şi ardeau de mînie. Şi cînd s-au întors de paşti, încă mai înainte de a intra în sat, au zărit de departe pămînt lucrat acolo unde mai înainte fusese izlazul. Chiar din prima zi începură să taie brazde, unii pe lîngă ogoarele lor, ceilalţi în mijlocul izlazului. S-a făcut zarvă în sat; fiecare se trudea să taie cît mai multe brazde, dar, parc-ar fi fost lege, nimeni nu trecea cu plugul peste haturi, pentru că s-ar fi putut întîmpla cine ştie ce.

Feciorii lui Ndrio, Rrapi şi Goni, îşi aveau fiecare căsuţa lui. Casele erau vecine şi curţile erau despărţite doar de un gard scund. În ocol ţineau vitele. Vara stăteau în poartă vorbind despre lucrările pămîntului. Setea de pămînt nu l-a cruţat însă nici pe ei. Rrapi fusese unul dintre cei dintîi care ocaparase petice din izlaz. Mai tăiase nişte brazde şi în locuri despre care nimeni nu ştia cui aparţineau şi de care nimeni nu-ndrăznise să se apropie. Fiecare apăra cu grijă pămîntul acaparat ca şi cum l-ar fi moştenit din bătrîni. Unii vegheau şi noaptea pentru că, dacă ar fi arat cineva noaptea, hatul nu s-ar mai fi cunoscut a doua zi şi puteai pierde totul pentru că n-aveai nici acte de moştenire şi nici martori.

Izlazul din Roti era cel mai bun, pămîntul era rodnic, drumul spre el era drept şi nici nu era prea departe de sat. Fusese desţelenit de ţăranii care nu plecaseră anul acela în pribegie şi printre ei se găsea şi Rrapi. Acesta trăsese hat pînă în dreptul unei coline, dar, pentru că nu putuse desţelenì întreg ogorul, a lăsat pămîntul dinspre Roti pe mai tîrziu. Începură însă ploile, a venit şi iarna şi pămîntul rămase nelucrat. La început, haturile se vedeau bine şi nimeni nu se apropia de ele. Dar la venirea iernei au fost ascunse de zăpadă şi apoi pîraiele aduse de apele primăverii le-au acoperit de tot.

Goni era în pribegie. Cînd s-a întors, s-a mirat de cele văzute în sat. I se părea că ar fi rămas orfan şi fără nimic; era ros de invidie faţă de cei ce aveau pămînt. O aprigă sete de pămînt i s-a strecurat în inimă. I se părea că ajunsese în urma tuturor şi că nu mai rămăsese nimic de prisos şi pentru el. Într-adevăr, izlazul din spre munte nu fusese desţelenit, dar era departe şi nu-l ispitea. În primele zile, zări izlazul satului cu brazde peste tot, cu ogoare desţelenite şi, dacă mai rămăsese vre-un petec neocupat, era doar pietros. Cînd privi spre Roti îl cuprinse necazul, pentru că acolo unde ar fi putut duce vara vitele şi unde era apa proaspătă nu mai rămăsese nici o palmă de pămînt liberă. Brazde peste tot şi un fior îl cuprinse inima... Dar o speranţă i-a încolţit totuşi cînd a zărit că pe ogoarele de dincolo de Roti, înspre colina Cristoforiţa, nu se distingeau haturile. O bucurie lăuntrică îi încălzi vinele pentru ca i se păru că a găsit o bucată de pămînt bun. Se întoarse acasă grabit, luă plugul din şură, dădu de mîncare şi de băut boilor, turnă petrol în lampă, îi puse şi un fitil nou şi spuse soţiei că diseară vor intra şi ei cu plugul, ca şi ceilalţi ţărani, într-un ogor nou.

Cînd s-a întunecat de-abinelea, înjugă boii, chemă pe nevastă-sa Lino şi, bucuroşi, porniră înspre Roti. Cerul era fără lună, acoperit de nori negri. Satul era cufundat în linişte. Un cocoş grăbit se pusese pe cîntat, un măgar flămînd ragea, lătăturile cîinilor se auzeau ici-colo. Dar Goni şi nevastă-sa n-auzeau nimic, împingeau boii înainte şi păşeau grăbiţi spre izlazul de la Roti. Nu schimbau între ei nici o vorbă. Din cînd în cînd, cîte un bou se opintea în faţa unei pietre şi jugul scîrţîia în liniştea nopţii. Dar Goni nu-l înjura, pentru că voia ca lumea să nu-l audă. Altfel, boii n-ar fi scăpat de bice pe spinare. Astă-seară Goni era însă bucuros că va desţelenì unul din pămînturile cele mai bune din Roti.

Ajuns la faţa locului, Goni aprinse lampa, pregăti plugul şi spuse nevestei-si să tragă boii, cu felinarul în mînă.

Ară mai întîi pămîntul din stînga, iar zgomotul plugului ascuţit şi mirosul pămîntului îi mîngîiau inima. Boii gemeau, pentru că pămîntul era plin de rădăcini şi se opinteau din greu. Goni, satisfăcut, mîngîia boii cu cuvinte drăgăstoase:

— Hai, boulenilor, bătu-v-ar norocul, hai dragilor, daţi-i înainte!

Şi boii, ca să-i facă parcă pe plac îl auzeau vocea şi se grăbeau. Goni ajiţat, spuse nevestii:

— Grăbeşte, nevastă, că ne apucă zorii!

*

Rrapi desţelenea ziua pămîntul şi noaptea păzea ogorul. Nopţile cu lună îi erau plăcute. Trecea spre colină şi putea cuprinde cu privirea tot locul. Dar cînd cerul era înnegurat, trebuia să meargă de la un ogor la altul. Începea cu Korja, trecea apoi la Guri i Zi, la Mesicka, pe lîngă riu şi ajungea la Roti şi de acolo se întorcea acasă obosit şi chinuit.

Şi în astă-seară, de asemenea Rrapi îşi începu raita sa obişnuită. Luă cu el un ciomag gros şi-şi legă o toporişcă la brîu. De cîte ori trecea pragul porţii şi pornea spre ogoare, îl cuprindea neliniştea, dar, hotărît, pornea înainte şi, în paşii lui grăbiţi şi apăsaţi, se cunoştea cît de mult îşi iubea pămîntul, îndeosebi pe cel de la izlazul Koti în care voia să fădească meri, să facă din el o adevărată livadă ca să se mire şi bătrînii şi tinerii. Ideea aceasta îl trecuse prin minte cînd trecea de la un ogor la altul întunericul nopţii nu-l înfricoşa, ci numai îl aţîţa, pentru că-l silea să colinde atîta.

De îndată ce trecu de Korja şi de Guri i Zi, Rrapi începu să cînte un cîntec vechi, fărîgănat, care-l obsedase ziua întreagă. Dar cînd ieşi pe culmea Mesickei, zări în întunericul nopţii o lumină mică, asemănătoare unui licurici, care creştea încet, încet. La început crezu că i se năzare, dar, apropiindu-se mai mult, zări într-adevăr pe cineva. Singele îl năvăli în obraji, începu să se grăbească. Se opri în două rînduri şi blestema pietrele care-l împiedicau în drum. Ca să ajungă la Roti, trebuia să treacă riul, şi cînd intră în albia lui nu mai zări lumina. Se grăbi încă şi mai mult ca să nu prindă a fugi cel ce intrase în ogorul lui. „Cine o fi omul ăsta?" îşi zicea el. „O fi, desigur, Vani... dinsul trebuie să fie, pentru că nu se mai satură de pămînt şi e invidios pe mine pentru că l-am luat-o înainte la apă săptămîna trecută. Da, da, el o fi". Şi mînia îi creştea, mintea i se tulbură. Nu gîndea că ar putea fi chiar Goni, fratele său mai mic şi nu contenea să blesteme printre dinţi că innebunit: „O să-i arăt cine sînt eu! Să nu-mi spună lumea Rrapi dacă nu-l arăt eu lui şi nu-l fac spînarea mai moale decît pîntecul! Cum de îndrăzneşte, ciinele, să intre cu plugul în ogorul altuia?

Nu ştie cu cine are a face? S-o fi gîndit oare că nu pot să-mi stăpînesc ogorul? Într-atît se întîmplase Rrapi cînd ieşi din albia riului şi se găsi în faţa ogorului de la Roti. Nu încăpea nici o îndoială: lumina tîmpli, ca o scînteie, se apropia şi se depărta pe ogorul lui. Porni, înnebunit înainte, cu ciomagul ridicat şi blestemînd.

*

Goni îşi recunoscu fratele după voce şi îl strigă:

— Rrapi...

Dar Rrapi zvîrlise ciomagul în capul fratelui său, înfuriat:

— Ce cauţi pe ogorul meu?

Goni nu mai răspunse nimic. Căzuse fulgerat pe pămîntul pe care tocmai îl desţelenise. Lino se prăbuşi deasupra lui, văităndu-se.

Boii s-au zmuls din jug, trăgînd plugul după ei. Apoi zgomotul jugului şi al plugului s-au mai auzit o bucată de vreme în întunericul nopţii.

Rrapi îşi reveni în fire. Mînia îi dispăru cînd îşi recunoscu cumnata şi o strigă înfuriat:

— Lino, Lino!

Dar Lino se vălăra neîncetat pe cadavrul lui Goni. Înnebunit, Rrapi, apucă capul fratelui în mîinile sale. Era plecat într-o parte şi o şuviţă de sînge i se prelingea din gură.

— Goni! Goni! strigă Rrapi, cît îl ţineau plămînii.

Dar numai ecoul repeta de departe:

— Goni! Goni! —i —i —i...

Thoma Kacorri

B. SEIDINI: Partizana eroină

Nunta

Nunta s-a oprit. Cîteva lovituri de tobă au mai răsunat sec în liniştea care se aşternuse. Ne-am ridicat cu toţi şi am luat armele alternate de perete. Comandantul grupului nostru, Nuri, a rămas nehotărît, neştiind ce trebuia să facă. Iar noi ne întrebam cum trebuia să procedăm: să rămînem locului, ca să aşteptăm atacul, sau să pornim înainte. Dar încotro să pornim? Unde erau şi care era numărul bandiţilor?

Băiatul care ne alarmase ne spusese că erau numeroşi şi ne-a arătat colina, dincolo de dumbravă, unde-i zărise. Dar ce puteam face cinci partizani împotriva sutelor de colaboraţionişti? Am hotărît. Orice s-ar întîmpla, de vii nu ne vor prinde. Nuri ne-a poruncit să pornim spre colină.

Soarele apunea şi întunericul începuse să acopere cartierul şi casa lui Ymer Halili. Urcam colina spre culmea ei luminată încă de ultimele raze ale soarelui. Dar n-apucasem să facem nici cincizeci de paşi, cînd am zărit în urma noastră un grup de ţărani înarmaţi şi gata de luptă. Ceva mai departe, jos, în curtea casei, alte grupuri de ţărani porniseră şi ei în diferite direcţii.

Am rămas o clipă locului, ne am privit unii pe alţii şi am zîmbit de mulţumire. În clipa aceea am simţit că sîntem tari, foarte tari. Ce puteau reprezenta pentru noi atunci bandiţii? Să-i zdrobim deci! Înainte, la atac!

Nuri mi-a trecut mie comanda şi, împreună cu alt tovarăş, a coborît în vale şi s-a unit cu grupul de ţărani care se îndreptau spre pîriu. După puţină vreme au început împuşcăturile din toate părţile. Mai întîi s-au auzit doar vreo două-trei pocnituri seci, dar a urmat răpăitul prelung al mitralierelor, şuierul greu-adelor, înjurăturile bandiţilor şi chemarea noastră la luptă „înainte, partizani!"

Dar lupta n-a ţinut prea multă vreme. Zgomotele armelor s-au îndepărtat şi abia de se mai auzeau. Bandiţii fuseseră zdrobiţi. Ei socotiseră că ar avea de-a face numai cu vreo cinci partizani şi se grăbiseră să întreprindă o acţiune uşoară. Dar cînd au auzit zgomotele şi chemările noastre au crezut că întregul batalion se află în sat. De aceea, aprig înfricoşaţi, au dat bir cu fugiţii. Şi cînd fugeau bandiţii, era greu să-i ajungi. Dumnezeu le luase inimile dar le dăduse în schimb picioare repezi.

Ne-am întors din nou în sat, la casa lui Ymer Halili. Norocul fusese de partea noastră, pentru că nu înregistrasem nici o pierdere care să ne strice cheful nunţii. Bărbaţii erau adunaţi, cu mai mult entuziasm că înainte, povestind cu mîndrie cum au luptat şi ce i se întîmplase fiecăruia. Cineva arăta cu mîndrie arma nouă pe care o capturase în luptă, altul povestea cum a prins nişte bandiţi şi l-a încuiat într-o pivniţă a vecinului, altul glumea jucîndu-se cu căciula unui duşman. Flăcăii care ne ajutaseră ne-au adus căni cu apă, apoi rachiu şi gustări.

Între timp, unul din nuntaşi spuse în glumă lui Ymer Halili că întîmplarea fusese în paguba lui, căci acum trebuia să dea încă şi mai mult de mîncare musafirilor. Dar Ymer l-a asigurat că nimeni nu va rămîne nesăturat. Petrecerea a reînceput. Hazbi ţiganul începu un cîntec bătrînesc şi apoi o horă. Tovarăşul lui cu toba veni în mijlocul casei, dansînd ca un saltimbanc printre farfuriile şi sticlele de rachiu de pe podea. Dar nu trecu multă vreme şi cineva se apropie de stăpînul casei, şoptindu-i ceva la ureche. Acesta s-a tulburat pentru moment, apoi s-a stăpînit şi a poruncit ceva. Doi-trei flăcăi care serveau au ieşit afară. Nuntaşii începuseră să murmure şi să se privească. Nouă ne şoptise cineva o ştire gravă: Sadik, fiul lui Ymer Halili, „mirele, la nunta căruia ne adunasem, nu se întorsese încă din luptă. Sadik, la darea alarmei, fără să întrebe pe cineva, pusese mîna pe armă şi pornise cu grupul de ţărani în vale spre pîriu, acolo unde lupta era mai grea.

Auzind acest lucru, Nuri ne-a făcut semn să nu ne mişcăm, iar el însuşi a ieşit afară. De la fereastră, vedeam bărbaţi cu făclii şi felinare pornind să-l caute pe mire. În casă s-a aşternut întristarea. Nimeni nu mai avea chef. Liniştea aceasta a lovit ca plumbul pe stăpînul casei care şi-a scos iuleaua dintre dinţi şi rosti privindu-ne mîndru pe toţi:

— Ne-am adunat aseară pentru petrecere şi petrecere vom face. Să bem, musafiri-! Pentru bucuria voastră! Şi a dat pe gît paharul plin la fund. Nuntaşii au ridicat şi ei în rîndul lor paharele, dar liniştea continua să domnească. Atunci Ymer Halili se ridică în picioare, spunînd îndată lăutarilor:

— Dă-i înainte, Hazbi! Să sune tobele, în seara asta, în toată casa mea! Şi el cel dintîi porni hora. Ultimele lui cuvinte nu le pot uita. Nici azi nu pot pricepe dacă erau un ordin sau un strigăt de disperare. Şi azi bătrînul acesta îmi apare în faţa ochilor, aşa cum l-am văzut atunci — cu fruntea largă şi încreţită adînc, cu nasul coroiat, sprîncenele groase şi buzele strînse, care dădeau o înfăţişare aspră chipului lui bronzat de soare; cu părul şi mustăţile încărunţite care îi dădeau totuşi o expresie blîndă şi nobilă. Ochii lui mari te priveau de obicei cu bunătate, dar, în clipele acestea, ei ne priveau aspru, ca şi cum ar fi vrut să stingă cu privirea tot chinul său...

Priveam neliniştit pe fereastra cea mică. Era o noapte de toamnă cu cerul înnorat. Ici-colo, ca printr-o perdea, răzbăteau cîte o stea. Luna, pe jumătate mîncată, cînd se arăta, cînd se ascundea printre norii care înotau cu repeziciune pe întinderea cerului. În casă era cameră, mama aştepta cu îngrijorare, mireasa nu-şi scosese încă vălul şi rămăsese împietrită. Iar noi, nuntaşii, aşezaţi turceşte, ne priveam unii pe alţii şi nu ştiam dacă să ridicăm paharele pentru fericirea tinerei perechi sau să condolăm pe sărmanul tată, care făcea tot ce era posibil ca să nu se strice cheful.

După ce părăsi hora, Ymer Halili se aşeză obosit la locul său. Liniştea ar fi revenit ca mai înainte, dacă n-aş fi intonat eu un cîntec al partizanilor. Bătrînul mă privi şi în priviri i-am ghicit recunoştinţa adîncă. Îmi dădeam seama că i scuturam de un mare chin. Toţi cîntam acum în cor, dar cîntecele noastre nu erau nici de nuntă şi nici de chef. Erau cîntece de luptă, potrivite pentru ceasul greu prin care trecusem. Nu cîntam noi partizanii oare în orice vreme? Şi înainte de a pleca la luptă şi după victorie şi în culmea bucuriei şi în clipele cele mai grele şi după ce ne pierdusem tovarăşii pe cîmpul de bătălie?

. . . . . .

Trecuse de miezul nopţii, cînd un chiot de bucurie întrerupse cîntecul nostru. Am ieşit cu toţii în curte. Adeseori, doar un fir de păr separă viaţa de moarte, o simplă mişcare a degetului inamic desparte pe cel căzut de luptătorul rămas în viaţă. Şi, în noaptea aceea, strigătul de bucurie a despărţit nunta de jale.

Curtea lui Ymer Halili era plină de oameni. În mijlocul ţăranilor, Sadik, mirele, în picioare, în lumina făclilor şi a felinarelor, ne privea mîndru. Hainele lui noi de mire erau mînjite şi rupte. Îşi pierduse căciula şi părul îi cădea în dezordine pe fruntea asudată. Trăgea după el pe un mustăcios, cu haine oţîreşti şi căciulă de halist. Imediat ce a păşit pragul, l i-a predat lui Nuri, spunîndu-i cu mîndrie tinerească:

— Ţine-l bine, de-abia l-am putut prinde pe ciinele ăsta!...

Şi adăugă zîmbind:

— Aşta-i iepurele care fugea.

Ymer Halili, bătrînul muntean, care, cu o clipă înainte îşi ascunsese chinul şi disperarea, nu-şi mai putea reţine acum bucuria. Îşi îmbrăţişă fiul şi-l cuprinse la piept.

Nunta a continuat pînă noaptea tîrziu. Mîncarea şi băutura au curs din abundenţă, tobele au răsunat zgomotos, nuntaşii au cîntat şi au dansat pînă au căzut istoviţi. Nuntă şi bucurie atît de mare de multă vreme nu mai văzuse satul acesta. Iar noi partizanii am căm întrînt ordinele primite: am băut pînă ne am îmbătat.

Mico Kallamata

Dritëro AGOLLI

Oamenii mei

(fragment)

Şi iar porneşti pe drumul lung
Din urmă doruri te ajung
Şi-ţi pare rău că la cîmpie
Laşi tinereţea argintie.
Şi satul tău dintre coline
Doru-l mîngîie cu lumine.
Rămîi! Îţi spune maica-n- vis,
Aşterne-ţi umbra sub cais
Ramil!... dar drumul nu aşteaptă,
Fumegă valea treaptă-n treaptă,
Te cheamă, te ridică-n prag...
Mîngîie chipul maicii, drag!
Străbaţi atîtea frumuseţi
Alături larăşi de drumeţi.
...Pe aceasta, l-ai mai întîlnit
Parcă-ntr-o gară-n astînjit
Pe cel'lalt parcă nu l-ai şti:
Unde te duci?
De unde vii?
...Unul înalţă diguri zvelte,
Altul strunjeşte noi unelte
Altul cu şapte pluguri ară
Sub arcuita primăvară
Oriunde drumul tău te poartă
Te-adastă cineva în poartă.
Te-aşteaptă-o casă primitoare
Fără de cîini, fără zăvoare
Şi toţi ţăi, să îi mîngîi
(Pe prislea mai întîi şi-nîi).
Trecut-ai creste, ape, scocuri...
Ai colindat atîtea locuri!
Şi cînţi şi-n undele cîntării:
Orînduirea dreaptă-a ţării.

În româneşte de NICHITA STANESCU

G. MIRONOVA — Printre porumbei

CEA MAI MAREAȚĂ ȘI MAI NOBILA SARCINA

Dacă am căuta o frază care să sintetizeze spiritul în care s-a ținut la Moscova, la 4 februarie 1960, constătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, credem că am găsi-o în ultimele rînduri ale Declarației care a încununat lucrările. „Ele (statele participante, N. R.) apreciază în unanimitate că în timpul nostru statele nu au și nu pot avea o sarcină mai măreață și mai nobilă decît de a contribui la asigurarea păcii trainice în lume". Cuvintele acestea, puține și limpezi, învederează pe de o parte unitatea absolută de vederi a participanților și, pe de altă parte, țelul categoric urmărit de hotărîrile luate. Deși ambele elemente sînt caracteristice lagărului nostru socialist, pe linia nedesmințită a năzuințelor și realizărilor sale, ele trebuiesc cu insistență subliniate. Este suficient, de pildă, să ne amintim manifestările anterioare, concomitente și ulterioare întîlnirii de la Paris, din 15—21 decembrie 1959, a Consiliului N.A.T.O. Și acesta a constatat, pentru prima dată în plenul lui, necesitatea întîlnirilor la cel mai înalt nivel. Dar cîte divergențe asupra relațiilor de la stat la stat și asupra marilor probleme internaționale s-au manifestat în declarațiile oamenilor politici răspunzători sau în atitudinea presei. Ele oglindeau fără îndoială diversitatea intereselor guvernelor atlantice, care, deși obligate să facă față puternicei presiuni a opiniei publice doritoare de pace și cooperare, mai sînt încă strîns legate de cercurile interesate în perpetuarea războiului rece. Acordul lor asupra a ceea ce s-a numit „conceptiile tactice" este încă un simplu deziderat și, ca atare, o chestiune de timp. Timpul însă, ca și unitatea lagărului socialist, lucrează la consolidarea șanselor păcii. A început — așa cum constata un ziar american — „reacția în lanț a tratativelor la nivel înalt" și experiența, deși încă fragedă, a acestora ne îndreptățește optimismul.

Declarația de la Moscova, o amănunțită și lucidă examinare a situației internaționale, constată într-adevăr certa îmbunătățire a acesteia. Hotărîtoarea schimbare a raportului de forțe pe arena mondială, atît prin creșterea vertiginoasă a puterii economice și tehnice a U.R.S.S. și a democrațiilor populare, cît și prin trezirea la o nouă viață a țărilor Asiei, Africii și Americii latine, au făcut ca războiul să înceteze de a fi mijloc de soluționare a litigiilor internaționale și să ducă la „zdrobirea imediată și totală a celui care ar îndrăzni pacea". Calea contactelor nemijlocite dintre Est și Vest s-a arătat însă pozitivă. Vizitele lui Macmillan și Gronchi la Moscova, a lui N. S. Hrușciov în Statele Unite, apropiatele vizite ale lui Eisenhower în U.R.S.S. și a șefului guvernului sovietic în Franța, întîlnirile dintre conducătorii statelor din lagărul socialist și acelea ai unor țări din Asia și Africa, au dus la creearea unui climat favorabil apropierii și examinării rezonabile a intereselor respective. Asemenea climat a înlesnit acordul asupra folosirii Antarcticii sau creearea comitetului pentru folosirea spațiului cosmic în scopuri pașnice. Declarația de la Moscova trece însă în revistă și acele forțe influente din țările occidentale care se opun consolidării păcii și care au dus la sporirea forțelor N.A.T.O., S.E.A.T.O. și C.E.N.T.O., la înarmarea Bundeswehrului cu arma rachetă, la renașterea forțelor militariste din Japonia, la intețirea propagandei războinice. În pofida acestor manifestări, posibilitățile destinderii și colaborării au rămas valide. Propunerile de dezarmare generală și totală însoțite de un sistem eficient de control, făcute de către Uniunea Sovietică, unanim sprijinite de statele Tratatului de la Varșovia, ultima reducere unilaterală a forțelor armate sovietice cu o treime (ceea ce urcă la aproape 4 milioane cifra reducerilor de efective ale țărilor Tratatului de la înființarea acestuia) trebuie să ducă în cele din urmă statele din N.A.T.O., atît la reducerea propriilor efective sub arme cît și la examinarea atentă a propunerilor sovietice în „comitetul celor 10". În sfîrșit, tot ca un succes evident al lagărului păcii, trebuie interpretat și faptul că n-au mai avut loc de multă vreme explozii nucleare.

O atenție deosebită a fost acordată de participanții la conferința de la Moscova problemei germane. Schimbul de păreri a arătat încă o dată necesitatea încheierii neîntîrziate a tratatului de pace cu ambele state germane, în ciuda piedicilor vestgermane și a revendicărilor revanșarde tot mai evidente. Nu încape îndoială că precizarea cuprinsă în Declarație va fi înțeleasă acolo unde trebuie: actualele frontiere sînt și rămîn indestructibile și, în consecință, nici un atentat la adresa R.D.G. nu va rămîne fără răspunsul cuvenit. Se știe că forțele care împing spre fascizarea vieții publice a Germaniei occidentale și care au dus la recentele provocări naziste se opun rezolvării problemei germane, după cum se opun transformării Berlinului occidental în oraș liber. Este însă evident, din reacția opiniei publice internaționale, că nu aceste forțe vor avea cuvîntul decisiv.

Dimpotrivă, vîntul înviorător al destinderii internaționale bate în direcția îmbunătățirii relațiilor dintre Est și Vest. În acest sens, Declarația de la Moscova trasează un plan cuprinzător: dezvoltarea comerțului internațional, sporirea contactelor între oameni de stat, de știință și cultură, încetarea propagandei războinice, un pact de neagresiune între N.A.T.O. și statele Tratatului de la Varșovia și, în sfîrșit, pacte bilaterale de neagresiune. Iar în fața Conferinței la cel mai înalt nivel, Declarația din 4 februarie se prezintă cu propuneri concrete: dezarmarea generală și totală, tratatul de pace cu Germania, inclusiv problema creării orașului liber Berlinul occidental, interzicerea experiențelor cu armele A și H, problema relațiilor dintre Est și Vest. Este o ordine de zi care cuprinde într-adevăr problemele majore ale ceasului de față și a cărei examinare necesită în primul rînd a „se ține seama în mod rezonabil de interesele părților și de năzuința generală spre pace" și, în al doilea rînd, „crearea unei situații care să înlesnească încheierea cu succes a aprobatelor tratative". Statele semnatare, acționînd în această direcție, lansează tuturor celorlalte țări invitația de a se abține de la acțiuni care ar complica tratativele.

Chemarea aceasta corespunde stării de spirit a opiniei publice internaționale, sătulă de anii de încordare ai războiului rece, de cursa înarmărilor, conștientă de pericolul genetic al sporirii stronțiului atmosferic și îngrijorată de cosmarul unei conflagrații planetare dezlănțuite de mîneca unui descreerat. Ea traduce dispoziția de bunăvoință, de apropiere și înțelegere reciprocă, pretutindeni manifestată de marile mase după întîlnirea de la Camp David. În sfîrșit, ea arată calea practică de realizare a celui mai înalt țel, coexistența pașnică. Iată de ce, Declarația din 4 februarie a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, eveniment de considerabilă importanță internațională, constituie un aport hotărîtor la deslușirea și consolidarea căilor păcii, cea mai măreață și mai nobilă sarcină a epocii noastre.

M. Roșca

RAVAGIILE „PSIHOLOGISMULUI"

Este imposibil să cuprinzi într-un articol giganticul torent — lipsit de orice măreție — al cărților „psihologiste" care apar în literatura americană de astăzi, literatură ce-a dat mari scriitori de talia unui Hemingway sau Faulkner, dar în care „plinea zilnică" o constituie, din pacate, cărțile în genul celor de care ne vom ocupa aici. Gîndiți-vă însă că menționăm numai cîteva cărți din cele pomenite într-un singur număr al unei singure reviste — New York Times Book Review.

Nu vom face multe comentarii — judecați singuri:

Cînd un om e sfîșiat se intitulează recenzia cărții Prăbușirea, în care e vorba de un om care, în urma muncii depuse la o societate de binefacere și a unei neînțelegeri familiale, ajunge la ospiciu. Un arzător sentiment al vinovăției se intitulează recenzia cărții lui Theodor Reik, Constrîngerea de a mărturisi. Despre psihoanaliza crimei și a osîndei. Iată cîteva extrase din recenzie: „Subiectul cărții îl alcătuiește criminalul și actul crimei. Crima, și în particular crima de omucidere, este o chestiune de fascinație fără de sfîrșit..." Teoria ce ni se dezvoltă e una dintre cele mai năstrușnice: Crima, cică, ar fi o „soluție la arzătorul sentiment de vinovăție preexistent", cu alte cuvinte în fiecare om ar exista un sentiment de vinovăție și pentru a și-l astîmpăra, omul... trece la asasinat. Poate credeți că am exagerat sau că autorul nu s-a referit la oameni în general? Ascultați cum începe recenzia: „Oare cine n-a găsit posibil cîndva, pe o cale sau alta, să simpatizeze cu un ucigaș...? Cine n-a simțit îmboldul misterios de a „mărturisi"...?"

Ce? N-ați simțit acest îmbold? Nu vă vine să ucideți, ca să aveți ce mărturisi? Atunci înseamnă că nu sînteți normali — cam așa este sensul acestui articol, care e numai unul dintre articolele ce tind să insufle maselor de cititori o stare morbidă, să-i abată de la problemele sociale înspre psihologismul bolnăvicios.

Acesta este și sensul recenziei care se face cărții Femei tulburate, care constituie „un splendid adaos la cunoștințele noastre despre comportarea omului"! Ia să vedem puțin acest „splendid adaos": „de ce ar pune o mamă revolverul în timpla norei ei și i-ar zbura creerii, cînd nu există vreun motiv evident pentru asta?" Alt caz: o femeie care vrea să fie bătută; altul: una care simte nevoia să se prostitueze; altul: despre o fată care mînca pînă la leșin; altul: despre gelozia paranoică; altul... Dar, destul! Să vedem concluzia: „Am găsit cartea — spune recenzentul — delicioasă și antrenantă la lectură". De așa delicții, să aibă parte ei!

Dar să vedem reclamele: poate că aci găsim ceva mai convenabil. Iată o nouă carte de psihiatrie, care tratează isteria, stările maniacale depresive, devierile sexuale, etc. etc. Poate-i o carte științifică? Nu. Iată ce spune reclama: „Cît de strînse sînt azi legăturile între psihiatrie și religie?... Cum influențează sistemele filozofice, ca existențialismul și zen-budismul, metodele de tratament psihiatric? Care sînt posibilitățile tinerilor de a face carieră din tratarea bolilor mintale?"

Trecem peste reclamele de cărți polițiste — poate că măcar cele destinate tineretului și copiilor sînt mai luminoase. Într-adevăr: „Cele mai bune scrieri științifico-fantastice: Un nebun încearcă să radă de pe fața pămîntului Imperiul Britanic; un monstru vicios din anul 150.000.000 înainte de era noastră pustiește pămîntul, — plus alte 13 povestiri care-ți dau fiori pe spinare!" Alta: Volanul detectivului în spațiu — și oribila sa descoperire! Slam — disperatul om artificial!" Alta (și e dintre „cele mai bune romane despre ziua de mîine pentru cititorii de azi"): „Ce oribilă formă C apărut în norul-ciupercă al unei explozii atomice? Nu veți uita această povestire care te îngheață — în acest volum înfiorător!" Pînă și apropiata pătrundere a personalei omului în Cosmos a văzută ca un moment tragic și catastrofal: „Ești prizonier, singur în primul satelit cu un om la bord!... Iar rugăciunile — sînt rugăciuni pentru MOARTE!... Orbita e greșită... Vei îngheța mort IN MAI PUȚIN DE 20 DE SECUNDE!"

Noapte bună, copii!

Uf! În sfîrșit! Iată că o oază, numele clasicului Oscar Wilde. Dar... nu e vorba de operele lui Wilde, ci de expunerea — „cu 16 ilustrații" — a trei procese care mînjesc portretul moral al scriitorului. Alături, o reclamă a scrierilor selectate ale marchizului de Sade: „Era el păcătos?... vicios? desfrînat? Sau... înaintaș? un profet aflat înaintea vremii sale?... Numele lui ca arde pe veci în cuvîntul SADISM. 4 dolari și 95 de cenți" (prețul cărții, desigur).

Dar prețul e mult mai mare. Despre acest preț scriu și vorbesc sute și mii de americani cinstiți, oameni de omenie, care protestează contra vicierii tineretului, contra criminalismului crescînd, contra reclamei care se face crimei.

Însă negustorii de mărfuri, al căror scop e doar să li se facă părul măciucă, își continuă comerțul. Ceea ce urmăresc ei este ca atenția cititorilor — cîți cititori au mai rămas, căci televiziunea, cu emisiuni și mai și, captează maforitatea tineretului — atenția acestor cititori să se îndepărteze de la marile probleme care frămîntă omenirea.

S. Fărcășan

DORIO LAZAR: Familia

Realismul în literatura italiană

Profilul unei interesante opere literare italienești, O VIAȚĂ VIOLENTĂ, de Pier Paolo Pasolini

Literatura italiană contemporană a devenit în ultimii ani expresia unei însemnate părți a noii generații.

Tradițiile realismului au influențat desigur și au ajutat pe toți acei ce se pregătesc să devină scriitori. Dar aceasta nu înseamnă pentru ei că fac o alegere ușoară, cu ajutorul căreia să poată ajunge la un public adaptabil unui singur stil, sau unei atitudini de protest. Aceasta înseamnă să se pună în centrul unei opinii publice eterogene, agitate mereu de contradicții sociale și culturale.

Dintre noii scriitori contemporani se remarcă figura lui Pier Paolo Pasolini. Publicul i-a recunoscut o valoare deosebită, nu pentru că ar fi la modă, ci pentru că a îmbogățit în mod original realismul italian cu o lume nouă: aceea a generației care s-a format în ultimii opt ani.

De fapt, deși aparține unei generații precedente, el a demonstrat nu numai o anumită ascuțime de analiză, dar s-a legat intim de acest tineret, sezisind, printre infinitele meandre ale mediului periferiilor marilor orașe, adolescența unei lumi care, deși aruncată la marginea cartierelor elegante, nu s-a resemnat.

Întreaga viață a lui Pasolini este îndreptată către această lume. În vîrsta de abia 32 de ani, el aduce spiritul anticonformist și amintirile vieții universitare de pe lîngă Ateneul din Bologna. A colindat prin diferite medii jurnalistice și literare de la Milano și Veneția. Apoi, așezarea în regiunile meridionale și contactul viu cu realitatea țărănească i-au maturizat propriile lui idei. În sfîrșit, s-a integrat în viața intensă a capitalei și a început opera lui de căpătîi, **O viață violentă**.

Actualitatea acestei cărți, unanim considerată de critica italiană ca opera lui cea mai originală, o formează faptul că a reușit să-l facă chiar pe cititorul cel mai neinformat să participe la suferințele grupurilor din ce în ce mai numeroase de tineri din păturile populare și la conflictul dintre vechea societate și ideile acestor tineri.

O viață violentă este povestea lui Tommasino, fiul unui măturător de stradă (funcționar comunal, cum este numit în derîdere), care învață încă din primii ani ai copilăriei aspra lege a celui mai tare.

Prima parte a cărții e colorată cu tonuri puternice și are momente violente. Tommasino a învățat că solidaritatea între prieteni e o parte a vieții reale și s-a convins de necesitatea ei într-o noapte, cînd chestorul Romei ordonase o mare razie. Tipătul sfîșietor al mașinilor poliției, lătratul cîinilor polițiști, năvala agenților în barăci îl fac pe Tommasino să accepte tăcerea tenace a întregii mahalale, solidarizată cu omul căutat de poliție. Nu e vorba numai de faptul că lumea barăcilor vrea să apere pe micul pungaș care a constituit obiectul raziei. E vorba de sfidarea aruncată ipocriziei, acelei Rome strălucitoare de lux, îmbuibată de mondenități, hrănită de scandaluri, în timp ce în mahalalele din Centocelle și din Monte Mario, oamenii trăiesc de pe o zi pe alta. Chiar dragostea are un gust diferit în mahalale. Tommasino, care contractase tuberculoza în barăci, înțelege la început dragostea în mod simplist. El este arestat în timpul unei serenade urmate de bătaie. Înfiorș din închisoare și apoi din sanatoriu, dragostea capătă pentru el un alt sens. Pentru această dragoste nouă acceptă o slujbă modestă ca vînzător într-o circiumă pierdută printre noile construcții din cartier.

Pasolini reușește să schițeze acest personaj într-un mod foarte viu. Dar aceasta nu înseamnă că rezolvarea unora din contradicțiile a căror victimă este Tommasino, poate fi considerată ca o trecere la o maturitate politică înaintată. Nu, chiar atunci cînd pleacă la școala partidului comunist din Monte Sacro pentru ca să-și ceară aderarea, Tommasino este în prada îndoielilor, este nerăbdător și are atitudini străine. Situația aceasta se repetă și cînd își exprimă părerile asupra fecioriilor de bani gata, pe care îi vede ducînd o viață de huzur în mijlocul grădinilor lor particulare. De fapt, fecioriii de bani gata, oameni stupizi, fără voință, devin pentru el, ultimit, orbit dar și naiv, spirite raționale, care se bucură de avantajele unei vieți comode, obținută din sudoarea muncii altora.

Chiar și paginile care vorbesc despre moartea lui Tommasino (moarte provocată de revenirea tuberculozei, datorită răcelii contractate în timpul salvării unei femei) prezintă aspecte contradictorii. Profunda umanitate a lui Tommasino, pe care îl vedem înfruntînd riscurile cele mai mari, se transformă aproape într-o preocupare delicată de a nu provoca durere altora: prietenilor, feței pe care o iubește, mamei.

Departe de mine gîndul de a afirma că **O viață violentă** reprezintă o lucrare de puternică maturitate artistică. Dar, fără îndoială, ea reprezintă pentru literatura contemporană italiană un fapt important, mai ales acum cînd în diverse cercuri (burghezia, social-democrații, clericalii) se teoretizează așa-zisa „criză a tineretului", Pasolini ne-a prezentat un mic și simplu erou al zilelor noastre, care ne demonstrează că lumea sărmană a mahalalelor simte puternic necesitatea unei înnoiri a tuturor valorilor sociale și umane, a raporturilor dintre om și societate. Realismul italian a demonstrat, cu această nouă carte, vitalitatea lui și posibilitatea de a trăduce în mod artistic o problemă, transformînd-o în act de cultură.

Ceea ce deosebește pe Pasolini de alți scriitori de mai mare faimă ca Moravia, Pratolini, Calvino, Gassola, este originalitatea cu care se mișcă în mediul popular, căutarea constantă a unui limbaj realist și eforturile lui de a învinge falsa pudoare.

Într-o lucrare anterioară, **Noaptea curajoasă**, Pasolini se pierduse în meandrele negației posibilităților umane, a frumuseții omului. **O viață violentă** dovedește că Pasolini a început abia acum și cu succes, drumul său adevărat.

Enrico Dellavolpe

PRIVELIȘTI ROMANE

De pe cele șapte coline, bătrîna Romă domină pînă departe pămîntul italic. Printre pini și chiparoși de un verde închis răsare purpura acoperișurilor și răzbat nălămele trandafirii ori albe ale oleandrilor în floare.

Imensa cupolă a bisericii San Pietro s-a înălțat deasupra tuturor clădirilor, ca să cerceteze, cu prefăcută indiferență monahică, tot cuprinsul „Cetății Eterne". Bătrînul Tibru își murmură neîncetat povestea. Uriașul amfiteatru al lui Flavius, sau, cum i se mai spune, Colosseo — le copleșește prin măreție, iar infirmitatea zidului, din lupta îndîrjită cu vremea, îți impune și mai mult respect.

Artere moderne, luminate cu neon, firme multicolore, trepidația caracteristică unei metropole, parcă ar fi invidioase pe toate prezențele trecutului, ce nu se dau învinse, luîndu-se la întrecere cu frumusețea de odinioară a Romei. Zgomotul secolului al XX-lea nu îndrăznește însă să tulbure pacea solemnă a Romei. Străzi pline de zarvă se încolăcesc șlios pe după ciudate rămășițe de ziduri, pe după temple cu brațele coloanelor întregi ori ciuntite. În pragul schilodit al ruinelor, trecutul și prezentul se privesc mereu și se măsoară.

Drept prin mijlocul Forului lui Traian, rămas ca albia secată a unui rîu, trece acum podul unei străzi moderne. În fața forului, în marginea cealaltă o străzii care-l taie, stă proptită cu obrăznicie clădirea în care se află restaurantul „Ulpia". De cum intri în restaurant, te primește statuia Messalinei. Din restaurant, cîteva trepte duc spre un bar la subsol, unde pietrele forului, peste care s-a ridicat clădirea, stau ca dintru început lor. Autoritățile de resort, în marele lor respect pentru trecutul roman, nu îngăduie să fie acoperită vreo piatră a gloriei strămoșești. Barul, cu ocăunelele lui înalte, cu podium-ul unde instrumente moderne stau în așteptare, aparatul înalt și nichelat pentru cafea espresso, măsuțe joase și fotolii comode — dau ocazie pietrelor de pe timpul lui Traian, să cunoască gusturile și distracțiile urmașilor de azi.

Cînd cauți să te dezmeticești din această învălmășeală de trecut și prezent, chelnerul care te-a condus îți șoptește, oarecum intimidat, că barul se deschide foarte tîrziu și că în acest bar te poți distra ca nicăieri la Roma, fiind permis oricui să se dezbrace și să rămînă precum a văzut întîi lumina vieții. Statuia Messalinei, de la intrare, își are deci rostul ei. Ca să estompezi imaginea sfărîmătoare a surîsului ei viclean înțipărit în piatră — apuci iar drumul spre Forul Roman.

Alături, odihnind pe un teren imens, se ridică impunător și solitar — Colosseum-ul, cel mai mare monument al Romei. Gigantul îți se pare neprimitor și te înspăimîntă oarecum. Un șanț, săpat în jurul zidului său eliptic, îl desparte de stradă, de prezent. Înlăntru, amfiteatrul, care putea primi pînă la 80.000 de spectatori, a rămas cu o puternică amprentă a pașilor vremii. Zidul său, știrbit mult într-una din părți, dă impresia unui uriaș infirm. Gurile căscate ale subteranelor prin care pătrundeau fiarele în arenă, glăsuiesc despre sălbăticia și ororile trecutului.

Cînd noaptea se lasă peste tăcerea grea a Colosseum-ului, care-și închide porțile pentru vizitatori, cufundîndu-se în amintiri — un val de liniște se răspîndește pînă departe. Peste cîteva ore, dacă-ți mai abați pașii prin preajma uriașului, observi o animație care te intrigă și te face să te apropii. Copil de diferite vîrste aleargă cu cîte o sticlă pînă la o gură de apă din apropiere, o aduc pînă la marginea șanțului ce împrejmuiește zidul, o întind cuiva în întuneric, așteaptă puțin cu spatele spre zid și, cînd sînt strigați în șoaptă, iau din nou sticla. Apoi povestea începe de la capăt. Cîte unul din copii, desigur la începutul uceniciei, curios, întoarce din cînd în cînd capul. Atunci, un glas de femeie îl apostrofează, de cele mai multe ori este chiar mama copilului. Din șanț apar bărbați, din cînd în cînd femei, făcîndu-și cruce pentru păcatul săvîrșit. În jurul Colosseum-ului — important monument al antichității și loc de pelerinaj pentru lumea creștinismului — își duce viața, de la o anumită oră, cea mai ordinară speluncă a Romei. Este unul din numeroasele chipuri ale mizeriei, care se plimbă nestingherită prin frumoasa și măreața capitală a Italiei, căci fețele femeilor ce ieșeau din șanțul Colosseum-ului — erau chinuite, pline de tristețe, de disperare.

Tot în apropiere de Colosseum — dar mai la lumină, mai fără frică — o altă lume își începe și ea viața, o dată cu noaptea. Adolescenți și tineri, cărora le-ar sta bine să viseze aplecați peste o carte, ori să treacă prin frămîntările cel dintîi iubiri, zîmbesc cu gurile lor puternic fardate, tuturor celor care, ca și ei, sînt în slujba viciului. Mai interesant este faptul că nimeni nu pune ceaunul pe ei, să-i ducă la o școală de corecție.

Pe Via Vittorio Veneto 145, se află Caffe Doney — punct de mare atracție și mare faimă, pentru anumiți străini și cetățeni ai Romei. La măsuțe rotunde, colorate, pe fotolii ușoare, așezate în fața localului, de o parte și alta a trotuarului, stă cea mai pestriță lume. Prin centru, pe trotuar, ca vestalele de pe vremuri, pe Via Sacra, se plimbă altă lume, la fel de deochiată ca și cea care consumă la mese. „Existențialiști" și alte soiuri asemănătoare sînt clienții nelipsiți ai acestei faimoase cafenele. Feciori de bani gata, femei în căutarea unei aventuri oferă publicului simplu un spectacol gratuit, plin de ridicol, și ca tot ceea ce e ridicol, plin de amară tristețe. Iată-l pe bărbosul de șaptesprezece ani, cu pipa în colțul gurii, cu hainele în toate culorile curcubeului, cu picioarele ridicate pe masă; iată și fata pe care încă ar prinde-o bine cositele și fundele, fardată ca o paiață, fumînd ca o șerpoaică; sau pipernicitul cu priviri tulburi, urlînd ca un sălbatic. Care toți aceștia au avut vreodată timp măcar să audă că pămîntul patriei lor a dat un Dante, un Petrarca, un Leonardo da Vinci?

Străini îmbuibați de bani își risipesc și ei pliticseala în această cafenea, dîndu-i o nuanță și mai stridentă.

Nu poți să te împaci cu gîndul că aceasta este Roma de azi, că astfel răspunde prezentul gloriosului el trecut, că astfel cinstește comorile ei de artă.

Nu, nu numai aceasta este Roma de azi!

Este deajuns să vezi, într-un cartier mărginaș, un modest bucheței de flori, prins cu mult meșteșug de un zid, cu o foaie de hîrtie pe care scrie numele tînărului partizan, căzut în lupte contra fascismului. Este casa unde s-a născut, a trăit și a visat o lume mai bună, mai dreaptă. De ziua lui, tovarășii săi nu l-au uitat, ei este printre ei. Cele cîteva garoafe roșii și albăstrele stîncoase, care apar proaspete în fiecare an pe zidurile sărăcăcioase ale Italiei — sînt florile sufletului său, tînăr și puternic, pe care nimeni și nimic nu-l poate veșteji.

Veronica Russo

COLOSSEUM

CUVINTE POTRIVITE ȘI... ÎNCRUCIȘATE

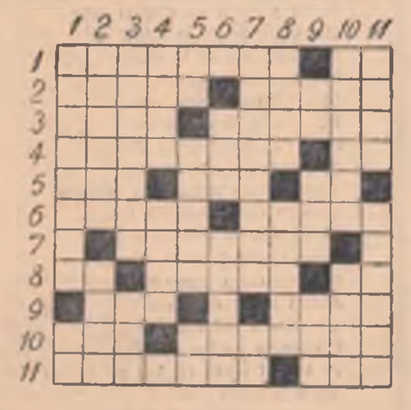

DEDUBLARE

ORIZONTAL: 1) Spui „Nu!" de două ori. — Cunună. 2) Ei și iar ei! — Călare pe vremuri. 3) Două din șapte. — Bidinea. 4) Ce mi-e una, ce mi-e alta... — Care n-are nici cap nici coadă. 5) Uneori două sînt deajuns. — Hei înapoi, că s-a dus pupa! — Nu chiar așa. 6) Fără una enormă! — Cucul unic. 7) Le la cuțit la mijloc! 8) Abis. — Sultan celebru, de două ori decapitat. Inversat. 9) Nu-s ai mei. — Bilingv. 10) A uni iară. — Cucută. 11) Garbis începe o vocalizăă... — Tunică și tiară!

VERTICAL: 1) Oaie tematică, de pe la Moromeți... Monogramă-argintie. 2) E tot aia! — Aa! 3) Leica-i scopul! — Peștere una sub alta. 4) Campion pe 1959. — Una din două din inel. 5) Stă sub zel. — Pești, și., posteși. — Nu se bisează. 6) Altfel de abis. — Noroi curat. 7) Cuta Doichi. — Pe jumătate bătrîn. 8) Doi vînzători. — Ne întrecl. 9) Fără Asia.. — Care Nina? — E liniște... 10) Suni up doină. — Tăcută. 11) Bisare. — Începi să cînți la intrarea în sat!

DAN DEȘLIU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 6 lei — 3 luni; 12 lei — 6 luni; 24 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"